

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Privatinės teisės katedra

Jevgenij Danilov

V kurso, privatinės teisės:

civilinės ir verslo teisės

studijų šakos studento

Magistro darbas

**Nesąžiningos konkurencijos ir nesąžiningos komercinės veiklos
kontrolės kaip teisių gynimo priemonės panašumai ir skirtumai**

**Similarities and Differences Between Control of Unfair
Competition and Unfair Commercial Practices as a Remedy of
Rights Protection**

Vadovė: doc. dr. Danguolė Bublienė

Recenzentas: doc. dr. Deividas Soloveičik

Vilnius

2020

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Darbe analizuojama nesąžiningos konkurencijos ir nesąžiningos komercinės veiklos kontrolių reguliavimo Lietuvoje problematika, gilinantis į pačių minėtų institutų esmę. Tiriama dabartinio teisinio reguliavimo Lietuvoje specifika, nagrinėjama teisės sričių istorines ištakas bei užsienio valstybių teisinio reguliavimo pavyzdžius, yra bandoma perprasti šių teisės sričių tarpusavio ryšį bei koegzistavimą teisės sistemoje.

Pagrindiniai žodžiai: nesąžiningos konkurencijos teisė, nesąžiningos komercinės veiklos kontrolė, verslo subjektas, vartotojų teisių apsauga.

The master 's thesis analyzes the problems regarding the regulation of unfair competition law and control of unfair commercial practices in Lithuania, delving into the it's essence of the mentioned areas of law. By studying the the peculiarities of the current legal regulation in Lithuania, the historical development of the aforementioned areas of law and the examples of legal regulation of foreign countries, an attempt is made to understand it's interrelation and coexistence in the legal system.

Keywords: unfair competition law, control of unfair commercial practices, business entity, consumer protection.

TURINYS

IŽANGA	4
1. APSAUGOS NUO NESĄŽININGOS KONKURENCIJOS IR NESĄŽININGOS KOMERCINĖS VEIKLOS REGLAMENTAVIMAS	8
1.1. Apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos samprata	9
1.2. Apsaugos nuo nesąžiningos komercinės veiklos samprata	13
1.3. Nesąžiningos konkurencijos ir nesąžiningos komercinės veiklos kontrolės reguliuojamų santykių subjektai.....	16
2. NESĄŽININGOS KONKURENCIJOS IR NESĄŽININGOS KOMERCINĖS VEIKLOS KONTROLIŲ PRIGIMTIS IR DABARTINIO REGLAMENTAVIMO PROBLEMATIKA	21
2.1. Verslo subjektų sąžiningo elgesio kontrolės atsiradimo prielaidos ir vystymasis per vartotojų teisių apsaugos prizmę	22
2.1.1. Nesąžiningos konkurencijos kontrolės raida Prancūzijoje: prancūziškasis verslo sąžiningumo reguliavimo modelis	24
2.1.2. Nesąžiningos konkurencijos kontrolės raida Vokietijoje: vokiškasis verslo sąžiningumo reguliavimo modelis	26
2.1.3. Nesąžiningos konkurencijos kontrolės raida Šveicarijoje.....	29
2.1.4. Nesąžiningos konkurencijos kontrolės raida Jungtinėje Karalystėje: angliškas verslo sąžiningumo reguliavimo modelis.....	31
2.1.5. Istorinių nesąžiningos konkurencijos kontrolės modelių apibendrinimas bei „moderniojo“ modelio išskyrimas.....	32
2.2. NKV direktyva kaip naujas verslo sąžiningumo užtikrinimo etapas: priėmimo prielaidos ir reikšmė vartotojų bei visuomenės interesų apsaugai	34
2.2.1. Nesąžiningos konkurencijos teisės vienodinimas tarptautiniu lygiu.....	35
2.2.2. Nesąžiningos konkurencijos derinimas Europos mastu ir NKV direktyvos priėmimo prielaidos.....	39
2.2.3. NKV direktyvos tikslas bei taikymo sritis	41
3. NESĄŽININGOS KONKURENCIJOS IR NESĄŽININGOS KOMERCINĖS VEIKLOS KONTROLIŲ, KAIP TEISIŲ GYNIMO PRIEMONIŲ LIETUVOS TEISĖS SISTEMOJE, ANALIZĖ	43

3.1. Nesąžiningos komercinės veiklos ir nesąžiningos konkurencijos, kaip teisės pažeidimų sąlygos bei skirtingų nesąžiningo verslo apraiškų apžvalga	44
3.1.1 Pasinaudojimas kito ūkio subjektų reputacija, kaip gerų verslo papročių pažeidimas, bei ryšys su intelektinės nuosavybės teisės gynybos instrumentais	45
3.1.2. Nesąžininga konkurencija kaip konkurentų interesus pažeidžianti kategorija. 50	
3.1.3. Agresyvi komercinė veikla, kaip vartotojo teises pažeidžianti nesąžiningo verslo apraiška.....	54
3.2. Nesąžiningos konkurencijos ir nesąžiningos komercinės veiklos kontrolių kaip teisių gynimo priemonių apibendrinimas	56
3.3. Verslo sąžiningumo priežiūros institucijos ir kompetencijos pasidalijimo tarp jų problematika.....	59
IŠVADOS	62
SANTRAUKA	64
SUMMARY	65
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	66

IŽANGA

Konkurencija tam tikrų autorių yra minima, kaip vienas iš svarbiausių žodžių vakarietiškoje visuomenėje, užgimusių dar Senovės Graikijos laikais. Ją, kaip tam tikrų santykių visumą, galima laikyti jėga, pastumiančia mokslo bei kultūros pažangą¹. Remiantis tuo, tikriausiai neginčijama yra „sveikos“ ir sąžiningos konkurencijos užtikrinimo rinkoje svarba. Pažymėtina, konkurencijos suregulavimas svarbus tam, kad visi visuomenės nariai turėtų galimybę pasinaudoti konkurencijos teikiama nauda. Visgi šio darbo temos kontekste nebus gilinamasi į pačios konkurencijos, kaip reiškinio specifiką, o bus susitelkta į paties ūkio subjektų elgesio rinkoje reguliavimą. Vertinant pastarąjį aspektą, pasakytina, jog tiek jurisprudencijoje, tiek teisės doktrinoje su verslo sąžiningumo įtvirtinimu yra siejama nesąžiningos konkurencijos ir nesąžiningos komercinės veiklos kontrolė, kurios skirtingose valstybėse yra reguliuojamos skirtingai.

Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvoje 2005/29/EB (toliau - Direktyva, NKV direktyva) bei jos įgyvendinimo ir taikymo gairėse yra numatyta dviguba apsauga, skirta komercinę veiklą reguliuojančioms nacionalinėms teisės normoms, kurios gina vartotojų ir verslo subjektų interesus. Atsižvelgiant į tai, kyla klausimas, koks yra nesąžiningos komercinės praktikos kontrolės santykis su nesąžiningos konkurencijos kontrole, dažniausiai įvardijamos, kaip konkuruojančių ūkio subjektų interesų gynimo priemonė.

Vertinant pačiuose teisės aktuose įtvirtintų pažeidimais pripažįstamų veikų aprašymus, galima susidaryti įspūdį, kad iš esmės tais pačiais nesąžiningais veiksmais ūkio subjektai dažnu atveju daro žalos tiek savo konkurentams, tiek ir vartotojams bei visuomenei. Pastarieji veiksmai galėtų pasireikšti kaip, pavyzdžiui, konkurento žymenų naudojimas savo veikloje, taip siekiant prisivilioti dalį klientų, kurie, žinodami visas aplinkybes, nebūtų priėmę sprendimo dėl tam tikrų prekių įsigijimo iš minėtų veiksmus atliekančio ūkio subjekto. Taigi šiame kontekste pabrėžtina tai, kad verslo vykdymo sąžiningumo užtikrinimo esmė yra ūkio subjektų sulaikymas nuo tam tikrų veiksmų, kuriais būtų siekiama gauti naudos, konkuruojant nesąžiningai – kaip antai, pasinaudojant kito ūkio subjekto susikurtu žinomumu ar vertinimu visuomenėje ar/ir siekiant pašalinti kitus ūkio subjektus iš konkurencinės kovos, jiems pakenkiant.

¹ VREY, R. W. *Towards a European Unfair Competition: a Clash Between Legal Families*. The Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers, 2006, p. 1.

Verta pastebėti, kad nesąžiningos konkurencijos kontrolės bei nesąžiningos komercinės veiklos kontrolės reguliavimo sritys Lietuvos teisės sistemoje nemaža apimtimi sutampa, kas galėtų sukelti pastarųjų institutų veikimo (o konkrečiai ir jų įgyvendinimą užtikrinančių institucijų funkcijų atlikimo) persipynimą. Remiantis tuo, kas išdėstyta, siekiant atskleisti šio darbo temą, būtų labiau tikslinga apžvelgti ne minėtų pačių institutų, kaip teisių gynimo priemonių, konkrečius panašumus ir skirtumus, o įsigilinti į pačių institutų esmę bei atitinkamas vietas teisės sistemoje.

Temos aktualumas. Verslo laisvė yra viena iš konstitucinių laisvių, kuria turėtų būti pagrįsta bet kuri laisva ekonomika. Todėl šios laisvės užtikrinimas, derinant ją su sąžiningumo principu, yra vienas svarbesnių valstybės uždavinių, neretai keliantis nemažai diskusijų.

Sąžiningo verslo užtikrinimas įmanomas turint tvirtą teisinį mechanizmą, įtvirtinantį veiksmingas (tiek vartotojų, tiek konkurentų, tiek visos visuomenės) gynybos priemones, kurios atitinkamiems subjektams būtų žinomos ir suprantamos. Lietuvoje skirtingų subjektų apsauga yra išskiriama, vartotojų teisių gynybos priemonės nustatant Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatyme² (toliau – NKVVDĮ), tuo tarpu konkurentų teisių apsaugą įtvirtinant Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo (toliau – ir Konkurencijos įstatymas, taip pat KĮ) 15 ir 16 straipsniuose³. Visgi, remiantis istorine nagrinėjamų institutų raida bei užsienio valstybių šios srities reguliavimo pavyzdžiais, kyla klausimas, ar Lietuvos pasirinktas tam tikras modelis koncepcine prasme atitinka nagrinėjamų institutų esmę bei užtikrina visų rinkos dalyvių apsaugą nuo nesąžiningo verslo. Taigi, kaip jau buvo paminėta, atsižvelgiant į pakankamai stiprų nagrinėjamų teisės sričių reguliuojamų sferų bendrumą, šio darbo temos kontekste didesnę klausimą kelia ne nagrinėjamų kontrolių tam tikri panašumai ir skirtumai, o jų koegzistavimo teisės sistemoje bei atskirumo (ar vieningumo) faktas.

Darbo originalumas. Lietuvos teisės doktrinoje nėra daug darbų, kuriuose būtų nagrinėjama apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos bei nesąžiningos komercinės veiklos kontrolės sąveikos problematika. Taip pat pažymėtina, kad nagrinėjamų institutų raida bei specifika tam tikra apimtimi buvo nagrinėjama vėliau šiame darbe aptariamose daktaro disertacijose.

² Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas. Valstybės žinios, 2007, Nr. X-1409.

³ Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-856. Suvestinė redakcija nuo 2019-07-02.

Nesažiningos konkurencijos srityje į produktų imitavimo specifiką gilinosi daktaras Marius Jakutavičius. Nesažiningos komercinės veiklos srityje vartotojų apsaugą Europos Sąjungoje ir Lietuvoje nagrinėjo daktarė Ieva Navickaitė-Sakalauskienė, o klaidinančios reklamos vertinimo kriterijus tyrinėjo daktaras Mantas Rimkevičius. Taigi dažniausiai yra analizuojami atskiri šių institutų aspektai, pačius institutus analizuojant pavieniui. Šiame darbe aptariamas atliktas tyrimas yra originalus, nes juo buvo analizuojamas nesažiningos konkurencijos ir nesažiningos komercinės veiklos, kaip teisių gynimo priemonių, ryšys, daugiausia dėmesio skiriant šių institutų reguliavimo sritims.

Tyrimo tikslas. Šio darbo tikslas yra atskleisti nesažiningos konkurencijos ir nesažiningos komercinės veiklos kontrolės institutų, kaip teisių gynimo priemonių, esmę bei jų sąveiką tarpusavyje, bandant išvelgti šių institutų reguliavimo Lietuvoje pokyčių poreikį. Šiuo darbu yra siekiama išanalizuoti tam tikrą pastebimą esamo reguliavimo problemą, o būtent nagrinėjamų institutų bendrumo (įtvirtinimo bendrame teisės akte) pagrįstumą, atsižvelgiant į koncepcinę jų esmę.

Siekiant užsibrėžto tikslo buvo keliami tokie uždaviniai:

1. Išnagrinėti nesažiningos konkurencijos ir nesažiningos komercinės veiklos institutų prigimtį ir institutų turinį, aptariant saugomus objektus, subjektus, galinčius pasinaudoti nagrinėjamais institutais bei kaip savo teisių gynimo priemonėmis.
2. Išnagrinėti nesažiningos konkurencijos ir nesažiningos komercinės veiklos kontrolės institutų ištakas ir raidą.
3. Atskleisti pastarosios teisės srities reguliavimo ypatumus užsienio valstybėse (tokiose kaip Vokietija, Prancūzija, Jungtinė Karalystė). Taip pat, atsižvelgiant į užsienio valstybių pavyzdžius nagrinėjamoje sferoje, atskleisti Lietuvos teisinio reguliavimo problematiką, pabrėžiant tam tikrų pokyčių galiojančių teisės aktų (reglamentuojančių apsaugą nuo nesažiningos konkurencijos bei nesažiningos komercinės veiklos) atžvilgiu būtinybę.

Objektas ir metodai. Šio darbo objektas yra teisinis reguliavimas, nustatantis apsaugą nuo nesažiningos konkurencijos ir nesažiningos komercinės veiklos. Darbo objektas, siekiant užsibrėžto tikslo, yra nagrinėjamas pasitelkiant šiuos tyrimo metodus:

Istorinis metodas buvo pasitelktas siekiant išsiaiškinti nesažiningos konkurencijos ir nesažiningos komercinės veiklos kontrolės ištakas. Įsigilinus į nagrinėjamų institutų raidą, turėtų būti tinkamiau suvokiama tikroji jų paskirtis ir esmė, tarpusavio ryšys bei koegzistavimas teisės sistemoje.

Lyginamasis metodas, panašiai kaip ir *istorinis*, buvo pasitelktas siekiant suvokti nagrinėjamų institutų esmę, atsižvelgiant į jų reguliavimo ypatumus užsienio valstybėse. Kaip vienos svarbiausių valstybių nesąžiningos konkurencijos kontrolės raidai buvo pasitelktas Vokietijos reguliavimas, kadangi jos pavyzdys gana detalai iliustruoja nesąžiningos konkurencijos kontrolės, o taip pat ir vartotojų teisių apsaugos reguliavimo ištakas. Kaip valstybė, nesanti Europos Sąjungos narė, buvo nagrinėjama Šveicarija, kurios reguliavimas nagrinėjamose srityse nemaža dalimi primena Vokietijos reguliavimą. Tam tikri aspektai buvo aptarti, kaip pavyzdžius pasitelkiant kontinentinės teisės tradicijai priklausančios Prancūzijos bei bendrosios teisės tradicijai priklausančios Jungtinės Karalystės reguliavimo pavyzdžius.

Loginis-analitinis metodas taikytas nagrinėjant specialiąją literatūrą bei norminius teisės aktus. Pastaruoju metodu buvo remiamasi analizuojant nacionalinių teisės aktų, nustatančių atitinkamų subjektų apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos ir nesąžiningos komercinės veiklos, turinį, bei vertinant šių normų (įtvirtintų skirtingose teisės aktuose) tarpusavio ryšius.

Sisteminės analizės metodas buvo svarbus gilinantis į apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos bei nesąžiningos komercinės veiklos reguliuojančius teisės aktus bei reguliavimo ypatumus, tuo pačiu siekiant suvokti dabartinio reguliavimo Lietuvoje atitiktį nagrinėjamų institutų esmei.

Svarbiausi šaltiniai. Šiame magistro baigiamajame darbe remiamasi ES oficialiais dokumentais, Lietuvos Respublikos įstatymais bei užsienio teisės aktų nuostatomis. Taip pat buvo naudojamos Lietuvos autorių, tokių kaip Mantas Rimkevičius, Ieva Navickaitė – Sakalauskienė, Marius Jakutavičius, Jūratė Truskaitė daktaro disertacijomis, užsienio teisės mokslininkų tokių, kaip R. W. de Vrey, ir kitų darbais bei nacionalinių teismų ir (tam tikra apimtimi) Europos Bendrijos Teisingumo Teismo praktika.

1. APSAUGOS NUO NESĄŽININGOS KONKURENCIJOS IR NESĄŽININGOS KOMERCINĖS VEIKLOS REGLAMENTAVIMAS

Šiandieninėje visuomenėje mus visur supa verslas, kuriuo užsiimti yra laisvas kiekvienas iš mūsų. Ko gero, kiekvienos verslo veiklos vienas pagrindinių tikslų, o neretai ir pačios veiklos pradėjimo priežastis, yra pelno siekimas. Čia susiduriama su vartotojų teisėtu lūkesčiu gauti kokybiškas prekes ir paslaugas bei verslininko lūkesčiu dėl jo užsitarnautos užimamos padėties rinkoje išsaugojimo ir sąžiningo konkuravimo. Remiantis tuo, teigtina, kad versle yra svarbus vadovavimasis sąžiningumo, socialinės atsakomybės ir kitais principais. Vartotojų teisės bei sąžiningas elgesys verslo veikloje, kaip ir kitos gyvenimo sritys, susijusios su visuotinai pripažintinomis vertybėmis, yra teisės reguliavimo sritis. Būtent teisinis reguliavimas tam tikromis galimomis panaudoti priemonėmis garantuoja rinkos dalyvių saugumą.

Atsižvelgiant į šio darbo temą, vėlesnėse dalyse, be kita ko, bus bandoma aptarti, kurių subjektų interesus užtikrina nagrinėjami institutai – nesąžiningos komercinės veiklos ir nesąžiningos konkurencijos kontrolė. Dar nepradėjus gilesnės šių institutų analizės, verta pažymėti, kad nagrinėjamų institutų kontekste, verslo santykiuose dalyvauja vartotojas, kaip priimančias tam tikrus komercinius sprendimus. Taigi, nesigilinant į tam tikras verslo ypatybes bei galimas išimtis, darytina prielaida, jog verslo subjektai varžosi rinkoje bei yra skatinami atlikti vienus ar kitus veiksmus, siekdami būti patrauklūs subjektui, kuris priimtų sprendimą dėl turtinių santykių užmezgimo – tai yra (toliau – t. y.) vartotojui. Dėl to vartotoją tam tikra prasme galėtume laikyti verslo veiklos (kaip ji yra suvokiama ir aptariama šio darbo kontekste) „kertiniu akmeniu“, turėdami omenyje tai, kad verslo veikla sukuriama produktas, bendrąja prasme, yra kuriamas tam, kad galutiniame rezultate būtų vartojamas. Taigi nagrinėjamos temos analizę būtų pagrįsta pradėti nuo pačių minėtų institutų sampratų bei jų reguliuojamuose santykiuose dalyvaujančių subjektų aptarimo.

1.1. Apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos samprata

Lietuvoje nesąžiningos konkurencijos samprata yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatyme (toliau – ir KI), todėl remiantis vien tik Lietuvoje įtvirtintu teisiniu reguliavimu, nesąžiningą konkurenciją galima įvardinti kaip konkurencijos teisės reguliavimo dalį, o būtent kaip tuos veiksmus, kurie nėra priskirtini prie tokių konkurenciją iškreipiančių (ar ribojančių) reiškinų, kaip slapti konkurentų susitarimai, koncentracijų kūrimas bei kitos tiek nacionalinės, tiek Europos Sąjungos (toliau - ir ES) konkurencijos teisės reguliuojamos sritys. Taigi atskiriant nesąžiningos konkurencijos sampratą nuo kitų konkurenciją iškraipiančių veiksmų, galima būtų teigti, kad tai atvejai, kuomet ūkio subjektas, pasinaudodamas tam tikromis parazitiškomis priemonėmis, kenkia konkurentui, nesudarydamas kartelių, vertikalųjų susitarimų ar darydamas kitus ES konkurencijos teisės draudžiamus veiksmus. Tuo pačiu pažymėtina ir tai, kad nesąžiningos konkurencijos reguliavimui nėra atskiro tam skirto teisės akto⁴. Tuo tarpu nesąžininga konkurencija nėra tiesiogiai įvardijama ir atskiruose konkurencijos teisės normas ES lygmeniu nustatančiuose teisės aktuose.

Plėtojant tai, kas išdėstyta aukščiau, svarbu pabrėžti, kad teisės doktrinoje apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos laikoma savarankišku savotišku teisės institutu. Pavyzdžiui, R. W. de Vrey visiškai atiboja nesąžiningą konkurenciją nuo konkurencijos teisės, teigdamas, kad priešingai nuo konkurencijos teisės, kurios esmė yra konkurencija, apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos dėmesio centre yra rinkos dalyvių nesąžiningo elgesio prevencija⁵. Dr. Marius Jakutavičius konkurenciją sieja su ekonomikos raida, teigdamas, kad tinkamas rinkos funkcionavimas laikomas vienu iš svarbiausių veiksnių sėkmingam valstybių ekonomikos ir konkurencingumo vystymuisi, neįsivaizduojamas be laisvos konkurencijos rinkoje. Autoriaus teigimu, konkurencija yra ne valstybės ar jos teisės nustatomų taisyklių rezultatas, o greičiau ūkio, grindžiamo privačia nuosavybe, natūrali būseną, todėl konkurencijos niekas dirbtinai

⁴ Visgi svarbu pažymėti, kad Europos Sąjungos lygmeniu atskiros nesąžiningos konkurencijos sritys reguliuojamos specialiosiose direktyvose, kaip antai, direktyvą dėl žmonėms skirtų vaistų reklamos, direktyvą dėl maisto produktų reklamos, direktyvą dėl tabako reklamos ir kt. Panašūs veiksmai, pažeidžiantis tiek konkurentų, tiek vartotojų bei visos visuomenės interesus yra draudžiami būtent 2005 metų Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvos.

⁵ VREY, R. W. *Towards a European Unfair Competition: a Clash Between Legal Families*. The Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers, 2006, p. 3.

nesukuria⁶. Pritariant minėtai R. W. de Vrey nuomonei, norėtuši sutikti ir su dr. M. Jakutavičiaus disertacijoje išsakyta pozicija, pažymint tai, kad nesąžiningos konkurencijos kontrolės ir konkurencijos teisės tikslai neturėtų būti priešinami, tuo pačiu nesąžiningos konkurencijos kontrolę laikant tam tikra teisės sritimi, papildančia konkurencijos teisės normas⁷.

Pritariant anksčiau išsakytoms nuomonėms, reikėtų pažymėti, kad, siekdama sukurti sąžiningą konkurencingą rinką, konkurencijos teisė, o tiksliau – jos normos, nustato tam tikras ribas bei standartus, kuriais turėtų vadovautis ūkio subjektai veikdami rinkoje. Kaip yra išaiškinęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – ir LAT) savo praktikoje, vienas pagrindinių teisės principų, kuriais grindžiama bet kuri civilizuota teisės sistema, suponuoja, kad asmuo iš savo neteisėto elgesio negali tikėtis naudos (lot. *nullus commodum capere de sua injuria propria*) ir iš neteisėtų veiksmų negali kilti teisėtos pasekmės (lot. *ex injuria ius non oritur*)⁸. Taigi galima būtų teigti, kad konkurencijos teisės normos reguliuoja ūkio subjektų veiklą tiek, kiek tai susiję su situacija atitinkamose rinkose, kaip pažeidimus išskiriant tokias veiklas, kaip vertikaliosius susitarimus, koncentracijų sudarymus ar piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi, kuriomis yra ribojama pati konkurencija⁹.

Tuo tarpu nesąžiningos konkurencijos atvejai apima kitus veiksmus, kuriais siekiama pakenkti konkurentams ar pasinaudoti konkurentų turima reputacija. Nesąžiningos konkurencijos atvejams nėra nustatytų rinkos dalių ribų, remiantis kuriomis būtų nustatomas galimas neigiamas poveikis rinkai bei konkurencijai (kitais tariant pagrindinis dėmesys yra skiriamas pačiam ūkio subjektų elgesiui rinkoje). Šiuo atžvilgiu paminėtinas ir dr. M. Rimkevičiaus disertacijoje minėtas argumentas, kad konkurencijos teisės normos siekia užkirsti kelią neribotam galios rinkoje sutelkimui ir taip užtikrinti, kad konkurencija, kaip tokia, apskritai egzistuotų. Tačiau net ir užtikrinus lygias galimybes konkuruoti, rinkos dalyviai, norėdami išlikti ar laimėti konkurencinėje kovoje, neretai linksta į piktavališkus

⁶ JAKUTAVIČIUS, M. *Nesąžiningos konkurencijos teisė: koncepcijų ir doktrinos įvairovė užsienio valstybėse*. In VU Mokslo darbai. Teisė. 2008, Nr. 66 (2), p. 44.

⁷ JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Doktoro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p. 46-47.

⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-203/2008. in Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gegužės 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-328-553/2019.

⁹ Paprastai nustatant tokius konkurencijos teisės pažeidimus svarbios yra ūkio subjektų užimamos atitinkamų rinkų dalys.

veiksmus, kuriais kenkia konkurentams ar nesąžiningai pasinaudoja jų darbo pasiekimais. Todėl egzistuoja antroji teisės normų grupė – nesąžiningos konkurencijos teisė¹⁰.

Teisės doktrinoje nėra vieningos nuomonės dėl šio instituto pavadinimo, vis dėlto neretai teisės mokslininkų darbuose galima sutikti terminą „nesąžiningos konkurencijos teisė“ (angl. *unfair competition law*), (vok. *unlauteres Wettbewerbsrecht*). Pavyzdžiui, dr. M. Jakutavičius pažymi, kad Lietuvoje tinkamiausia būtų vartoti pavadinimą „apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos“, tačiau kartu neatmetant ir „nesąžiningos konkurencijos teisės“ sąvokos, nurodant, kad teisininkams neturėtų kilti abejonių, kad šiuo atveju žodis „teisė“ yra naudojamas objektyviaja prasme ir žymi teisės normų, reglamentuojančių apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos sistemą¹¹. Apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos laikant atskiru institutu, pažymėtina, kad, nors tam tikra netiesioginė nuoroda į apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos, kaip valstybių pareigą užtikinti konkurencijos sąžiningumą, yra daroma Europos Bendrijos sutartyje (sutarties preambulėje tai suvokiant kaip vieną iš Europos Bendrijos tikslų)¹², ES valstybės narės minėtą institutą teisiškai įtvirtino gana skirtingai. Tačiau, nepaisant to, kokie teisės aktai skirtingose valstybėse narėse reguliuoja apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos, valstybių požiūris į pačios nesąžiningos komercinės veiklos esmę yra pakankamai panašus.

Lietuvos KĮ 15 str. nustatytas nesąžiningos konkurencijos veiksmų draudimas bei atskleidžiamas pavyzdinis veiksmų, kurie gali būti kvalifikuojami kaip nesąžiningos konkurencijos atvejai, sąrašas¹³. Tuo tarpu Vokietijoje nesąžiningos konkurencijos kontrolė yra reglamentuojama atskirame nesąžiningos konkurencijos įstatyme, nustatančiame veiksmų, pažeidžiančių konkurentų, vartotojų ir kitų rinkos dalyvių interesus, neteisėtumą. Panašiai kaip ir minėtasis KĮ 15 str., Vokietijos nesąžiningos konkurencijos įstatymas, kaip draudžiamus, įvardija tokius veiksmus¹⁴, kurie minėtame įstatyme, skirtingai nuo jau aptarto

¹⁰ RIMKEVIČIUS, M. *Klaidinančios reklamos vertinimo kriterijai Europos Sąjungoje ir Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 s). Vilnius: 2012., p. 63.

¹¹ JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p. 41.

¹² Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 2-2

¹³ Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 30-856. Suvestinė redakcija nuo 2019-07-02. 15 str.

¹⁴ Vokietijos nesąžiningos konkurencijos įstatymas. [interaktyvus; žiūrėta 2020-09-10]. Prieiga per internetą: <<https://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=822>>

Vokietijos nesąžiningos konkurencijos įstatymas, kaip draudžiamus, įvardija tokius veiksmus - kaip kito ūkio subjekto, jo skiriamųjų ženklų ar prekių diskreditavimą, informacijos apie konkurento verslą, prekes ar paslaugas, kuri gali pakenkti pastarojo verslui, platinimą, prekiavimas konkurento prekių ar paslaugų kopijomis, jei toks imitavimas sukelia vartotojų klaidinimą dėl produkto komercinės kilmės, kenkiama konkurento reputacijai ar kitokie verslininko veiksmai.

Lietuvos reguliavimo, yra įvardijami, atitinkamai, kaip nesąžininga komercinė praktika arba klaidinanti komercinė praktika. Labai panašus į aptartą Vokietijos pavyzdį yra Šveicarijos nesąžiningos konkurencijos įstatyme nustatytas reguliavimas, kuriuo taip pat yra draudžiami visi veiksmai, kuriais yra pažeidžiami konkurencijos santykiai bei santykiai tarp prekybininkų ir klientų¹⁵.

Lyginant skirtingų valstybių nesąžiningos konkurencijos kontrolės reguliavimo ypatumus, įdomu paminėti Prancūzijos ir Jungtinės Karalystės reguliavimo pavyzdžius. Priešingai nuo aptartųjų Vokietijos ir Šveicarijos, Prancūzijos nesąžiningos konkurencijos kontrolės modelis pasižymi tuo, kad, remiantis juo, apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos nėra reguliuojama jokio specialaus teisės akto, o jos pagrindas yra bendrosios deliktų teisės normos, kurių tikslas yra atlyginti individualiam subjektui sukeltą žalą. Prancūzijos teismų praktikoje ir teisės doktrinoje nesąžiningos konkurencijos kontrolė yra skiriama į dvi sritis: *concurrency déloyale* ir *concurrency parasitaire*. Pirmoji sritis yra nukreipta į kovą su konkurencijos iškreipymais, o antroji – tam tikrų ūkio subjektų pasiekimų apsaugai nuo atsakovo veiksmų, kuriais iš tokių pasiekimų yra gaunama nesąžininga nauda. Abiem atvejais nukentėję subjektai gali pasinaudoti Prancūzijos civilinio kodekso 1382 str. nustatyta apsauga nuo deliktais sukeltos žalos¹⁶.

Tuo tarpu Jungtinės Karalystės, kaip bendrosios teisės tradicijai priklausančios valstybės, nesąžiningos konkurencijos kontrolės modelis ypatingas tuo, kad nenumato jokios specialios teisės srities ar instituto arba net bendro pobūdžio normos (principo), draudžiančio nesąžiningos konkurencijos veiksmus¹⁷. Nepaisant to, daugelis veiksmų, kurie kontinentinėje Europoje būtų laikomi nesąžininga konkurencija, remiantis pastaruoju modeliu, gali būti uždrausti, pasinaudojant vienu iš trijų mechanizmų. Pirmoju tokiu mechanizmu dr. M. Jakutavičiaus yra įvardijama deliktų teisė¹⁸. Tuo tarpu antrasis galimas taikyti mechanizmas

¹⁵ Šveicarijos nesąžiningos konkurencijos įstatymas. [interaktyvus; žiūrėta 2020-09-10]. Prieiga per internetą: <<https://www.global-regulation.com/translation/switzerland/2974976/sr-241-federal-law-of-december-19%252c-1986-against-unfair-competition-%2528lcd%2529.html>>

¹⁶ TRUSKAITĖ, J. *Komercinių žymenų teisinės apsaugos problemos*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilniaus universitetas, 2009, p. 132-133.

¹⁷ JAKUTAVIČIUS, M. *Nesąžiningos konkurencijos teisė: koncepcijų ir doktrinos įvairovė užsienio valstybėse*. Teisė. 2008, 66(2), p. 51.

¹⁸ Į deliktų teisės sritį, autoriaus teigimu, patektų tokie veiksmai, kaip pasinaudojimas reputacija ir klaidinimas dėl produkto kilmės (angl. – passing off), tyčinė apgaulė (angl. – tort of deceit), kišimasis į sutartinius santykius (angl. – interference with contractual relationships), neatsargus suklaidinimas, sukėlęs žalą (angl. – negligent mis-statement), neteisėtas kišimasis į verslo santykius (angl. – unlawful interference with trade or business), sąmokslas (angl. – conspiracy), kenkiančios piktavališkos neteisingos informacijos apie konkurentą paskleidimas (angl. – injurious falsehood), paslapties atskleidimas (angl. – breach of confidence).

yra vartotojų teisių apsaugai skirti įstatymai, numatantys baudžiamąsias ir administracines sankcijas už klaidinančią reklamą. Dar kitas mechanizmas yra savireguliacija, kuri yra svarbi Jungtinėje Karalystėje ir veikia įvairiose srityse, remiantis daugybe tam sukurtų kodeksų¹⁹. Visgi, nepaisant skirtumų su jau aptartų valstybių modeliais, svarbu paminėti tai, kad, nesąžiningos konkurencijos kontrolės pagrindas, pagal pastarąjį angliškąjį modelį, yra deliktų teisė.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, atsižvelgiant į aptartų užsienio valstybių nesąžiningos konkurencijos kontrolės reguliavimo ypatumus bei pritariant anksčiau išsakytoms autorių nuomonėms, darytina išvada, kad apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos laikytina atskira teisės sritimi, kuri nuo konkurencijos teisės skiria jos paskirtis – užtikrinti rinkos dalyvių sąžiningą elgesį, o ne pačios konkurencijos, kaip reiškinių, apsaugą. Remiantis tuo, šio darbo kontekste būtų pagrįsta nesąžiningos konkurencijos teisę laikyti tam tikra civilinės teisės sritimi, papildančia konkurencijos teisės normas. Siekiant šiame darbe užsibrėžtų tikslų, tolimesnėje dalyje bus gilinamasi į nesąžiningos komercinės veiklos kontrolės sampratą.

1.2. Apsaugos nuo nesąžiningos komercinės veiklos samprata

Kitas institutas, nagrinėtinas šio darbo kontekste, yra nesąžiningos komercinės veiklos kontrolė. Aptariant šį teisės institutą bei nustatant tam tikrą jo ryšį su jau aptarta apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos, pažymėtina, kad nesąžiningos komercinės veiklos kontrolės taikymo sritis taip pat apima verslininko veiksmus, kuriais siekiama pasipelninti, pasinaudojant priemonėmis, galinčiomis pakenkti kitam ūkio subjektui. Nesąžininga komercinė veikla savo esme apima verslo subjektų veiksmus iki sandorio sudarymo, jo sudarymo metu bei po komercinio sandorio sudarymo, ką nustato ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje (toliau – ir NKV direktyva, taip pat Direktyva), kaip pagrindinio apsaugai nuo nesąžiningos komercinės praktikos ES lygmeniu skirto akto, konstatuojamosios dalies 13 p. bei 1 str. Minėtos Direktyvos kontekste nesąžininga komercinė praktika, be 5 str. 1 ir 2 d. nustatyto bendro draudimo, yra skirstoma į klaidinančią ir agresyvią. Savo ruožtu klaidinanti komercinė veikla yra skirstoma į klaidinančius veiksmus ir klaidinančių informacijos neatskleidimą.

¹⁹ JAKUTAVIČIUS, M. *Nesąžiningos konkurencijos teisė: koncepcijų ir doktrinos įvairovė užsienio valstybėse*. Teisė. 2008, 66(2), p. 50-51.

Reikėtų pabrėžti, kad Direktyva prioritetą teikia būtent vartotojų teisių apsaugai (tą, be kita ko, įrodo ir Direktyvos normų teksto formuluotė, pačią nesąžiningą komercinę veiklą, kaip pažeidimą, įvardijant per vartotojo, kaip komercinius sprendimus priimančio subjekto, prizmę), tačiau išsamiau nagrinėjant nesąžiningos komercinės veiklos instituto esmę, svarbu paminėti ir tai, kad NKV direktyvos 6-oji konstatuojamoji dalis bei direktyvos 11 str. numato konkurentų teisių gynimo užtikrinimą. Tuo tarpu ir NKV direktyvos taikymo gairės paaiškina, kad nacionalinės teisės priemonės, kurios skirtos tik konkurentų teisių apsaugai nepatenka į Direktyvos taikymo sritį, tačiau priemonės, kuriomis siekiama „dvigubų tikslų“ (tiek vartotojų, tiek konkurentų teisių apsaugos) į šią sritį patenka²⁰. Kartu pripažintina, kad atlikdami uždraustus veiksmus, ūkio subjektai neretai pažeidžia ne vien vartotojų interesus. Aptariant konkurentų interesus pažeidžiančias situacijas NKV direktyvos reguliavimo kontekste, reikėtų išskirti NKV direktyvos 6 str. 1 d. b) punkte nustatytą vartotojų klaidinimą dėl produkto ar paslaugos geografinės ar komercinės kilmės arba to paties straipsnio 2 d. a) punkte įtvirtintus veiksmus, įskaitant ir lyginamąją reklamą, kurios įtakoje vartotojai galėtų supainioti ūkio subjekto prekes ar paslaugas su jo konkurento prekėmis ar paslaugomis. Pripažintina, kad, vykdydami tokią komercinę veiklą, ūkio subjektai galimai nuvilioja potencialius savo konkurentų klientus, taip sutrukdydami jiems gauti pelno.

Tačiau verta pažymėti ir tai, kad net be nuorodų į konkurentų skiriamuosius ženklus ar informacijos apie produktų komercinę ar geografinę kilmę, didžioji dalis nesąžiningos komercinės praktikos atvejų gali turėti įtaką konkurentų ekonominiams interesams. Kaip tokių atvejų pavyzdžiai, galėtų būti paminėti VVTAT praktikoje²¹ neretai pasitaikantys atvejai, kuomet prekybininkai (pavyzdžiui, prekybos centrai) skleidžia informaciją apie nuolaidas,

²⁰ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas. Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvos 2005/29/EB įgyvendinimo ir taikymo gairės. [interaktyvus; žiūrėta 2020-10-15]. Prieiga per internetą: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016SC0163>>

²¹ Nagrinėtose Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos veiklos metinėse ataskaitose (kaip antai, per 2016, 2017, 2018, 2019 metus). [interaktyvus; žiūrėta 2020-10-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.vvtat.lt/administracine-informacija/veiklos-ataskaitos/metines-veiklos-ataskaitos/226>> yra pateikiami duomenys apie išnagrinėtus skundus dėl nesąžiningos komercinės veiklos bei klaidinančios reklamos, tarp kurių visose minėtose ataskaitose yra minimos verslo subjektams skirtos sankcijos už klaidinančius veiksmus išpardavimų metu ar klaidinančius veiksmus skelbiant informaciją apie nuolaidas bei akcijas. Kaip atskirus pavyzdžius, iliustruojančius Lietuvos didžiųjų prekybos centrų nesąžiningo verslo praktikos apraškas, paminėtini šie VVTAT nutarimai:

Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2020-07-29 nutarimas Nr. 12NKV-37 Dėl MAXIMA LT, UAB Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo pažeidimo;

Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2018-01-11 nutarimas Nr. 12NKV-4 Dėl UAB "RIMI LIETUVA" Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo pažeidimo;

Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2018-02-22 nutarimas Nr. 12NKV-23 Dėl UAB "PALINK" Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo pažeidimo.

kurių realiai nepritaiko. Prekybos centrų atveju, informacijos apie nuolaidas skleidimas gali daryti poveikį vartotojams, kurie susidomėję pastarąja informacija, priima sprendimą apsipirkti būtent ją skleidžiančio ūkio subjekto valdomame prekybos centre. Kitas šiandienines realijas atskleidžiantis pavyzdys galėtų būti su prekyba internetu susiję atvejai. Internetinės parduotuvės dažnai skelbia tam tikras akcijas, kurių metų taikomos nuolaidos, suteikiamos dovanos ar kiti vartotojus sudominti galintys pasiūlymai, tuo pačiu paskatinant įsigyti prekes, kurių, galimai, esant kitoms aplinkybėms, vartotojai nebūtų pirkę. Tokias situacijas galima vertinti abipusiškai – vartotojai apsigauja, nes apsipirkdami, negauna nuolaidų, kurių tikėjosi, tačiau kartu svarbu ir tai, kad vedami lūkesčių dėl patrauklių kainų, jie nepasirinko konkuruojančio ūkio subjekto parduotuvės, kaip vietos, savo norimoms prekėms įsigyti. Taigi galima daryti prielaidą, kad tokie atvejai patektų į NKV direktyvos taikymo sritį, kaip kartu pažeidžiantys ir konkurento ekonominius interesus. Kartu kyla klausimas, ar nesąžiningos komercinės veiklos kontrolės institutas tikrai yra veiksmingas konkurentų interesų gynimo atžvilgiu, bei koks jo ryšys su nesąžiningos konkurencijos kontrolės institutu. Į šį klausimą bus bandoma atsakyti vėliau.

Apibendrinant nesąžiningos komercinės veiklos kontrolės instituto turinio specifiką, prieinama prie išvados, kad, kaip pirmiausia vartotojo interesus nuo nesąžiningų verslininko veiksmų saugantis institutas, dauguma į jo reguliavimo sritį patenkančių veiksmų tam tikra apimtimi pažeidžia konkuruojančių verslo subjektų interesus. Šiame kontekste NKV direktyvoje įtvirtintas dvigubos apsaugos principas, numatantis Direktyvos taikymą tiems atvejams, kuomet nacionalinės teisės priemonėmis yra ginami tiek vartotojo, tiek konkurento interesai, kelia tam tikrų neaiškumų šio instituto sąveikos su nesąžiningos konkurencijos kontrolės institutu konkurentų apsaugos aspektu. Siekiant didesnio aiškumo šiuo klausimu, bus analizuojama nagrinėjamų institutų reguliuojamuose santykiuose dalyvaujančių subjektų specifika.

1.3. Nesąžiningos konkurencijos ir nesąžiningos komercinės veiklos kontrolės reguliuojamų santykių subjektai

Gilinantį į nesąžiningos komercinės veiklos ir nesąžiningos konkurencijos kontrolės esmę, yra svarbu apibrėžti aiškias ribas tarp abiejų institutų, išskiriant konkrečius pažeidimų atvejus ir nuo pastarųjų pažeidimų ginamus subjektus. Kitaip tariant, yra svarbu aptarti nagrinėjamų institutų reguliuojamų santykių subjektų ypatumus. Šio darbo kontekste didžiausią dėmesį reikėtų skirti būtent vartotojo ir verslininko vietai komerciniuose santykiuose, patenkančiuose į nagrinėjamų institutų taikymo sritį.

Aptariant vartotojo, kaip nesąžiningos konkurencijos bei nesąžiningos komercinės veiklos kontrolei reikšmingo subjekto, sąvoką, svarbu paminėti, kad net istoriniu bendrosios rinkos kūrimo ir jos sąžiningumo įtvirtinimo aspektu, vartotojų apsauga ne visuomet buvo įstatymo leidėjo prioritetas. Tik 1972 m. spalio 19 – 20 d. Paryžiuje vykusio viršūnių tarybos susitikime vartotojų apsauga pirmą kartą pripažinta Europos politikos dalimi, tuo pačiu pabrėžiant ir būtinybę koordinuoti veiksmus vartotojų teisių apsaugos srityje. Tolesnis etapas minėtoje srityje buvo pasiektas 1975 m. balandžio 14 d. Europos Komisijai parengus Europos Ekonominės Bendrijos preliminariąją programą dėl vartotojų apsaugos ir informacijos teikimo politikos, kurioje buvo pabrėžiamas vartotojų teisių apsaugos ES lygmeniu mechanizmo sukūrimo būtinumas²². Ši programa²³ išklėlė tikslą apsaugoti vartotojus nuo nesąžiningos komercinės veiklos bei, *inter alia*, nustatė, jog veikla, kuri laikoma nesąžininga konkurencija tarp prekybininkų (tokia kaip klaidinanti reklama), nuo šiol prekybininkų ir vartotojų santykiuose vertinama kaip nesąžininga veikla vartotojų atžvilgiu²⁴.

Vartotojų teisių apsaugos svarbą yra pabrėžęs ir LAT²⁵, nurodydamas, kad vartotojų gynimas yra prioritetinė valstybės ekonominės ir socialinės politikos dalis, grindžiant ją Lietuvos Respublikos Konstitucijoje 46 str. įtvirtinta valstybės pareiga ginti vartotojo teises²⁶.

²² NAVICKAITĖ - SAKALAUSKIENĖ, I. *Vartotojų apsauga nuo nesąžiningos komercinės veiklos Europos Sąjungoje ir Lietuvos teisėje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016, p. 33.

²³ The Council Resolution of 14 April 1975 on a preliminary programme of the European Economic Community for a consumer protection and information policy. OJ 25 04 1975, C 92/1 [C 092], p.2-16. [interaktyvus; žiūrėta 2020-09-11]. Prieiga per internetą: <<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/26d73eca-e878-4d14-8d1b-0c6fdc73b323/language-en>>.

²⁴ NAVICKAITĖ - SAKALAUSKIENĖ, I. *Vartotojų apsauga nuo nesąžiningos komercinės veiklos Europos Sąjungoje ir Lietuvos teisėje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016, p.34-35.

²⁵Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis bylose 3K-3-475/2001 ir 3K-3-536/2008.

²⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014, 46 str.

Bandant apibrėžti vartotoją, kaip nesąžiningos konkurencijos kontrolės subjektą, pirmiausia atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvoje nesąžiningą konkurenciją įtvirtinančiame Lietuvos KĮ net nėra pateikiama vartotojo sąvoka. Aptariant nagrinėjamą aspektą, galima būtų iš dalies pritari dr. Jūratės Truskaitės teiginiui, kad nesąžiningos konkurencijos teisėje vartotojas dalyvauja ne kaip subjektas, kurio teisės yra saugomos, bet kaip rodiklis, nustatantis kito ūkio subjekto teisių pažeidimą²⁷. Kitaip tariant, autorės nuomone, nesąžiningos konkurencijos reguliavime daugiau dėmesio skiriama ne vartotojo subjektiškumui, o kaip kriterijui, kuriuo galima remtis siekiant įvertinti verslo subjektų veiksmus rinkoje nesąžiningumo požiūriu. Iš minėto reguliavimo galima spręsti, kad ūkio subjektui tam tikrais veiksmais klaidinant vartotoją, pavyzdžiui, dėl prekės kilmės, nesąžiningos konkurencijos kontrolės atžvilgiu pagrindinis dėmesys bus skiriamas ne vartotojo, kaip suklaidinto subjekto apsaugai, o konkurento, kuriam pastaraisiais veiksmais pakenkta, pažeistoms teisėms. Visgi minėtasis teiginys yra kiek prieštaringas, turint omenyje kitose valstybėse (ypač nesąžiningos konkurencijos reguliavimo pradininke laikomoje Vokietijoje) nustatyto reguliavimo ypatumus.

Šiame kontekste paminėtina, kad Vokietijos ir Šveicarijos nesąžiningos konkurencijos įstatymai reguliuoja ir nesąžiningos komercinės praktikos atvejus, todėl yra skirti tiek konkurentų, tiek vartotojų ir pačios visuomenės interesų apsaugai. Taigi vertinant aukščiau minėto teiginio pagrįstumą, pažymėtina, kad santykiuose, kuriuose ginami konkurento interesai nuo kito ūkio subjekto panaudotų nesąžiningų veiksmų, vartotojas bus svarbus tik kriterijumi veiksmų nesąžiningumo (bei jais padarytos žalos) nustatymui. Tuo tarpu santykiuose, kuriuose verslininko nesąžiningais veiksmais tiesiogiai yra pažeidžiami vartotojo interesai, būtent vartotojas bus laikomas subjektu, turinčiu teisę ginti savo pažeistus interesus. Taigi, remiantis tuo vertėtų kiek patikslinti minėtąjį dr. J. Truskaitės teiginį, pažymint tai, kad vertinant nesąžiningą konkurenciją, kaip teisės institutą, vartotojas neturėtų būti įvardijamas kaip vien tik elgesio sąžiningumo vertinimo kriterijus.

Pereinant prie vartotojo apibrėžties ir subjektiškumo nesąžiningos komercinės praktikos reguliavimo kontekste, pirmiausia pastebėtina, kad NKV direktyva vartotoją apibrėžia kaip bet kurį fizinį asmenį, kuris komercinėje veikloje, kuriai taikoma Direktyva, veikia siekdamas tikslų, nesusijusių su verslu, amatu ar profesija²⁸. Minėtos Direktyvos kontekste kaip

²⁷ TRUSKAITĖ, J. *Komercinių žymenų teisinės apsaugos problemos*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilniaus universitetas, 2009, p. 117-118.

²⁸ Europos Parlamento ir Tarybos 2005 m. gegužės 11 d. direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje. // Official Journal L 2005, Nr. 148-22., 2 str. a punktas.

standartine yra laikoma negatyvioji vartotojo apibrėžtis²⁹. Tokį vartotojo apibrėžimą pasirinko ES vartotojų apsaugos teisė. Šiame kontekste pažymėtina, kad nustatius negatyvųjį vartotojo apibrėžimą į vartotojo teisių apsaugos sritį patektų visi komerciniai santykiai, kuriuose vartotojo vaidmuo nebūtų susijęs su verslo sfera. Kaip teisingai savo daktaro disertacijoje pažymi I. Navickaitė – Sakalauskiene, vadovaujantis NKV direktyvoje įtvirtinta vartotojo sąvoka, darytina prielaida, kad komercinė veikla, nukreipta į juridinius asmenis, nepatenka į šios Direktyvos taikymo sritį, net jei šių juridinių asmenų padėtis patirties ir/ar žinių stokos atžvilgiu iš esmės būtų prilyginama vartotojo padėčiai, o išplėtus vartotojo sąvoką tam tikrų juridinių asmenų atžvilgiu, riba tarp verslas–verslui (B2B) ir verslas–vartotojui (B2C) teisinių santykių tampa neaiški³⁰

Vertinant Europos Bendrijos Teisingumo Teismo (toliau – ir ETT; Teisingumo Teismas) praktiką, galima daryti išvadą, jog teismas savo praktikoje vysto siaurąją ir abstrakčiąją vartotojo koncepciją, remdamasis formaliosios teisės nustatytais požymiais vartotoju laikydamas tik „tikrąjį“ vartotoją, kuris neužsiima verslu ar profesija, neišplėsdamas šios sampratos ir neįtraukdamas į ją verslininkų ar kitų juridinių asmenų³¹. Visgi, pažymėtina, kad vartotojo samprata ir jos ribos iki šiol kelia diskusijas.

Toliau plėtojant mintį apie vartotojo, kaip verslo santykių dalyvio (bei svarbaus rodiklio verslo sąžiningumo vertinimui) apsaugą, negalima nepaminėti to, kad verslo subjekto veiksams pripažinti nesąžininga komercinė praktika ar nesąžiningos konkurencijos pasireiškimu, svarbi yra būtent vidutinio vartotojo sąvoka. NKV direktyvos įgyvendinimo gairėse išdėstyta pozicija, jog vidutinio vartotojo testo pasirinkimo tikslas yra padėti atrasti tinkamą pusiausvyrą tarp būtinybės apsaugoti vartotojus ir laisvos prekybos konkurencijoje rinkoje skatinimo³². Kitaip tariant vartotojo, kaip silpnesnės šalies, apsaugos neturėtume laikyti vertingesne už laisvą prekių judėjimą rinkoje bei verslo laisvę. Būtent tokią poziciją pagrindė Teisingumo Teismas 1995 m. *Mars* byloje, kurioje kone pirmą kartą Europos lygmeniu buvo

²⁹BUBLIENĖ, D. *Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė*. Registrų centras. Vilnius: 2009., p. 87, 94-95. Kaip pažymi dr. D. Bublienė, negatyviosios vartotojo apibrėžties pasirinkimas iš esmės užkirto kelią šios sąvokos išplėtimui kitų subjektų apsaugos atžvilgiu.

³⁰ NAVICKAITĖ - SAKALAUSKIENĖ, I. *Vartotojų apsauga nuo nesąžiningos komercinės veiklos Europos Sąjungoje ir Lietuvos teisėje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016., p. 97.

³¹ BUBLIENĖ, D. *Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė*. Registrų centras. Vilnius: 2009., p. 119.

³² Commission Staff Working Document. Guidance on the Implementation/Application of Directive 2005/29/EC on Unfair Commercial Practices [interaktyvus]. Brussels, 3 December 2009 [interaktyvus; žiūrėta 2020-09-18], p. 2.5.

Prieiga per internetą: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016SC0163>>

apibūdintas vidutinis vartotojas, įvardijant jį, kaip protingai apdairų asmenį, kuriam nereikia ypatingai aukšto lygio apsaugos³³. Būtent šioje byloje pateiktu išaiškinimu Teisingumo Teismas pakeitė vokiškąjį nerūpestingo, nepastovaus vidutinio vartotojo standartą Europos norminiu protingai apdairaus vartotojo standartu³⁴.

Nagrinėjamo klausimo kontekste verta paminėti, kad be jau minėtos vidutinio vartotojo koncepcijos, NKV direktyva referuoja ir į dėl tam tikrų savybių itin pažeidžiamus vartotojus. Remiantis tuo, svarbu yra tai, kad tais atvejais, kai komercinė veikla yra nukreipta į tam tikras vartotojų grupes (kaip antai, vaikus, asmenis su negalia ir kt.), pageidautina, kad komercinės veiklos poveikis būtų vertinamas vidutinio tos grupės nario atžvilgiu. Tęsiant jau minėtą Teisingumo Teismo išsakytą poziciją, NKV direktyvos preambulės 18 punktą taip pat nustato tai, jog nacionaliniai teismai ir institucijos turi priimti savo sprendimą, kad nustatytą būdingą vidutinio vartotojo reakciją konkrečiu atveju³⁵.

NKV direktyva be jau aptartos vartotojo sąvokos taip pat įtvirtina prekybininko sąvoką, apibrėžiant jį kaip bet kurį fizinį ar juridinį asmenį, kuris komercinėje veikloje veikia, siekdamas tikslų, susijusių su jo prekyba, verslu, amatu arba profesija, ar bet kurį asmenį, veikiantį prekybininko vardu arba jo naudai³⁶. Vertinant tokį apibrėžties būdą, vertėtų pastebėti, kad minėtoji verslininko sąvoka pateikiama pozityviuoju būdu, ką pabrėžia ir doc.

³³ 1995 m. liepos 6 d. EBTT sprendimas byloje *Verein gegen Unwesen in Handel und Gewerbe Köln e.V. prieš Mars GmbH*, C-470/93, Rink. p. I-1923.

Byloje buvo nagrinėjamas klausimas dėl ant "Mars" ledų batonėlių naudojamo užrašo "+10 %", uždraustu Vokietijos nacionalinės teisės, suderinamumo su Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 34 straipsniu, nustatančiu importo apribojimų tarp valstybių narių draudimą. Nagrinėjamu atveju Vokietija naudojosi argumentais, jog minėtas pakuotės ženklavimas gali klaidinti Vokietijos vartotojus, sukeldami įspūdį, jog produkto kiekis buvo padidintas be jokio kainos padidinimo bei tai, jog batonėlis padidėjo daugiau nei iš tikrųjų. Pažymėtina, kad minėtais batonėliais su analogiškais žymenimis buvo leista prekiauti Prancūzijoje, todėl Teisingumo Teismas sprendė, kad Vokietijos nustatytas draudimas pateko į SESV 34 straipsnio reglamentavimo sritį, pabrėžiant tai, jog nustatytas draudimas valstybėje narėje parduoti analogiškai pažymėtus produktus, kuriais teisėtai prekiaujama kitose valstybėse narėse, riboja prekybą tarp valstybių narių. Teismas atmetė Vokietijos argumentus dėl galimo vartotojų suklaidinimo, pažymėdamas, kad vartotojas yra protingai apdairus ir nėra lengvai suklaidinamas, todėl nebuvo būtinybės itin didelį dėmesį skirti vartotojo apsaugai ir sąžiningai prekybai, kišantis į valstybių narių tarpusavio prekybą.

³⁴ NAVICKAITĖ - SAKALAIŠKIENĖ, I. *Vartotojų apsauga nuo nesąžiningos komercinės veiklos Europos Sąjungoje ir Lietuvos teisėje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016., p. 52.

³⁵ Europos Parlamento ir Tarybos 2005 m. gegužės 11 d. direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 // Official Journal L 2005, Nr. 148-22, preambulės 18 punktą.

³⁶ Europos Parlamento ir Tarybos 2005 m. gegužės 11 d. direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 // Official Journal L 2005, Nr. 148-22, 2str. b punktą.

dr. Danguolė Bublienė, teigdama, jog, pateikiant minėtą apibrėžimą pozityviu būdu, įstatymų leidėjas nurodo, kokia veikla jis turi užsiimti, o ne kokia neužsiimti. Tokia forma pateiktas verslininko apibrėžimas suponuoja, kad tais atvejais, kai asmuo užsiima veikla, kuri nepatenka į verslo, taip pat ir į šeimos, asmeninių ir namų ūkio sritis, asmuo nebus laikomas verslininku³⁷. Plėtojant šią mintį, pažymėtina, kad NKV direktyvoje pateikta prekybininko sąvoka, suponuojant tai, kad verslo santykiuose jis dalyvauja siekdamas su savo verslu, amatu ar profesija susijusių tikslų, tiek perkant, tiek parduodant prekes³⁸ (toku atveju tam tikro turto supirkimas verslo tikslais būtų laikomas tam tikra teikiama paslauga).

Remiantis tuo, kas išdėstyta, prieinama išvados, kad apsaugos nuo nesąžiningos verslo praktikos (o taip pat ir nesąžiningos konkurencijos veiksmų) kontekste, o būtent, siekiant minėtų institutų laiduojamos apsaugos, esminę reikšmę turi ne pats subjektas, o konkrečiame komerciniame santykyje jo užimama padėtis bei atliekamų veiksmų tikslas. Taigi, vartotojų teisių apsaugos kontekste, ginamu subjektu būtų asmuo, kuris priima komercinius sprendimus savo asmeniniais (su verslu nesusijusiais) tikslais. Turint omenyje nesąžiningos konkurencijos atvejus, tiesiogiai ginamas būtų ir verslo subjektas, kurio interesai buvo pažeisti. Tuo tarpu antroji šalis, nuo kurios nesąžiningų veiksmų ir yra suteikiama apsauga tiek nesąžiningos komercinės veiklos, tiek nesąžiningos konkurencijos kontrolės, yra subjektas, veikiantis savo verslo, amato ar profesijos tikslais, arba asmuo, veikiantis jo interesais. Svarbu pabrėžti, kad nesąžiningos konkurencijos kontrolės, kaip vientiso instituto, kontekste vartotojas yra saugotinas subjektas kartu su konkurentais ir kitais rinkos dalyviais. Tačiau, aptariant instituto veikimą, kaip teisių gynimo priemonę, vartotojas visgi būtų tam tikru standartu, naudojamu verslo veiklos sąžiningumui vertinti. Toliau darbe bus bandoma dar labiau sukonkretinti kiekvieną iš nagrinėjamų institutų, aptariant jų reguliavimo sritis, teisinio reglamentavimo ypatumus (didžiausią dėmesį skiriant šių kontrolių veikimui, kaip teisių gynimo priemonėms) bei istorinius šių institutų formavimosi aspektus.

³⁷ BUBLIENĖ, D. *Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė*. Registrų centras. Vilnius: 2009., p. 122-123.

³⁸ NKV direktyvos redakcijoje anglų kalba naudojamas žodis trader, remiantis elektroninėje erdvėje pasiekiamais žodynais (naudoto šaltinio prieiga internete: <<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/trader>>, [interaktyvus; žiūrėta 2020-08-26])

2. NESĄŽININGOS KONKURENCIJOS IR NESĄŽININGOS KOMERCINĖS VEIKLOS KONTROLIŲ PRIGIMTIS IR DABARTINIO REGLAMENTAVIMO PROBLEMATIKA

Nagrinėjamos temos kontekste, aptariant nesąžiningos konkurencijos ir nesąžiningos komercinės veiklos kontrolės institutų, kaip tam tikrų elgesio rinkoje reguliatorių, esmę, visiškai sutiktina su dr. J. Truskaitės išsakytu teiginiu, jog visiškai laissez faire (t.y. visiškai valstybės nesikišimo į ekonominę erdvę doktrinos) taikymas negalėtų užtikrinti individualių rinkos dalyvių veiksmų atitikimo visuomenės interesams ir ilgalaikiams ekonominiams tikslams, todėl reikalingas tam tikras komercinės veiklos teisinis reguliavimas. Tęsiant šią mintį, pasakytina ir tai, kad proporcingai bei deramai taikomu teisiniu reguliavimu, nustatančiu tam tikrus ūkinės veiklos sąlygas ir ribojimus, stengiamasi rinkos dalyvių elgesį pakreipti visai visuomenei naudinga linkme³⁹.

Kaip bus aptarta plačiau vėlesnėse dalyse, analizuojant Lietuvoje (bei iš dalies kitose šalyse) nustatytą teisinį reguliavimą verslo sąžiningumo užtikrinimo aspektu, pasakytina, jog labai pastebima yra tendencija, jog šiuo metu apsauga nuo nesąžiningų veiksmų neapsiriboja vien tik tiesiogiai konkurentų interesus pažeidžiančių veikų draudimu ar ribojimu. Kaip teisingai pastebi dr. J. Truskaitė, į apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos teisinį reguliavimą įtraukiant ir vartotojų bei visuomenės interesų apsaugą, paprastai ši apsauga užtikrinama numatant vartotojų ar kompetentingų institucijų galimybę tiesiogiai ginti vartotojų ar viešą interesą nesąžiningos konkurencijos teisės normų pagrindu⁴⁰. Tęsiant šią mintį, galima daryti prielaidą, jog, atsižvelgiant į anksčiau šiame darbe minėtos NKV direktyvos taikymo sritį bei jos normų formuluotę, būtų pagrįsta laikytis analogiškos pozicijos ir apsaugos nuo nesąžiningos komercinės veiklos kontekste.

Plėtojant tai, kas išsakyta aukščiau šioje dalyje, galima būtų teigti, jog teisinis reguliavimas, o būtent šiame darbe nagrinėjami teisės institutai, kaip tam tikri teisės normų rinkiniai, buvo suformuoti kaip atsakas į tam tikrą verslo subjektų elgesį. Kitaip tariant tam tikras nesąžiningas elgesys bei vis naujos jo formos, tam tikra prasme, sąlygojo vis naujų ribojimų (o taip pat ir suformuluotų teisės normų) atsiradimą bei vystymą. Taigi, siekiant toliau

³⁹ TRUSKAITĖ, J. *Komercinių žymenų teisinės apsaugos problemos*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilniaus universitetas, 2009, p. 23.

⁴⁰ TRUSKAITĖ, J. *Komercinių žymenų teisinės apsaugos problemos*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilniaus universitetas, 2009, p. 143.

įsigilinti į pačios nesąžiningos konkurencijos bei nesąžiningos komercinės praktikos, kaip reiškinių, bei jas reguliuojančių teisės institutų prigimtį, būtų pagrįsta išnagrinėti šių veiku reguliavimo ištakas.

2.1. Verslo subjektų sąžiningo elgesio kontrolės atsiradimo prielaidos ir vystymasis per vartotojų teisių apsaugos prizmę

Vartotojų teisių apsauga laikytina vienu svarbiausiu Valstybės uždaviniu, įtvirtintu konstituciniu lygmeniu⁴¹, kuri yra neatsiejama nuo ūkinės veiklos reguliavimo, ką prof. dr. E. Kūris sieja su Valstybės pareiga siekti bendros tautos gerovės⁴². Pripažįstant vartotojo apsaugos įtaką verslo reguliavimui ir tam tikrų ribų nustatymui, darytina prielaida, kad istoriškai kintantis požiūris į vartotojo apsaugą turėjo įtakos ir šiame darbe nagrinėjamų institutų susiformavimui ta linkme, kuria jie yra reguliuojami šiandien.

Pažymėtina, kad nagrinėjant įvairius šaltinius, pateikiančius tam tikrus duomenis dėl verslo reguliavimo vystymosi, galima pastebėti, jog, aptariant ankstyviausius verslo sąžiningumo kontrolės vystymosi etapus, beveik nėra užsiminama apie nesąžiningos komercinės veiklos, kaip teisei priešingo reiškinių, suregulavimą tam tikromis normomis. Dauguma autorių (tarp kurių dr. M. Jakutavičius, dr. I. Navickaitė – Sakalauskienė), aptardami teisinės gynybos nuo nesąžiningo verslo pasireiškimų ištakas, dažniausiai mini apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos, įvardijant ją kaip priemonę verslininkams apsiginti nuo konkurentų kenkėjiškų veiksmų.

Kaip teisingai pastebėjo R.W. de Vrey, konkurencija, kaip reiškinys, susiformavo jau priešistorėje kartu su bendravimu tarp asmenų atsiradimu, šį reiškinį įvardijant kaip jėgą, kuri pastumia materialinę raidą ir klestėjimą, skatina mokslinius atradimus bei pagreitina meno vystymąsi. Autoriaus teigimu, konkurencija buvo vienas esminių Senovės Graikijos kultūros elementų, kas, be abejo, įrodo šio reiškinio svarbą Vakarų kultūrai⁴³. Remiantis šia nuomone, pridurtina ir tai, kad laikantis tokios nuo senovės suformuotos pasaulėžiūros, o būtent konkurenciją pripažįstant tam tikru saugotinu gėriu - jau tada buvo svarbu riboti bei drausti tuos verslo subjektų veiksmus, kuriais būtų kenkiama konkurentams bei pačiai konkurencijai.

⁴¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014, 46 str.

⁴² KŪRIS, E. *Ūkinės veiklos laisvė, sąžininga konkurencija ir bendra tautos gerovė (Konstitucijos 46 straipsnio jurisprudencinis komentaras)*. Jurisprudencija, 2005, t. 64(56), p. 61

⁴³ VREY, R. W. *Towards a European Unfair Competition: a Clash Between Legal Families*. The Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers, 2006, p. 1.

Šio darbo kontekste kalbant būtent apie nesąžiningos konkurencijos kontrolės raidą, sutiktina su teiginiu, jog apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos atsirado, siekiant pažaboti neribotą prekybinės konkurencijos laisvę ir nustatyti jos ribas⁴⁴. Vis dėlto sunku būtų šio instituto ištakas rasti kurioje nors vienoje valstybėje, kadangi, dar nesant glaudesnio valstybių ekonominio bendradarbiavimo, apsaugos nuo nesąžiningo verslo apraiškų reguliavimas buvo formuojamas atskirai.

Visgi, kaip pažymi dr. M. Jakutavičius, svarbiausios apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos suformavimui buvo trys Europos valstybės: Vokietija, Prancūzija ir Jungtinė Karalystė. Autoriaus teigimu, nors nesąžiningos konkurencijos teisės ištakos ir pagrindinis tikslas (t. y. konkurentų apsauga nuo nesąžiningos verslo praktikos) visose minėtose valstybėse buvo iš esmės panašūs, ši teisės sritis vystėsi savarankiškai, suformuojant tris skirtingus apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos modelius⁴⁵. Kaip sutikdama su minėtų modelių išskyrimu, pažymėjo dr. I. Navickaitė – Sakalauskienė, valstybės priskyrimas tam tikram modeliui galimas tik su tam tikromis išlygomis, o tokio priskyrimo rezultatai gali skirtis nuo to, ar valstybės yra skirstomos, atsižvelgiant į apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos teisinį pagrindą ar šios apsaugos tikslus⁴⁶. Be to autorė tokį skirstymą sieja su nacionaliniu reguliavimu, buvusiu iki NKV direktyvos priėmimo. Taip lyg daroma įžvalga, kad NKV direktyvos priėmimas turėjo tam tikrą kartinę reikšmę nesąžiningos konkurencijos teisės reguliavimui Europoje.

Tuo tarpu dr. M. Rimkevičius, analizuodamas nesąžiningos konkurencijos kontrolės instituto raidą Europoje nesigilina į kiekvieno iš M. Jakutavičiaus išskirtų modelių, o susitelkia į nagrinėjamo instituto raidos bendrumą, pažymėdamas, jog apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos teisės raidos pradžioje buvo akcentuojama tik individuali konkurentų interesų apsauga, tik vėliau pradėjus aiškinti, jog nesąžiningos konkurencijos teisė saugo ne tik atskirų konkurentų, bet ir vartotojų interesus⁴⁷.

⁴⁴ JAKUTAVIČIUS, M. *Nesąžiningos konkurencijos teisė: koncepcijų ir doktrinos įvairovė užsienio valstybėse*. Teisė. 2008, 66(2), p. 42.

⁴⁵ JAKUTAVIČIUS, M. *Nesąžiningos konkurencijos teisė: koncepcijų ir doktrinos įvairovė užsienio valstybėse*. Teisė. 2008, 66(2), p. 56.

⁴⁶ NAVICKAITĖ - SAKALAUSKIENĖ, I. *Vartotojų apsauga nuo nesąžiningos komercinės veiklos Europos Sąjungoje ir Lietuvos teisėje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016., p. 28.

⁴⁷ RIMKEVIČIUS, M. *Klaidinančios reklamos vertinimo kriterijai Europos Sąjungoje ir Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 s). Vilnius: 2012., p. 65-66.

Nedarant priešpriešos tarp autorių nuomonių, pasakytina, kad šiandieninis reguliavimas Lietuvoje būtų sunkiai priskiriamas vienam konkrečiam modeliui, o sutinkant su aukščiau išsakyta dr. I. Navickaitės – Sakalauskienės nuomone, toks priskyrimas būtų galimas tik su tam tikromis išlygomis ir šio darbo kontekste neturėtų didelės reikšmės. Tačiau reiktų pabrėžti ir tai, jog šio darbo keliamų užduočių sprendimui minėtų modelių aptarimas būtų svarbus, siekiant įsigilinti į pačią nagrinėjamo instituto esmę. Taigi, ieškant atsakymo į šio darbo iškeltus klausimus, svarbu įsigilinti į nesąžiningos konkurencijos teisės ištakas didžiosiose Europos valstybėse bei į jose suformuotų modelių esminius bruožus.

2.1.1. Nesąžiningos konkurencijos kontrolės raida Prancūzijoje: prancūziškasis verslo sąžiningumo reguliavimo modelis

Nesąžiningos konkurencijos teisės Prancūzijoje ištakų randama dviejose bendro pobūdžio civilinio kodekso 1382 ir 1383 str. nuostatose. Pažymėtina, kad pastarosios nuostatos yra labiau priskirtinos deliktų teisei, kadangi jos įtvirtina bendrąjį deliktų teisės principą, išreiškiantį tai, jog asmuo, tyčia ar dėl neatsargumo padaręs kitam asmeniui žalos, privalo ją atlyginti⁴⁸. Nepaisant tokio minėtųjų normų pobūdžio bei specialiųjų normų, reguliuojančių apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos ir nesąžiningos verslo praktikos Prancūzijoje nebuvimo, pati šiame darbe aptariamų institutų raida čia buvo susijusi su verslo sferoje vykstančiais pokyčiais.

Kaip savo disertacijoje teigia dr. M. Jakutavičius, apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos raidos pradžia Prancūzijoje beveik sutapo su Prancūzijos Didžiosios revoliucijos pabaiga bei gildijų ir korporacijų panaikinimu. Buvo remiamasi principu, jog kiekvienas asmuo yra laisvas užsiimti norimu verslu, profesija ar menu⁴⁹. Kitaip tariant, Prancūzija sugebėjo istoriškai įtvirtinti verslo veiklos laisvę, nenustatant tam tikrų ribojimų, tuo pat metu tam tikrą garantą sąžiningo verslo užtikrinimui paslėpiant bendrojo pobūdžio deliktų teisės taisyklėse. Iš to galima daryti išvadą, jog „prancūziškojo“ apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos modelio kontekste, būtent per būtinybę apsaugoti verslininko

⁴⁸JAKUTAVIČIUS, M. *Nesąžiningos konkurencijos teisė: koncepcijų ir doktrinos įvairovė užsienio Valstybėse*. Teisė. 2008, 66(2), p.45.

⁴⁹ JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p. 88-89, 90-92.

darbo rezultatus (tokius kaip sukurta reputacija), buvo suformuota atsvara visiškai verslo laisvei, priešingą ir neproporcionalią tokiai būtinybei elgesį pripažįstant nesąžiningu.

Toliau analizuojant Prancūzijos, kaip vienos iš nesąžiningos konkurencijos kontrolės formavimo pradininkų, modelį, svarbu paminėti, jog, kaip pastebima dr. M. Jakutavičiaus disertacijoje, būtent Prancūzijos teismai, taikydami bendrąsias deliktinę ir kvazideliktinę atsakomybę reglamentuojančias Prancūzijos civilinio kodekso nuostatas, pirmieji suformulavo nesąžiningos konkurencijos sąvoką⁵⁰. XIX a. pradžioje Prancūzijos teismai nagrinėdavo, ar yra pažeistas *achalandage*, kurį bendriausia prasme galima būtų apibrėžti kaip santykių, užsimezgusių tarp verslininko ir jo klientų, visumą. Pažymėtina, kad link XIX amžiaus pabaigos į veiksmų, nuo kurių buvo suteikiama gynyba, sąrašą buvo priskirta labai daug skirtingų atvejų, todėl jau nebebuvo bandoma atskleisti visos veiksmų, kuriuos galima buvo įvertinti kaip *concurrence deloyale* (pranc. nesąžininga arba *nelojali* konkurencija) įvairovės⁵¹. Visgi besiplečiančią nesąžiningos konkurencijos veiksmų, kuriuos teismai draudė Prancūzijos civilinio kodekso pagrindu, įvairovę buvo bandoma susisteminti teisės doktrinoje⁵².

Pabrėžtina, kad minėtoji *concurrence deloyale* saugojo konkurentų interesus, taikant deliktinę atsakomybę ir civilinės teisės gynimo priemones, o, savo ruožtu, vartotojų apsauga buvo užtikrinama galimomis taikyti administracinėmis priemonėmis bei baudžiamosiomis sankcijomis⁵³. Visgi, vertinant tokį aptariamojo modelio išskirtinumą, ko gero, būtų sunku surasti rimtą pagrindą jo kritikai, kadangi prancūzai sugebėjo didžia apimtimi užtikrinti verslo laisvę bei skirtingomis priemonėmis užtikrinti skirtingų subjektų, galinčių patirti žalos nuo verslo subjektų piktnaudžiavimo savo veiksmis, interesus.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima būti teigti, jog, nepaisant to, kad Prancūzija nesuformavo nesąžiningos konkurencijos kontrolės mechanizmo, kaip tam tikrų šiai sričiai skirtų specialiųjų teisės normų rinkinio, o *concurrence deloyale* teisė neapima visų veiksmų, kurie kitose valstybėse laikomi nesąžininga konkurencija, šios valstybės pavyzdys vystant

⁵⁰ JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p.89.

⁵¹ JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p. 90-91.

Pažymėtina, kad „achalandage“ gynė verslininkus ne tik nuo prekių žymenų nepagrįsto naudojimo, bet ir nuo kitų veiksmų, kuriais nors ir nebūdavo sukeltas tiesioginis vartotojų klaidinimas, tačiau buvo siekiama nuvilioti konkurento klientus (kaip antai šmeižtas ar kitoks diskreditavimas).

⁵² JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p. 91-92.

⁵³ JAKUTAVIČIUS, M. *Nesąžiningos konkurencijos teisė: koncepcijų ir doktrinos įvairovė užsienio Valstybėse*. Teisė. 2008, 66(2), p. 47.

nesąžiningos konkurencijos kontrolės institutą yra labai svarbus koncepcine prasme. Prancūzijos teismai vieni iš pirmųjų, suvokdami verslo subjektų atliekamų nesąžiningų veiksmų žalingumą, pradėjo ginti subjektus, kurių interesai tokiais veiksmais yra pažeidžiami. Pažymėtina, kad šiais laikais *concurrence deloyale* institutas yra skirtas saugoti, pirmiausia, konkurentų interesus, visuomenės interesus užtikrinant tik netiesiogiai, kaip tokio pobūdžio ieškinių tenkinimo padarinį, o vartotojams yra paliekama galimybė savo interesus ginti kitomis, nuo konkurentų apsaugos atskirtomis, priemonėmis.

2.1.2. Nesąžiningos konkurencijos kontrolės raida Vokietijoje: vokiškasis verslo sąžiningumo reguliavimo modelis

Vokietijos pavyzdį, reguliuojant apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos veiksmų, galima laikyti vienu esmingiausių pačios nesąžiningos konkurencijos teisės, kaip instituto, suformavimui. Vokietijoje išplėtotas reguliavimo modelis, kuriuo nemaža apimtimi rėmėsi tokios valstybės, kaip Graikija, Austrija, Liuksemburgas, Lenkija, Šveicarija, Ispanija ir Olandija, doktrinoje įvardijamas kaip klasikinis⁵⁴. Nemaža vokiškojo modelio įtaka pastebima ir Lietuvos apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos reguliavime, kas detaliau bus nagrinėjama paskesnėse šio darbo dalyse.

Priešingai nei Prancūzijoje, Vokietijos teismai atsisakydavo tenkinti pareiškėjų prašymus, nesant konkretaus teisinio pagrindo, o būtent tam tikro teisės akto, laiduojančio atitinkamų subjektų interesų apsaugą nuo nesąžiningų ir žalingų verslininkų veiksmų. Būtent tokia padėtis paskatino įstatymų leidėjo įsikišimą, priimant pirmąjį 1896 m. Apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos įstatymą⁵⁵. Nors, kaip pažymėtina, dėl nepakankamo pastarojo įstatymo išsamumo teisinės problemos išspręstos nebuvo, būtent pirmojo Vokietijos NKĮ galiojimo laikotarpiu galima išvelgti nesąžiningos konkurencijos kontrolės koncepcijai svarbią tendenciją. Kaip yra pažymima dr. M. Jakutavičiaus disertacijoje, 1900 m. priėmus Vokietijos civilinį kodeksą, itin svarbios aptariamoms apsaugos kontekste tapo pastarojo kodekso 823 ir

⁵⁴ RIMKEVIČIUS, M. *Klaidinančios reklamos vertinimo kriterijai Europos Sąjungoje ir Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 s). Vilnius: 2012., p. 65.

⁵⁵ JAKUTAVIČIUS, M. *Nesąžiningos konkurencijos teisė: koncepcijų ir doktrinos įvairovė užsienio valstybėse*. ISSN 1392-1274. Teisė. 2008, Nr. 66 (2). p.48, 75.

Kaip pastebi dr. M. Jakutavičius, šis įstatymas pasižymėjo tuo, jog jame pirmą kartą Vokietijos teisėje reglamentuota atsakomybė už tokias veikas, kaip apjuodinimas, komercinis šmeižtas, klaidinantis žymenų naudojimas. Pastarajame įstatyme taip pat buvo numatyta komercinių ir įmonės paslapčių apsauga bei įtvirtinta bendroji nuostata, draudžianti apgaulingą reklamą.

826 str. nuostatos, kurios, kaip ir Prancūzijos civilinio kodekso 1382 ir 1383 str., numatė deliktinę atsakomybę žalą padariusiam subjektui⁵⁶. Jau 1901 m. Vokietijos Imperijos teismas išaiškino, jog greta 1896 m. Vokietijos nesąžiningos konkurencijos įstatymo yra taikomos ir jau minėtos naujai priimto kodekso normos.

Pažymima, kad Vokietijos teismų praktikoje iš civilinio kodekso 823 str. buvo kildinama teisė į nusistovėjusią ir vykdomą komercinę veiklą (vok. *recht am eingerichteten und ausgeübten gewerbebetrieb*)⁵⁷. Aptariant Vokietijos teismų išplėtotą teisę, galima būtų daryti įžvalgą, jog tokiu būdu Vokietijoje pirmą kartą apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos veikslių buvo bandoma užtikrinti per tam tikrą laisvę vykdyti atitinkamą komercinę veiklą, netrukdomai asmenų, kurie šią veiklą vykdo nesąžiningai. Vis dėlto deliktinės atsakomybės taikymas, siekiant apsaugoti nesąžiningos konkurencijos veiksmais pažeidžiamas vertybes, turėjo savų trūkumų. Pažymėtina, kad 826 str. galėjo būti taikomas tik tais atvejais, kuomet priešingi geriems papročiams veiksmai buvo atliekami tyčia, sukeliant neigiamus padarinius. Tuo tarpu 823 str. numatė žalos atlyginimą tik jame išvardintų vertybių pažeidimo atvejais, o, kaip verta pažymėti, teisė į sąžiningą konkurenciją, kaip tam tikra saugotina vertybė, tuo metu nebuvo teisiškai įtvirtinta nei viename įstatyme⁵⁸.

Dėl šių priežasčių 1909 m. Vokietijoje priimamas naujas nesąžiningos konkurencijos įstatymas⁵⁹, kuris dėl savo sėkmingo praktinio pritaikomumo bei veiksmingumo sulaukė dėmesio tarptautiniu mastu bei galėtų būti laikomas vienu esmingiausiu momentu nesąžiningo verslo kontrolės formavimui, turint omenyje tai, kad vokiškasis nesąžiningos konkurencijos kontrolės modelis tapo pavyzdžiu nemažai daliai valstybių⁶⁰. Ta aplinkybė, jog aptariamame įstatyme nebuvo pateikta konkretaus nesąžiningos konkurencijos veikslių sąrašo, leido

⁵⁶ Vokietijos civilinis kodeksas (vok. *Bürgerliches Gesetzbuch*). [interaktyvus; žiūrėta 2020-09-08]. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/>

823 straipsnis nustato, jog, kas tyčia ar dėl neatsargumo neteisėtai sukėlė žalos kito asmens gyvybei, kūnui, sveikatai, laisvei, nuosavybei ar kitai to asmens teisei, turi pareigą atlyginti iš to kylančią žalą. 826 straipsnis nustato, jog, kas priešingu geriams papročiams būdu kitam asmeniui sąmoningai sukelia žalos, turi pareigą atlyginti kitam asmeniui padarytą žalą.

⁵⁷ Vertinant tokį dr. M. Jakutavičiaus minimą teiginį, atkreiptinas dėmesys, kad minėtasis terminas iš vokiečių kalbos pažodžiui būtų verčiamas kaip „teisė į įsteigtą ir veikiančią įmonę“, tačiau visgi, atsižvelgiant tiek į pačios minėtos teisės sampratą, tiek į lietuvių kalbos specifiką, galima būtų sutikti, jog žodžio „veikla“ naudojimas minėtame kontekste nekeistų paties termino prasmės.

⁵⁸ JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p. 76.

⁵⁹ 1909 m. birželio 7 d. Vokietijos nesąžiningos konkurencijos įstatymas.[interaktyvus; žiūrėta 2020-10-05]. Prieiga per internetą: <<http://www.wangjinglvshi.com/wp-content/uploads/2018/04/Act-Against-Unfair-Competition-as-amended-June-22-1998.pdf>>

⁶⁰ JAKUTAVIČIUS, M. *Nesąžiningos konkurencijos teisė: koncepcijų ir doktrinos įvairovė užsienio valstybėse*. ISSN 1392-1274. Teisė. 2008, Nr. 66 (2). p.48-49.

teismams patiems aiškinti minėtasias bendrąsias nuostatas, kas ilgainiui lėmė tą, jog tiek teismų praktikoje, tiek teisės doktrinoje buvo sukurta nuosekli konkurencijos taisyklių sistema⁶¹. Tačiau ir šis įstatymas, gretinant jį su jau aptartu „prancužiškuoju“ apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos modeliu, siekė išimtinai konkurentų interesų apsaugos, o vartotojų interesai greičiau buvo savaiminis iš tuo išplaukiantis padarinys, negu tikslas⁶². Aptariant šio įstatymo specifiką yra labai svarbu paminėti ir tai, jog, kaip pažymima dr. M. Jakutavičiaus disertacijoje, minėtojo įstatymo priėmimas turėjo ypatingą tikslą – įstatymiškai įtvirtinti, kad nesąžininga konkurencija, kaip tokia apskritai, yra deliktas⁶³. Pripažįstant šį teiginį, prieinama gana svarbios išvados, o būtent prie nesąžiningos konkurencijos, kaip pažeidimo, prigimties, nesąžiningos konkurencijos veiksmus kildinant iš deliktų.

Reikšmingas pokytis Vokietijoje nesąžiningos konkurencijos teisėje buvo jau naujos sandaros įstatymo prieš nesąžiningą konkurenciją 2004 m. priėmimas. Bene svarbiausiu naujojo įstatymo ypatumu šio darbo kontekste galima laikyti tai, jog įstatymo 1 str. įtvirtinta, kad saugomi yra ne tik konkurentų, bet ir vartotojų, ir visos visuomenės interesai. Toks interesų apsaugos derinys bene pirmą kartą teisiškai įtvirtino idėją, jog ne mažesnis dėmesys turi būti skiriamas ir vartotojų bei pačios visuomenės apsaugai⁶⁴. Taigi nesąžiningos konkurencijos teisės normos Vokietijoje apėmė gana platų veiksmų spektrą ir saugojo ne tik konkurentus, bet ir vartotojus bei visą visuomenę⁶⁵. Tad tik po 2004 m. įstatymo prieš nesąžiningą konkurenciją priėmimo Vokietijoje buvo sureguliuota vienoda apsauga nuo nesąžiningos komercinės veiklos kaip verslas-verslui, taip ir verslas-vartotojui santykiuose⁶⁶. Nagrinėjamos temos kontekste pažymėtina aplinkybė, kad šio darbo gynimo metu galiojančioje naujojo Vokietijos nesąžiningos komercinės veiklos redakcijos tekste yra minima nesąžiningos komercinės

⁶¹JAKUTAVIČIUS, M. *Nesąžiningos konkurencijos teisė: koncepcijų ir doktrinos įvairovė užsienio valstybėse*. ISSN 1392-1274. Teisė. 2008, Nr. 66 (2). p. 49.

⁶² JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p. 78.

⁶³ JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p. 77.

⁶⁴ JAKUTAVIČIUS, M. *Nesąžiningos konkurencijos teisė: koncepcijų ir doktrinos įvairovė užsienio valstybėse*. ISSN 1392-1274. Teisė. 2008, Nr. 66 (2). p. 50.

⁶⁵ JAKUTAVIČIUS, M. *Nesąžiningos konkurencijos teisė: koncepcijų ir doktrinos įvairovė užsienio valstybėse*. ISSN 1392-1274. Teisė. 2008, Nr. 66 (2). p. 50.

⁶⁶ RIMKEVIČIUS, M. *Klaidinančios reklamos vertinimo kriterijai Europos Sąjungoje ir Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 s). Vilnius: 2012., p. 65.

veiklos sąvoka (paties įstatymo paskirtis yra nurodoma, kaip konkurentų bei kitų rinkos dalyvių apsauga nuo nesąžiningos komercinės praktikos)⁶⁷.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, pažymėtina tai, jog, priešingai, nei Prancūzijoje, Vokietijoje apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos veiksų buvo bandoma įtvirtinti labiau pozityviu būdu, tam tikras šios srities nuostatas įtvirtinant atskirame įstatyme. Tačiau, kaip ir Prancūzijoje, didelę reikšmę nesąžiningos konkurencijos teisei turėjo teismų praktika, kartu taikant ir bendrojo pobūdžio nuostatas, numatančias deliktinę atsakomybę. Nepaisant to, kad vėliau šis institutas Vokietijoje buvo labiau sukonkretizuotas ir išplėtotas nei Prancūzijoje, šio instituto raida pastarosiose valstybėse tam tikra prasme parodo nesąžiningos konkurencijos, kaip delikto, prigimtį.

2.1.3. Nesąžiningos konkurencijos kontrolės raida Šveicarijoje

Nagrinėjamos temos kontekste taip pat būtų įdomu aptarti ir Šveicarijos nesąžiningos konkurencijos teisės vystymo pavyzdį, nors dr. M. Jakutavičiaus minėtoje klasifikacijoje Šveicarijai nėra priskirtinas atskiras nesąžiningos konkurencijos teisės reguliavimo modelis. Teisės doktrinoje, atsižvelgiant į šiuometinio Šveicarijos nesąžiningos konkurencijos teisės reguliavimo specifiką, ši valstybė neretai siejama su vokiškuoju modeliu⁶⁸. Visgi reikėtų sutikti su tuo, kad nesąžiningos konkurencijos teisės vystymasis pastarojoje valstybėje turėjo ir savo ypatumų.

Kaip pažymima dr. M. Jakutavičiaus disertacijoje, Šveicarijos nesąžiningos konkurencijos raidos pradžia siejama su 1874 m. Šveicarijos Federacijos Konstitucijos 31 str. įtvirtintu prekybos ir konkurencijos laisvės principu⁶⁹. Iš pradžių apsaugą nuo neteisėtų veiksų buvo bandoma suteikti pasinaudojant Prancūzijos pavyzdžiu, o būtent, taikant bendrąją deliktinės atsakomybės taisyklę, įtvirtintą Šveicarijos civilinio kodekso Prievolių teisės knygos 50 str.⁷⁰. Panašiai, kaip Prancūzijoje, minėtoji normos laiduojama apsauga buvo

⁶⁷ Vokietijos nesąžiningos konkurencijos įstatymas (Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb, UWG) [interaktyvus; žiūrėta 2020-10-05]. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_uwg/englisch_uwg.html>

⁶⁸ RIMKEVIČIUS, M. *Klaidinančios reklamos vertinimo kriterijai Europos Sąjungoje ir Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 s). Vilnius: 2012., p 65.

⁶⁹ Šveicarijos Federacijos Konstitucija. [interaktyvus; žiūrėta 2020-10-05]. Prieiga per internetą: <https://www.servat.unibe.ch/icl/sz01000_.html>

⁷⁰ Šveicarijos prievolių kodeksas. [interaktyvus; žiūrėta 2020-10-08]. Prieiga per internetą: <<https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19110009/index.html#a50>>

suteikiama tais atvejais, kuomet žalą sukėlę neteisėti veiksmai buvo atliekami tyčia⁷¹. Minėtas Prievolių teisės knygos nustatytas reguliavimas 1911 m. iš dalies buvo peržiūrėtas, pastarąjį teisės aktą papildžius 48 str., įtvirtinančiu pirmąją nuostatą dėl apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos⁷². Kaip tam tikra saugotina vertybė imta aiškinti pati verslininko pastangomis užimta jo padėtis rinkoje.

Nagrinėjamo aspekto kontekste, svarbiu įvykiu buvo 1943 m. Įstatymo dėl nesąžiningos konkurencijos priėmimas. Pastarasis įstatymas be bendrosios nuostatos turėjo ir pavyzdinį nesąžiningos konkurencijos veismų sąrašą bei iš esmės turėjo suteikti apsaugą ne tik konkurentams, bet ir nukentėjusiems vartotojams bei asociacijoms⁷³. Visgi minėtu įstatymu nebuvo pasiekta norimo rezultato, kadangi teismuose ir toliau buvo vadovaujamosi ankstesniaja praktika. Apsauga, kaip ir anksčiau, apsiribojo daugiausia konkurentų interesų apsauga, o teisės normos, suteikiančios reikalavimo teisę vartotojams ir asociacijoms, įvardintos mirusiomis. Be to, nauji rinkoje pasireiškiantys nesąžiningos konkurencijos atvejai, kurie nebuvo numatyti bei aiškiai uždrausti įstatymo leidėjo priimant 1943 m. nesąžiningos konkurencijos įstatymą, dažnai likdavo neuždrausti. Pastaroji padėtis pastūmėjo įstatymo leidėją 1986 m. priimti naują Šveicarijos Nesąžiningos konkurencijos įstatymą, kuris su tam tikrais pakeitimais galioja Šveicarijoje ir šiuo metu⁷⁴.

Pateikiant Šveicarijos nesąžiningos konkurencijos teisės reguliavimo vertinimą, pastebėtina, kad savo numatytais tikslais pastarasis reguliavimas galėtų būti priskiriamas „vokiškajam“ nesąžiningos konkurencijos teisės modeliui. Pradžioje pavyzdį iš kaimyninės Prancūzijos ėmusi Šveicarija, nesąžiningos konkurencijos reguliavimą kurdama panašia į *concurrence deloyale* linkme, pasuko kitu keliu, aiškiai nustatydamą vienodą apsaugą konkurentams, vartotojams ir visai visuomenei. Toks ganėtinai ilgas kelias ties nagrinėjamos

Darbe minima Prievolių teisės knyga (vok. *Obligationenrecht*) yra penktoji 1907 metais priimto ir 1912 metais įsigaliojusio Šveicarijos civilinio kodekso dalis. Dabartinės redakcijos 41 straipsnis (anksčiau buvęs 50 straipsnis) nustato taisyklę, jog asmuo, kuris tyčia ar dėl neatsargumo neteisėtai sukelia kitam žalą, yra įpareigotas atlyginti jam padarytą žalą.

⁷¹ JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p. 81.

⁷² JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p. 82-83.

Kaip pastebi dr. M. Jakutavičius, šioje straipsnio nuostatoje buvo skelbiama, kad teisė reikalauti nutraukti neteisėtus veiksmus verslo subjektui turi būti suteikiama net ir nesant kaltės, o pastarosios nuostatos taikymui pakako tik pažeidimo grėsmės.

⁷³ JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p. 82-84.

⁷⁴ JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p.84-85.

srities suregulavimo yra vertas dėmesio, tiriant nesąžiningos konkurencijos, kaip instituto, raidą.

2.1.4. Nesąžiningos konkurencijos kontrolės raida Jungtinėje Karalystėje: angliškasis verslo sąžiningumo reguliavimo modelis

Tuo tarpu Jungtinėje Karalystėje, kaip jau ir buvo minėta, apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos reguliavimas net nebuvo suformuotas. Anglijos teisiniame reguliavime, priešingai nei kontinentinės Europos valstybėse, nebuvo specialios teisės srities bei bendros nuostatos ar principo, draudžiančių neteisėtus veiksmus. Net pats terminas „nesąžininga konkurencija“ iki šių dienų išlieka svetimas Anglijos teisei⁷⁵. Žvelgiant per istorinę prizmę, paminėtinas ir tas faktas, kad Anglijos teismai dar XIX amžiaus pabaigoje atsisakė pripažinti nesąžiningos konkurencijos deliktą, kaip reikalaujantį tam tikro atskiro reglamentavimo, nurodydami, kad ribų tarp sąžiningos ir nesąžiningos konkurencijos nubrėžimas viršija galias suteiktas teismams. Vėlesnėje teismų praktikoje ši pozicija buvo kartojama, pabrėžiant ir tai, kad apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos veiksmų apskritai nėra. Turint omenyje tai, kad Anglijos teisė nėra kodifikuota, o daugelis įstatymų yra tik išimčių rinkiniai, todėl aptinkama nuomonė, jog nesąžiningos konkurencijos draudimo plėtotė Anglijoje turėtų būti pavesta teismams. Tuo tarpu teismų praktikoje yra aptinkama kitokia nuomonė, kad parlamentui, nustatant pusiausvyrą tarp konkuruojančių interesų ir minėtos verslo politikos, teismas pats neturėtų imtis pastarosios sferos reguliavimo⁷⁶.

Anglijoje apsaugos nuo nesąžiningų veiksmų rinkoje pagrindas, kaip ir kontinentinėje Europoje, iš esmės yra deliktų teisė. Pažymėtina, kad Jungtinėje Karalystėje, kiek skirtingai nei kontinentinėje Europoje, minėti veiksmai gali būti uždrausti vienu iš trijų galimų mechanizmų: pasinaudojant galimybe paduoti ieškinį dėl tam tikrų konkrečių deliktų; pasinaudojant vartotojų apsaugai skirtais įstatymais, numatančiais administracines priemones

⁷⁵ JAKUTAVIČIUS, M. *Nesąžiningos konkurencijos teisė: koncepcijų ir doktrinos įvairovė užsienio valstybėse*. ISSN 1392-1274. Teisė. 2008, Nr. 66 (2). p. 50-51.

Kaip yra nurodoma dr. M. Jakutavičiaus disertacijoje, viena to priežastis buvo siejama su valstybės politika bei su bendrosios teisės liberalia hipoteze, kad ekonomikai sudaromos geriausios sąlygos tada, kai į ją įsiterpiama kuo mažiausiai. Tuo tarpu kita aplinkybė, kuria, anot kai kurių autorių, grindžiamas aptariamas Anglijos „skepticizmas“ bendros nuostatos dėl nesąžiningos konkurencijos veiksmų draudimo reikalingumo atžvilgiu, yra metodologinė, pažymint tai, kad bendrojo pobūdžio nuostatų, galinčių atlikti spragų užpildymo funkciją, yra randama kontinentinės teisės tradicijos valstybėse.

⁷⁶ JAKUTAVIČIUS, M. *Nesąžiningos konkurencijos teisė: koncepcijų ir doktrinos įvairovė užsienio valstybėse*. ISSN 1392-1274. Teisė. 2008, Nr. 66 (2). p. 51.

ir baudžiamąsias sankcijas už klaidinančią reklamą; pasinaudojant savireguliacijos priemonėmis (įvairiose srityse, tarp jų reklamos sferoje, veikiančiais kodeksais)⁷⁷.

Apibendrinant Jungtinės Karalystės nesąžiningos konkurencijos reguliavimo ypatumus, iš pirmo žvilgsnio galima būtų pabrėžti, jog nesąžininga konkurencija, o tiksliau jos kontrolė, kaip institutas, Jungtinėje Karalystėje net nėra suformuotas. Visgi konkretaus teisinio reglamentavimo, kaip įstatymo leidėjo rezultato, priimant tam tikrą sritį reguliuojančius teisės aktus, nebuvimas neturėtų būti suprantamas kaip nepriimtinas bendrosios teisės tradicijos valstybės atžvilgiu. Svarbią įžvalgą galima daryti pažymint tai, jog nesąžininga konkurencija, kaip tokia, Anglijoje taip pat yra suvokiama kaip deliktas, kuris gali būti uždraustas, naudojantis įvairiomis teisinėmis priemonėmis, kurios iš esmės gina konkurentus ar, atitinkamai, vartotojus.

2.1.5. Istorinių nesąžiningos konkurencijos kontrolės modelių apibendrinimas bei „moderniojo“ modelio išskyrimas

Aptariant nesąžiningos konkurencijos raidą skirtingose valstybėse bei skirtingų reguliavimo modelių suformavimą, pastebėtina tam tikra tendencija, jog kiekvienoje iš aptartųjų nagrinėjamo instituto valstybių pradininkų (turint omenyje Prancūziją, Vokietiją ir Jungtinę Karalystę) nesąžininga konkurencija buvo suvokiama, kaip, pirmiausia, konkurentų interesus pažeidžiantis deliktas. Kitaip tariant, tam tikru stūmokliu atitinkamų teisės normų priėmimui ar teismų praktikos plėtojimui buvo būtent poreikis apsaugoti verslo subjektų padėtį rinkoje nuo pakenkimo jai. Skirtingų reguliavimo modelių kontekste pasakytina, kad vartotojų interesai buvo, atitinkamai, ginami tik kaip konkurentų interesų užtikrinimo padarinys arba (kaip pavyzdžiui, Anglijoje) užtikrinami tam tikromis atskiromis priemonėmis. Turint omenyje klasikinį nesąžiningos konkurencijos kontrolės modelį, kurio prototipu buvo Vokietijos bandymas susisteminti subjektų apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos veiksmų, priimant atskirą šiai sričiai skirtą teisės aktą, bei jau anksčiau minėtąją vienodą konkurentų, vartotojų ir visuomenės apsaugą (kuri šiuo metu Europos lygmeniu yra laiduojama NKV direktyvos) pabrėžtina, jog vartotojų interesų užtikrinimas ilgą laiką nebuvo įtvirtinamas teisiškai (kaip anai, pačioje Vokietijoje tai buvo atlikta tik 2004 m.). Atsižvelgiant į tai,

⁷⁷ JAKUTAVIČIUS, M. *Nesąžiningos konkurencijos teisė: koncepcijų ir doktrinos įvairovė užsienio valstybėse*. ISSN 1392-1274. Teisė. 2008, Nr. 66 (2). p. 52

visiškai sutiktina su jau minėtu dr. M. Rimkevičiaus teiginiu, jog apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos teisės raidos pradžioje buvo akcentuojama tik individuali konkurentų interesų apsauga⁷⁸.

Tęsiant šią mintį, pažymėtina kita labai svarbi autoriaus daryta išvalga, o būtent tai, kad atskirose valstybėse, kurios nebuvo aptariamoms dr. M. Jakutavičiaus nesąžiningos konkurencijos kontrolės modelių kontekste, tokiose kaip Švedija, Norvegija, Danija bei Belgija, priešingai aptartiesiems modeliams, vyravo labiau „provartotojiškas“ požiūris į apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos pasireiškimų. Kaip yra aiškinama dr. M. Rimkevičiaus disertacijoje, pastarosiose valstybėse buvo suformuotas atskiras „modernusis“ nesąžiningos konkurencijos modelis, nuo pat pradžių buvo įtakotas vartotojų teisių užtikrinimo siekiu⁷⁹. Pažymėtina ir tai, jog dėl nurodytų priežasčių minėtose valstybėse nesąžiningos konkurencijos teisė dažniau įvardijama kaip apsaugos nuo nesąžiningos komercinės veiklos teisė⁸⁰.

Remiantis aukščiau pateiktais duomenimis, galima daryti tam tikras svarbias išvalgas dėl nesąžiningos konkurencijos ir nesąžiningos komercinės veiklos kontrolių esmės. Iš vienos pusės lyg būtų peršama išvada, kad nesąžiningos konkurencijos kontrolė yra konkurentų interesų apsaugai skirtas institutas, tuo tarpu nesąžiningos komercinės veiklos kontrolė savo esme yra labiau siejama su vartotojų interesų užtikrinimu. Iš kitos pusės, atsižvelgiant į aptartą nesąžiningos konkurencijos teisės raidą, galima ir kiek kitokia išvada, jog nesąžiningos komercinės veiklos kontrolė yra tik modernesnė nesąžiningos konkurencijos kontrolės atmaina, kuri tam tikro skirtingų požiūrių derinimo pasekoje šiuo metu yra naudojama ES antrinėje teisėje. Kaip ir buvo minėta, svarbiu posūkiu, kalbant apie nesąžiningos konkurencijos teisės ar nesąžiningos komercinės veiklos kontrolės raidą, buvo 2005 m. NKV direktyvos priėmimas. Siekiant pagrįsti vieną iš aukščiau minėtų galimų išvadų, reikėtų pasigilinti į pačios NKV direktyvos priėmimo aplinkybes bei jos sąlygotus pokyčius.

⁷⁸ RIMKEVIČIUS, M. *Klaidinančios reklamos vertinimo kriterijai Europos Sąjungoje ir Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 s). Vilnius: 2012., p. 65.

⁷⁹ RIMKEVIČIUS, M. *Klaidinančios reklamos vertinimo kriterijai Europos Sąjungoje ir Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 s). Vilnius: 2012., p. 66.

⁸⁰ VREY, R. W. *Towards a European Unfair Competition: a Clash Between Legal Families*. The Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers, 2006, p.

2.2. NKV direktyva kaip naujas verslo sąžiningumo užtikrinimo reguliavimo etapas: priėmimo prielaidos ir reikšmė vartotojų bei visuomenės interesų apsaugai

Kaip jau buvo minėta, aptariant nesąžiningos konkurencijos kontrolės raidą, istoriškai pastarojo instituto atsiradimą paskatino verslininkų interesų (rinkoje užimamos padėties) gynimo poreikis. Tuo tarpu vartotojų teisės skirtingose valstybėse skirtingu mastu buvo pradėtos įtvirtinti tik vėliau. Todėl toliau skiriant dėmesį vartotojų teisių apsaugos įvertinimui, kaip bene reikšmingiausią aktą, reikėtų išskirti NKV direktyvą, kuria yra įvestas bendras nesąžiningos komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu draudimas, sukonkretintas nuostatomis dėl klaidinančios bei agresyvios komercinės veiklos, taip pat nustačius išsamų komercinės veiklos, kuri bet kokiomis aplinkybėmis laikoma nesąžininga, sąrašą⁸¹. Kalbant apie NKV direktyvos reikšmę verslo sąžiningumo reguliavimui, būtų pagrįsta teigti, jog šis teisinis instrumentas tam tikra apimtimi suderina atskirų valstybių narių teisės aktus dėl nesąžiningos komercinės veiklos.

Šio darbo temos kontekste visai pagrįsta būtų daryti prielaidą, kad nesąžininga konkurencija, kaip pažeidimas, yra minima tais atvejais, kuomet omenyje turimas, pirmiausia, konkurento teisių pažeidimas. Tuo tarpu nesąžininga komercinė veikla, kaip pažeidimas, yra suvokiama, visų pirma, vartotojų teisių apsaugos kontekste. Būtent tokį apibrėžimą pateikia ir dr. M. Rimkevičius, nurodydamas, kad NKV direktyvoje, nors ir netiesiogiai randamą ES sąžiningos komercinės veiklos koncepciją, reikia suvokti kaip ekonominę kategoriją, referuojančią tik į verslo subjektų vykdomos komercinės veiklos vertinimą pro prekybinių (ekonominių) principų požiūriu ir tik tiek, kiek jie gali paveikti būtent vartotojų ekonominius sprendimus⁸². Iš to tarsi išplaukia klausimas, ar to pakanka, norint pripažinti minėtas sritis reguliuojančius mechanizmus, skirtingais teisės institutais. Kitaip tariant, būtų svarbu išsiaiškinti, ar tas pats veiksmas galėtų būti pripažintas nesąžininga konkurencija konkurento atžvilgiu bei nesąžininga komercine veikla vartotojo atžvilgiu. Tęsiant šią mintį, pažymėtina ir tai, kad net pačios NKV direktyvos tekste yra minima nesąžininga komercinė veikla,

⁸¹ NAVICKAITĖ – SAKALAUŠKIENĖ, I. *Agresyvios komercinės veiklos draudimas pagal nesąžiningos komercinės veiklos direktyvą* // ISSN 2029-2244. Socialinių mokslų studijos. 2015, Nr. 7 (2). p. 352.

⁸² RIMKEVIČIUS, M. *Klaidinančios reklamos vertinimo kriterijai Europos Sąjungoje ir Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 s). Vilnius: 2012., p. 133.

pažeidžianti išimtinai konkurentų interesus⁸³, kas galėtų dar labiau pagrįsti aptariamų institutų bendrumą.

Siekiant įsigilinti į pastaruosius klausimus, reikėtų pradėti nuo tam tikrų teleologinių ypatumų. Nagrinėjamos temos kontekste, svarbu paanalizuoti NKV direktyvos (kuriai skiriama nemažai dėmesio, tiek nesąžiningos konkurencijos, tiek ir nesąžiningos komercinės veiklos ypatumus tyrusių autorių darbuose) priėmimo metu vyravusias mintis. Visgi, atsižvelgiant į tai, kad NKV direktyvos priėmimas nebuvo pirmasis bandymas suvienodinti atskirų valstybių skirtingas pozicijas dėl verslo sąžiningumo reguliavimo, todėl, toliau gilinantį į šiame darbe nagrinėjamų institutų esmę, būtų tikslinga aptarti tam tikrus nagrinėjamos srities reguliavimo vienodinimo istorinius etapus, atkreipiant dėmesį į tuo metu vyravusias pozicijas dėl nagrinėjamų institutų vietos teisės sistemoje.

2.2.1. Nesąžiningos konkurencijos teisės vienodinimas tarptautiniu lygiu

Aptariant nesąžiningos konkurencijos teisės vienodinimo tarptautiniu lygmeniu aspektą, pažymėtina, kad tam tikrų standartų šiam vienodinimui buvo ieškoma šiuose dokumentuose: Paryžiaus konvencijos dėl pramoninės nuosavybės apsaugos (toliau – Paryžiaus konvencija), Sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (toliau – TRIPS sutartis) bei Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (toliau – PINO) Pavyzdinių nuostatų (Pavyzdinis įstatymas). Svarbu pastebėti, kad apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos buvo ir yra analizuojama būtent intelektinės nuosavybės teisės apsaugos kontekste ir laikoma su pastarąja glaudžiai susijusia. Teigtina, kad pradinė nesąžiningos konkurencijos teisės paskirtis buvo konkurentų tarpusavio teisinių santykių reguliavimas.⁸⁴

Kaip vienas iš pirmųjų ir svarbiausių teisės aktų aptariamos srities vienodinimo kontekste, paminėtina Paryžiaus konvencija, o būtent jos 10bis str., numatantis reikalavimą susitariančioms valstybėms suteikti kitų Sąjungos valstybių asmenims tokią pačią apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos, kaip ir savo nacionaliniams subjektams⁸⁵. Iš minėtos normos

⁸³ Europos Parlamento ir Tarybos 2005 m. gegužės 11 d. direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje.// Official Journal L 2005, Nr. 148-22 (6-oji konstatuojamoji dalis).

⁸⁴ NAVICKAITĖ - SAKALAUSKIENĖ, I. *Vartotojų apsauga nuo nesąžiningos komercinės veiklos Europos Sąjungoje ir Lietuvos teisėje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016., p.29.

⁸⁵ JAKUTAVIČIUS, M. *Tarptautinis nesąžiningos konkurencijos teisės vienodinimas*. ISSN 1392-1274. Teisė. 2008, Nr.67. p. 78-79.

formuluotės⁸⁶ galima susidaryti įspūdį, kad nesąžininga konkurencija, kaip tokia Paryžiaus konvencijos kontekste, yra nustatoma iš verslininkų perspektyvos, pastariesiems užtikrinant reputacijos, tam tikros veiklos ar produkcijos savitumo ar panašių vertybių apsaugą. Vertinant tai, galime susidaryti bendrą vaizdą apie nesąžiningos konkurencijos ištakas, tačiau verta pažymėti ir tai, kad minėta norma atskleidžia mums visai kitokią – daug siauresnę nesąžiningą konkurenciją, kuri skiriasi nuo jau nagrinėtos (vėlesnės) nesąžiningos konkurencijos sampratos, sietinos su tuo momentu, kuomet, kaip šiame darbe jau buvo užsiminta, nesąžininga konkurencija peraugo į nesąžiningą komercinę veiklą.

Deja, Konvencija, nepaisant savo teigiamų vertinimų, sulaukė ir tam tikros kritikos, kas sumenkino jos vaidmenį apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos tarptautinio vienodinimo srityje. Konvencijos trūkumu neretai įvardijamas pernelyg bendras jos normų pobūdis, dėl kurio, kaip yra pažymima kai kurių teisės mokslininkų, Konvencija sulaukė pasipriešinimo valstybėse (pvz., Didžiojoje Britanijoje), kuriose nesąžininga konkurencija nebuvo laikoma atskira teisės sritimi. Tarp dažnai minimu trūkumu yra ir tai, kad Konvencijoje nerandame nuostatų dėl teisinių padarinių už nesąžiningos konkurencijos veiksmus⁸⁷. Tačiau, nepaisant visų teisės mokslininkų minimų trūkumų, negalima neįvertinti ir šio dokumento reikšmės tolesniam reguliavimo plėtojimui nagrinėjamoje srityje.

Kitas tarptautinis instrumentas, turintis reikšmę nesąžiningos konkurencijos teisės vienodinimui, yra 1994 m. įsteigtos Pasaulio prekybos organizacijos (toliau - PPO) pasirašyta TRIPS sutartis – viena iš svarbiausių tarptautinių sutarčių, nustatanti PPO priklausančioms valstybėms intelektinės nuosavybės apsaugos taisykles. TRIPS sutartis pripažino pagrindines jau iki jos pasirašymo galiojusias sutartis dėl intelektinės nuosavybės apsaugos, įpareigojant PPO nares jų laikytis, bei nustatė papildomus įpareigojimus dėl apsaugos pastarojoje srityje.

⁸⁶ 1883-03-20 Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės apsaugos. Valstybės žinios, 1996, Nr. 75-1796, 10bis str.

Pažymėtina, kad galiojanti straipsnio redakcija, be bendro nesąžiningos konkurencijos apibrėžimo (kuria, pagal pastarąją nuostatą yra laikytinas bet koks konkurencijos veiksmas, prieštaraujantis sąžiningiems pramonės ir prekybos reikalų vedimo papročiams), kaip draudžiamus veiksmus įvardija tuos, dėl kurių bet kuriuo būdu gali būti supainiotos įmonės, gaminiai arba konkurento pramoninė ar prekybinė veikla; neteisingus teiginius apie komercinę veiklą, kurie gali diskredituoti įmonės, gaminio reputaciją arba konkurento pramoninę ar prekybinę veiklą; nuorodas ar teiginius, kurie komercinėje veikloje gali suklaidinti visuomenę dėl prekės rūšies, gamybos būdo, savybių, tinkamumo naudojimui arba prekių kiekio.

⁸⁷ JAKUTAVIČIUS, M. *Tarptautinis nesąžiningos konkurencijos teisės vienodinimas*. ISSN 1392-1274. Teisė. 2008, Nr.67. p. 81-82.

Tokiu blanketiniu inkorporavimu ir papildomu reglamentavimu TRIPS sutartis sukuria mažiausius būtinus apsaugos standartus⁸⁸.

Visgi šio darbo kontekste TRIPS sutartis yra paminėtina tik dėl savo nuorodų į Konvencijos 10bis str. dėl nesąžiningos konkurencijos veikslių, nors nesąžininga konkurencija nėra TRIPS reguliavimo dalykas. Dr. M. Jautavičiaus teigimu, pastaroji sutartis pagrįstai vertinama kaip prarasta galimybė ištaisyti Paryžiaus konvencijoje esančius nesąžiningos konkurencijos reguliavimo trūkumus⁸⁹. Taigi ir šis teisės dokumentas, kaip ir Konvencija, daugiausia nukreiptas į veiksmus, prieštarigus sąžiningai praktikai, o vartotojų teisių ir teisėtų interesų apsaugos nenumatė.

Reikšmingiausias teisinis instrumentas vartotojų apsaugos aspektu, bandantis suvienodinti nesąžiningos konkurencijos teisę, buvo 1996 m. PINO paskelbtos Pavyzdinės nuostatos (toliau – Nuostatos) bei šių nuostatų pastabos. Nuostatų tikslas buvo įgyvendinti Paryžiaus konvencijos 10bis str. numatytą įpareigojimą suteikti veiksmingą apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos, nuostatų 2-6 str. įtvirtinant veiksmų, nuo kurių turi būti suteikiama apsauga, sąrašą, o 1 str. - apsaugos nuo bet kokių kitų nesąžiningos konkurencijos veikslių pagrindą⁹⁰. Nuostatomis iš esmės bandyta atsakyti į neišspręstus Konvencijos klausimus ir taip toliau plėtoti apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos, užtikrinant efektyvią apsaugą⁹¹. Kaip pažymi dr. M. Jakutavičius, Nuostatų taisyklės, įtraukiančios Paryžiaus konvencijos 10bis str. įtvirtintą apsaugos standartą bei keičiant jį pagal labiau aktualias teisinio reglamentavimo tendencijas ir poreikius, laikytinos pažangiausiomis nesąžiningos konkurencijos teisės raidos gairėmis valstybėms, palyginti su Paryžiaus konvencijos ar TRIPS sutarties nuostatomis⁹².

⁸⁸ JAKUTAVIČIUS, M. *Tarptautinis nesąžiningos konkurencijos teisės vienodinimas*. ISSN 1392-1274. Teisė. 2008, Nr.67. p. 83.

⁸⁹ JAKUTAVIČIUS, M. *Tarptautinis nesąžiningos konkurencijos teisės vienodinimas*. ISSN 1392-1274. Teisė. 2008, Nr.67. p. 84.

⁹⁰ JAKUTAVIČIUS, M. *Tarptautinis nesąžiningos konkurencijos teisės vienodinimas*. ISSN 1392-1274. Teisė. 2008, Nr.67. p. 85.

⁹¹ NAVICKAITĖ - SAKALAUŠKIENĖ, I. *Vartotojų apsauga nuo nesąžiningos komercinės veiklos Europos Sąjungoje ir Lietuvos teisėje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016., p.30.

Dr. I. Navickaitės – Sakalauskiėnės teigimu, kalbant apie Pavyzdinių nuostatų reikšmę apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos vienodinimui, svarbu pastebėti, kad ji gana ribota, kadangi Nuostatos nėra tarptautinis teisės aktas ir neturi valstybėms privalomojo pobūdžio. Autorės teigimu, pastarosios Nuostatos greičiau prilyginamos rekomendacijoms.

⁹² JAKUTAVIČIUS, M. *Tarptautinis nesąžiningos konkurencijos teisės vienodinimas*. ISSN 1392-1274. Teisė. 2008, Nr.67. p. 88.

Trumpai aptarus tarptautinius nesąžiningos konkurencijos teisės vienodinimo instrumentus, verta pažymėti, kad istoriškai apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos kontrolės ribos nuo grynai konkurentų rinkoje užimamos padėties gynimo priemonės išsiplėtė ir iki vartotojų, kurių interesai buvo pažeisti nesąžiningos komercinės praktikos veiksmis, apsaugos. Visgi bandymai pasiekti nesąžiningos konkurencijos suderinimą tarptautiniu lygmeniu buvo ne visai sėkmingi. To priežastimi tapo pačių valstybių nesutarimai dėl tam tikrų politinių klausimų, kas privedė prie teisinio reglamentavimo fragmentiškumo. Taigi vertas dėmesio taiklus mokslininkės F. Henning-Bodewig pastebėjimas, išreikštas dr. M. Rimkevičiaus disertacijoje, jog prasidėjęs pakankamai sklandžiai, apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos teisės derinimo procesas grįžo į pirminę, taip vadinamą, tik bendro pobūdžio klausimų sutarimo stadiją⁹³.

Vis dėlto nesąžiningos konkurencijos ribų išplėtimas nėra vienintelis būdas užtikrinti vartotojų ir visuomenės interesų apsaugą, kurios reikalauja aukščiau minėti tarptautiniai dokumentai. Manytina, kad šis tikslas galėtų būti pasiekiamas nebūtinai nesąžiningos konkurencijos teisės, o vartotojų teisių apsaugai skirtų ar kitų viešosios teisės normų pagrindu. Kaip teisingai pažymėjo dr. J. Truskaitė, nemaža dalis ES valstybių narių (tokios kaip Švedija, Danija, Belgija, taip pat Norvegija) yra priėmusios vadinamuosius komercinės praktikos įstatymus, integruojančius verslo subjektų bei vartotojų apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos, kurie prioritetą skiria būtent pastarajai apsaugai. Tuo tarpu kitose valstybėse, pavyzdžiui, Vokietijoje jau aptartas Nesąžiningos konkurencijos įstatymas tokius klausimus, kaip antai, komercinių žymenų naudojimas, yra reguliuojami tik vartotojų teisių apsaugos aspektu, o komercinių žymenų apsauga B2B santykiu kontekste yra perkelta į specialųjį teisės aktą – Vokietijos prekių ženklų įstatymą⁹⁴. Iš to išplaukia prielaida, kad anksčiau priimti aktai, reguliuojantys nesąžiningos konkurencijos klausimus įgavo platesnį taikymą, tarsi įgaudami naują – nesąžiningos komercinės veiklos teisės normų pavidalą. Tuo tarpu teisės aktai (ar konkrečios normos), kurių taikymas nebuvo išplėstas, tapo oficialiai apriboti vien B2B santykiais. Tai pagrindžia ir dr. I. Navickaitės-Sakalausienės išsakytas pastebėjimas, kad priėmus NKV direktyvą, (kaip pavyzdžiu šio darbo kontekste pasitelktos) Klaidinančios

⁹³ HENNING-BODEWIG, F. *Secondary Unfair Competition Law. In Law Against Unfair Competition: Towards a New Paradigm in Europe?* (ed. by Hilty R. M., Henning-Bodewig, F.). Berlin et al: Springer, 2007, p. 111-125, p. 112. In Rimkevičius M. *Klaidinančios reklamos vertinimo kriterijai Europos Sąjungoje ir Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 s). Vilnius: 2012., p. 77 – 78.

⁹⁴ TRUSKAITĖ, J. *Komercinių žymenų teisinės apsaugos problemos*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilniaus universitetas, 2009, p. 114.

reklamos direktyvos taikymo sritis buvo apribota verslas – verslui santykiams. Atitinkamai, reklamos klaidingumo vartotojų atžvilgiu vertinimas ir apsauga nuo kitos nesąžiningos komercinės veiklos verslas – vartotojui santykiuose tapo išimtinė NKV direktyvos kompetencija⁹⁵.

Remiantis tuo, kas išdėstyta, darytina prielaida, kad išplečiant nesąžiningos konkurencijos apsaugos ribas, į jos apimtį įtraukiant ir vartotojų bei visuomenės apsaugą, buvo tarsi pereita prie naujo verslo sąžiningumo kontrolės modelio – nesąžiningos komercinės veiklos kontrolės. Būtent šis teisinis instrumentas ir yra reguliuojamas ES mastu NKV direktyvoje, nustatant tam tikrą standartą valstybėms narėms. Tuo tarpu išimtinai B2B santykiams tokių standartų nėra nustatyta, o konkurentų apsauga taip ir išlieka gana fragmentiška.

2.2.2. Nesąžiningos konkurencijos derinimas Europos mastu ir NKV direktyvos priėmimo prielaidos

Aptariant nesąžiningos konkurencijos teisę ES reguliavimo kontekste, paminėtinas F. Henning-Bodewig teiginys, jog šiuo metu nesąžiningos konkurencijos teisės, kaip vieningos ir nuoseklios teisinės sistemos, kol kas nėra⁹⁶. Atsižvelgiant į anksčiau minėtus teisinio reguliavimo skirtumus atskirose valstybėse, su pastarąja mintimi yra visiškai sutiktina, tačiau vertėtų pažymėti ir tai, kad nors apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos veiksmų iš esmės yra užtikrinama nacionalinėmis priemonėmis, tam tikru kelrodžiu ES teisės ribose yra 2005 m. NKV direktyva. Kaip jau buvo užsiminta anksčiau, NKV direktyva buvo gana nelengvo skirtingų valstybių praktikos ir suformuoto reguliavimo derinimo rezultatas. Pažymėtina, kad apie pastarojo teisės derinimo poreikį buvo mąstoma jau nuo beveik pačios Europos Bendrijos įsteigimo.

Kaip pažymi, dr. M. Rimkevičius, apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos derinimo pradžia ES sietina su laikotarpiu po 1957 m. Romos sutarčių pasirašymo, kuomet šešios Europos Valstybės (o būtent Prancūzija, Italija, Vokietija, Belgija, Nyderlandai ir Liuksemburgas) pasirašė Europos atominės energijos bendrijos (Euratomas) steigimo sutartį

⁹⁵ NAVICKAITĖ - SAKALAUSKIENĖ, I. *Vartotojų apsauga nuo nesąžiningos komercinės veiklos Europos Sąjungoje ir Lietuvos teisėje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016, p. 76

⁹⁶ HENNING-BODEWIG, F. *Unfair Competition Law: European Union and Member States*. The Hague: Kluwer Law International, 2006, p. 25.

ir Europos Ekonominės Bendrijos steigimo sutartį (toliau – EEB sutartis)⁹⁷. Pažymėtina, kad, nors EEB Sutartyje nebuvo užsimenama apie apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos, ja buvo siekta sukurti sklandžiai veikiančią vidaus rinką, kurioje vyktų laisvas prekių judėjimas bei būtų užtikrinama laisva konkurencija, skatinanti veiksmingą ekonominių išteklių paskirstymą. Tuo tarpu į vartotojus buvo žiūrima, kaip į pasyvius rinkos teikiamos naudos gavėjus, todėl ir vartotojų apsauga buvo laikoma tik šalutiniu rinkos integracijos produktu⁹⁸.

Iniciatyvos tam tikrų nesąžiningos konkurencijos teisės sričių harmonizavimui buvo imtasi 7-ojo dešimtmečio pradžioje, kuomet Europos Komisijos prašymu Miuncheno Universiteto Makso Planko Užsienio šalių ir Tarptautinės Autorių, Patentų ir Konkurencijos Teisės Institutą ėmėsi lyginamojo tuometinių šešių valstybių narių nacionalinių nesąžiningos konkurencijos teisės taisyklių tyrimo. Pagrindiniu minėtojo tyrimo autoriumi buvo profesorius Eugen Ulmer, kuris išreiškė idėją plačia apimtimi derinti apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos teisę, kaip tam tikrą pavyzdį pasirenkant 1883 m. Paryžiaus konvencijos dėl pramoninės nuosavybės apsaugos 10bis str., į derinimą įtraukiant klausimus dėl komercinių žymenų, žinomų prekės ženklų ir geografinės kilmės nuorodų⁹⁹.

Visgi 8-ojo dešimtmečio pradžioje valstybėms narėms teko pripažinti minėtojo projekto žlugimą. Doktrinoje yra įvardijamos skirtingos pastarojo žlugimo priežastys, tokios kaip minėto tyrimo susipriešinimas su bendrosios teisės tradicija, didėjantis susirūpinimas vartotojų teisių apsauga¹⁰⁰ bei bendrai nesuderinami skirtumai tarp šešių pirmųjų valstybių narių¹⁰¹. Visgi nagrinėjamos temos kontekste norėtusi pažymėti, kad vartotojų apsaugos klausimas įvardijamas, kaip viena minėtojo projekto žlugimo priežasčių, atvėrė kelią naujam nesąžiningos konkurencijos kontrolės reguliavimo derinimo etapui.

Nors harmonizavimas nagrinėjamoje srityje ilgą laiką vyko direktyvų, reglamentuojančių atskirus komercinės veiklos aspektus, dėka, 8-ame dešimtmetyje Bendrijoje prasidėjus vartotojų apsaugos sąjūdžiui teisės kūrėjų mąstymas kryo prie bendros direktyvos,

⁹⁷ RIMKEVIČIUS, M. *Klaidinančios reklamos vertinimo kriterijai Europos Sąjungoje ir Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 s). Vilnius: 2012., p. 73.

⁹⁸ NAVICKAITĖ - SAKALAUŠKIENĖ, I. *Vartotojų apsauga nuo nesąžiningos komercinės veiklos Europos Sąjungoje ir Lietuvos teisėje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016., p. 31-32.

⁹⁹ VREY, R. W. *Towards a European Unfair Competition: a Clash Between Legal Families*. The Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers, 2006, p. 33-34.

¹⁰⁰ VREY, R. W. *Towards a European Unfair Competition: a Clash Between Legal Families*. The Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers, 2006, p. 35.

¹⁰¹ NAVICKAITĖ - SAKALAUŠKIENĖ, I. *Vartotojų apsauga nuo nesąžiningos komercinės veiklos Europos Sąjungoje ir Lietuvos teisėje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016., p. 33

reglamentuojančios nesąžiningos konkurencijos, pažeidžiančios vartotojų interesus, priėmimo¹⁰². Jau 2003 m. birželio 18 d. Europos Komisija priėmė pirmąjį pasiūlymą dėl NKV direktyvos, kuriame pasiūlyta dokumento struktūra iš esmės buvo perkelta į aktualų dokumento tekstą. 2004 m. lapkričio 9 d. valstybės narės Taryboje sutarė dėl bendros pozicijos, tačiau Vokietijos ir Austrijos pozicija dėl, jų požiūriu, nepagrįsto direktyvos apsiribojimo išimtinai verslas – vartotojui santykiškai išliko nepakitusi iki pat NKV direktyvos priėmimo. Vis dėlto, nepaisant visų nesėkmių suderinti apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos, 2005 m. gegužės 11 d. minėtoji direktyva buvo priimta¹⁰³.

2.2.3. NKV direktyvos tikslas bei taikymo sritis

NKV direktyvos tikslas, kaip nurodoma jos 1 str., yra visiškai harmonizuoti nesąžiningos konkurencijos teisę, kai nesąžininga konkurencija pažeidžia vartotojų ekonominius interesus. Skirtingo valstybių narių įstatymų reglamentavimo problema užsimenama 13-oje konstatuojamojoje dalyje, kur teigiama: „kad būtų pasiekti Bendrijos tikslai panaikinant kliūtis vidaus rinkai, būtina pakeisti šiuo metu esančias skirtingas valstybių narių bendrąsias nuostatas ir teisinius principus“. Tai patvirtina ir Direktyvos 3-oji konstatuojamoji dalis, kurioje taip pat įtvirtinta, kad „valstybių narių įstatymuose dėl nesąžiningos komercinės veiklos yra ryškių skirtumų, kurie gali sąlygoti pastebimus konkurencijos iškraipymus ir kliūtis sklandžiam vidaus rinkos veikimui“. Atitinkamai, tokie skirtumai sąlygoja neapibrėžtumą bei sukuria verslą ir vartotojus įtakojančias kliūtis, kas, savo ruožtu, verčia vartotojus abejoti savo teisėmis ir mažina jų pasitikėjimą vidaus rinka (4-oji konstatuojamoji dalis).

Tuo tarpu Direktyvos 5-oji konstatuojamoji dalis numato minėtųjų kliūčių pašalinimo būdus, Bendrijos lygiu nustatant vienodas taisykles, numatančias aukštą vartotojų apsaugos lygį, ir patikslinus kai kurias teises sąvokas tiek, kiek būtina tinkamam vidaus rinkos veikimui bei teisinio tikrumo reikalavimui¹⁰⁴. Tuo tarpu Direktyvos, kaip tam tikro kovos su teisei priešingais veiksmais instrumento, paskirtis yra akcentuojama jos 6-oje ir 8-oje

¹⁰² TRUSKAITĖ, J. *Komercinių žymenų teisinės apsaugos problemos*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilniaus universitetas, 2009, p. 114 – 115.

¹⁰³ RIMKEVIČIUS, M. *Klaidinančios reklamos vertinimo kriterijai Europos Sąjungoje ir Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 s). Vilnius: 2012., p. 125-126.

¹⁰⁴ Europos Parlamento ir Tarybos 2005 m. gegužės 11 d. direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje. // Official Journal L 2005, Nr. 148-22, 13 konstatuojamoji dalis.

konstatuojamosiose dalyse. Jose įtvirtinta, jog pastaroji Direktyva tiesiogiai gina vartotojo ekonominius interesus nuo nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu, taip pat netiesiogiai gina ir teisėtą verslą nuo jo konkurentų, kurie nesilaiko šios Direktyvos taisyklių¹⁰⁵.

Pažymėtina, kad NKV direktyva yra taikoma ne individualiems, o kolektyviniams interesams apsaugoti. Toks Direktyvos taikymas užtikrina ir netiesioginę konkurencijos (o tiksliau sakant – sąžiningo elgesio rinkoje) apsaugą, kadangi, kaip pažymi dr. Navickaitė-Sakalauskienė, Direktyva yra siekiama užkirsti kelią galimiems kilti vartotojų nuostoliams, uždraudžiant tokią komercinę veiklą, kuri pažeidžia individualius vartotojo interesus bei tuo pačiu atneša didelį pelną verslo subjektams jų konkurentų sąskaita, tokiu būdu stipriai iškraipydama konkurenciją¹⁰⁶. Panašus reguliavimas yra nustatomas ir LR NKVVDĮ, įtvirtinančiame veikas, kurios didžiąja dalimi perkeltant NKV direktyvos nuostatas, yra įvardijamos kaip nesąžininga komercinė veikla.

Aptariant NKV direktyvos taikymo sritį, pažymėtina, jog NKV direktyva nėra taikoma tais atvejais, kuomet nesąžininga komercinė veikla pažeidžia tik prekybininkų, o ne vartotojų interesus. Svarbu paminėti, kad klausimas dėl B2B santykių įtraukimo į Direktyvos taikymo sritį buvo iškeltas valstybių narių (Švedijos, Belgijos) iniciatyva, kadangi pastarųjų valstybių nacionaliniai įstatymai numatė tiek vartotojų, tiek ir prekybininkų apsaugą nuo nesąžiningos komercinės veiklos. Remiantis tuo, pabrėžtina, kad šiame darbe jau minėtų derybų metu šios valstybės buvo suinteresuotos tuo, kad minėtoji Direktyva apimtų ir verslas – verslui santykius. Ir nors Direktyva visgi nebuvo nustatytas B2B santykių reguliavimas, jos 8-oji konstatuojamoji dalis daro tiesioginę nuorodą į tai, kad, esant tam tikram poreikiui, Europos Komisija galės imtis tam tikrų veiksmų, kad Bendrijos lygmeniu būtų priimtas aktas, reguliuojantis nesąžiningos komercinės veiklos klausimus, nepatenkančius į pastarosios Direktyvos reguliavimo sritį (tame tarpe ir nesąžiningos komercinės praktikos atvejus verslas – verslui santykiuose)¹⁰⁷.

¹⁰⁵ Europos Parlamento ir Tarybos 2005 m. gegužės 11 d. direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje. // Official Journal L 2005, Nr. 148-22, 13 konstatuojamoji dalis

¹⁰⁶ NAVICKAITĖ - SAKALAUSKIENĖ, I. *Vartotojų apsauga nuo nesąžiningos komercinės veiklos Europos Sąjungoje ir Lietuvos teisėje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016., p. 186.

¹⁰⁷ Europos Parlamento ir Tarybos 2005 m. gegužės 11 d. direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje. // Official Journal L 2005, Nr. 148-22.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, reikėtų pažymėti, kad NKV direktyva, būdama smarkiai įtakota vartotojų teisių judėjimo Europoje, visų pirma, yra taikoma verslas – vartotojui santykiuose, kurie kartu paliečia ir konkurentų ar verslo klientų interesus. Visgi, turint omenyje tai, kad pastaroji Direktyva netaikoma išimtinai B2B santykiuose, pažymėtina tai, kad pati Direktyva daro nuorodą į nesąžiningą komercinę praktiką, kuri nepažeidžia vartotojų teisių, tačiau pažeidžia konkurentų ar verslo klientų interesus. Todėl, kvestionuojant anksčiau darbe minėto dr. M. Rimkevičiaus nesąžiningos komercinės veiklos apibrėžimo teisingumą, verta pažymėti, kad, remiantis Direktyvos tekstu, nesąžininga komercinė praktika nėra vien tik vartotojų interesus pažeidžianti kategorija, o tam tikra veiksmų visuma, galinti pažeisti ir išimtinai konkurentų interesus. Remiantis tuo, galima būtų tvirčiau prieiti prie išvados dėl nesąžiningos komercinės veiklos ir nesąžiningos konkurencijos vieningumo, o skirtingų sąvokų naudojimą laikant tam tikro patogumo dėlei išlikusiu formalumu.

3. NESĄŽININGOS KONKURENCIJOS IR NESĄŽININGOS KOMERCINĖS VEIKLOS KONTROLIŲ, KAIP TEISIŲ GYNIMO PRIEMONIŲ ANALIZĖ

Grįžtant prie anksčiau minėtų prielaidų, o būtent teiginio, jog nesąžiningos konkurencijos ir nesąžiningos komercinės veiklos institutai istoriškai susiformavo kaip vienas (nuo išimtinai konkurentų interesus saugančio instrumento peraugant prie srities, apimančios ir vartotojų interesų apsaugą) teisės institutas, dar kartą pažymėtina, kad nemaža dalis Europos valstybių (kuriose apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos veiksmų yra pripažįstama tam tikra atskira teisės sritimi) yra priėmusios vadinamuosius nesąžiningos konkurencijos ar nesąžiningos komercinės veiklos įstatymus. Tarp tokių valstybių yra ir Lietuva. Tačiau aptariamame kontekste verta pažymėti, kad Lietuvoje nustatytas reguliavimas yra kiek neįprastas, turint omenyje aplinkybę, jog Lietuvos Respublikoje apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos, įgyvendinant NKV direktyvos užsibrėžtus tikslus, yra įtvirtinta atskirame jau minėtame NKVVDĮ, tuo tarpu nuostatos dėl gynybos nuo nesąžiningos konkurencijos veiksmų yra įtvirtintos KĮ 15 ir 16 str. Būtent pastarieji teisės aktai šio darbo kontekste ir yra reikšmingiausi nagrinėjamo instituto veikimui.

Turint omenyje tai, jog iš pačios NKV direktyvos teksto išplaukia tai, kad nesąžininga komercinė veikla tam tikrais atvejais pažeidžia išimtinai konkurentų interesus bei tai, jog minėtieji NKVVDĮ ir KĮ nemaža dalimi, kaip pažeidimus, numato panašius veiksmus, reikėtų

platesnės analizės - kokia apimtimi yra taikomi minėtieji aktai bei koks jų taikymo sričių tarpusavio ryšys.

3.1. Nesąžiningos komercinės veiklos ir nesąžiningos konkurencijos, kaip teisės pažeidimų sąlygos bei skirtingų nesąžiningo verslo apraiškų, apžvalga

Lyginant abiejų aktų tekstą, visų pirma pastebėtina, kad minėtasis KĮ 15 str. numato bet kokių veiksmų, prieštaraujančių sąžiningai ūkinei praktikai ir geriems papročiams bei galinčių pakenkti kitų ūkio subjektų galimybėms konkuruoti, draudimą¹⁰⁸. Tuo tarpu NKVVDĮ įstatymas, uždrausdamas nesąžiningą komercinę veiklą, nustato, jog komercinė veikla yra nesąžininga, jeigu ji neatitinka profesinio atidumo reikalavimų ir iš esmės iškreipia arba gali <...> iškreipti vidutinio vartotojo ekonominį elgesį siūlomo produkto atžvilgiu, <...> kai komercinė veikla nukreipta į tam tikrą vartotojų grupę¹⁰⁹ (pažymėtina, kad draudimas verslininkams vykdyti nesąžiningą komercinę veiklą yra numatytas ir LR CK 6.228² str.). Analizuojant pastarųjų normų tekstą, pastebėtina, kad abiem atvejais yra referuojama į veiklą, kuri savaime prieštarauja tam tikriems pripažįstamiems verslo standartams. Taip pat verta pažymėti, kad abu įstatymai nereikalauja, kad nesąžiningais veiksmais būtų padaryta tam tikra žala ar būtų atsiradęs tam tikras suklaidinimo faktas. Tą patvirtina ir dr. M. Rimkevičiaus išsakyta pozicija dėl klaidinančios reklamos vertinimo, pažymint, jog reklama gali būti laikoma klaidinančia ir tais atvejais, kai ji turi savybę suklaidinti, apimant ne tik faktinį suklaidinimą, bet taip pat suklaidinimo tikimybę. Taigi, klaidinančią reklamą laikant viena iš nesąžiningos konkurencijos ar nesąžiningos komercinės veiklos forma, pažymėtina, kad šio nesąžiningumo nustatymui pakanka suklaidinimo *in abstracto* bei nereikalaujama suklaidinimo *in concreto*¹¹⁰.

Atkreiptinas dėmesys, kad kaltė, nepriklausomai nuo jos formos, nėra sąlyga, pavyzdžiui, nesąžiningam produktų imitavimui konstatuoti ir įpareigojimui nutraukti šiuos pažeidžiančius veiksmus. Kaip išimtis yra paminėtinas Prancūzijoje nustatytas reguliavimas, o būtent ta aplinkybė, kad kaltė reikalaujama pagal Prancūzijos CK 1382 ir 1383 straipsnius. Tuo tarpu

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-856. Suvestinė redakcija nuo 2019-07-02. 15 str. 1 d.

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas. Valstybės žinios, 2007, Nr. X-1409.

¹¹⁰ RIMKEVIČIUS, M. *Klaidinančios reklamos vertinimo kriterijai Europos Sąjungoje ir Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 s). Vilnius: 2012., p. 97 - 98.

LR KĮ 15 str. 1 d. 5 p. taikymui turi pakakti įrodyti, kad elgesys sukėlė klaidinimo galimybę arba yra objektyviai tinkamas ją sukelti¹¹¹.

3.1.1. Pasinaudojimas kitų ūkio subjektų reputacija, kaip gerų verslo papročių pažeidimas, bei ryšys su intelektinės nuosavybės teisės gynybos instrumentais

Analizuojant įtvirtintų KĮ ir NKVVDĮ pažeidimų sudėtis, pažymėtina, kad abu aktai skiria nemažai dėmesio pažeidimams, susijusiems su kito ūkio subjekto vardo, žymenų naudojimu, reputacijos menkinimu ar tam tikro rinkoje užimamo statuso pasinaudojimu. Šią aplinkybę galima būtų susieti su jau aptarta nesąžiningos konkurencijos prigimtimi, kuri kaip buvo pažymima dr. M. Jakutavičiaus, siejama su neregistruotų žymenų apsauga¹¹². Būtent verslo subjekto žymenų ar produktų imitavimui, kaip pažeidimui, yra skirta autoriaus daktaro disertacija.

Grįžtant prie minėtų NKVVDĮ ir KĮ nuostatų lyginimo, pažymėtina, kad aptariamo pobūdžio pažeidimai yra įvardijami KĮ 15 str. 1 d. 1 ir 5 p. bei NKVVDĮ 5 str. 1 d. 2 p. ir taip pat to paties straipsnio 2 d. 1 p. Pažymėtina, kad KĮ nagrinėjamame kontekste, kaip pažeidimą, numato kito ūkio subjekto žymens, registruoto ar neregistruoto prekės ženklo savavališką naudojimą savo veikloje, jeigu yra siekiama pasinaudoti šio ūkio subjekto reputacija. Tuo tarpu ieškant bendrumo su pastarosiomis nuostatomis, NKVVDĮ, kaip pažeidimą, numato vartotojų klaidinimą (t. y. įtakos jo ekonominiam sprendimui darymą) dėl produkto geografinės arba komercinės kilmės, o taip pat ir lyginamosios reklamos, kurioje produktas painiojamas su kitais produktais, prekių ženklais, komercinės veiklos subjekto pavadinimais ar kitais žymenimis su skiriamaisiais požymiais. Vertinant šių nuostatų skirtumus, pastebėtina, jog NKVVDĮ akcentuoja vartotojo (kaip pagrindinio subjekto, kurio apsaugai yra skiriamas pastarasis teisės aktas bei kaip tam tikros veiklos sąžiningumo vertinimo kriterijaus) suklaidinimą, tuo tarpu, KĮ nurodo patį tokio elgesio faktą, pažeidžiant kitų verslo subjektų reputaciją bei kitus su tuo susijusius interesus. Visgi nederėtų minėto skirtumo laikyti labai reikšmingu, kadangi abiejais atvejais pažeidimui konstatuoti pakanka paties geriems verslo papročiams prieštaraujančio elgesio fakto. Atsižvelgiant į tai, kad registruotų žymenų apsauga

¹¹¹ JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p.157, 180.

¹¹² JAKUTAVIČIUS, M. *Tarptautinis nesąžiningos konkurencijos teisės vienodinimas*. ISSN 1392-1274. Teisė. 2008, Nr.67. p. 78.

yra intelektinės nuosavybės teisės reguliavimo objektas, gali kilti klausimas, ar tai nepersipina su minėtosios KĮ nuostatos taikymo sritimi bei kokia yra abiejų nustatytų apsaugos priemonių sąveika.

Siekiant įsigilinti į pastarąjį klausimą, pabrėžtina, kad intelektinės nuosavybės teisėje pažeidimas yra konstatuotinas tik tuo atveju, jeigu žymenys yra tapatūs ar labai panašūs, o pats žymuo turi skiriamąjį požymį. Tuo tarpu apsaugos nuo nesąžiningo imitavimo atveju palyginimas dar nereikštų pažeidimo, kadangi tai priklausytų, ar originalu laikomas produktas būtų atskiriamas iš daugybės kitų rinkoje esančių produktų. Pastebėtina, kad reikalavimas produktui turėti skiriamąjį požymį (tuo pačiu apsaugant žymens ar produkto savininko teises nuo bet kokio imitavimo) yra intelektinės nuosavybės teisės prerogatyva. Savo ruožtu apsaugos nuo nesąžiningo imitavimo atveju saugomas yra ne pats produktas, o elgesys rinkoje. Todėl šiuo atveju skiriamąjį požymio priskyrimas prie būtinųjų apsaugos sąlygų nėra būtinas, kadangi šiuo atveju svarbesnis yra pats faktas, kad konkurentai elgiasi vienu ar kitu būdu. Tačiau kaip teigia dr. M. Jakutavičius, skiriamasis požymis turėtų būti suprantamas ne kaip apsaugos nuo produktų imitavimo pagal KĮ 15 str. apskritai sąlygą, o kaip objektyvi prielaida minėtoms dvejoms nesąžiningumą pagrindžiančioms aplinkybėms kilti¹¹³.

Paprastai pažymėtina, kad apsaugos nuo imitavimo dalykas yra pats ūkio subjekto elgesys. Tačiau kaip tokios pozicijos išimtį galima paminėti Šveicarijos Nesąžiningos konkurencijos įstatymo 5 str. c) punkto nuostatą, kuria yra saugomas pats produktas, dėl ko ji įvardijama „mažąja“ intelektinės nuosavybės teise. Visgi kai kurie autoriai pagrįstai pastebi, kad ši nuostata užima greičiau tarpinę vietą tarp netiesioginės produktų apsaugos nesąžiningą konkurenciją draudžiančiomis teisės normomis ir gryniosios objektų apsaugos intelektinės nuosavybės teisėje¹¹⁴. Tęsiant dr. M. Jakutavičiaus mintį, pastebėtina, jog žymenų savininko teisės pažeidžiamos ne tik tada, kai komercinėje veikloje naudojamas žymuo, kuris yra tapatus prekių ženklui ir naudojamas žymėti toms pačioms prekėms ir paslaugoms, kaip ir prekių ženklas. Pažeidimas konstatuotinas tada, kai žymuo yra tik panašus į prekių ženklą bei yra naudojamas panašioms prekėms ar paslaugoms žymėti ir dėl to yra galimybė suklaidinti visuomenę.

¹¹³ JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p. 122, 125.

¹¹⁴ JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p. 219, p. 125.

Siekiant išgryninti tai, kuriam subjektui yra skiriamos aptariamoms apsaugos priemonės, paminėtinas prof. V. Mizaro teiginys dėl konkurencinio santykio bei kitų sąlygų nustatymo. Autorius pabrėžia, kad apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos tikslais šis santykis aiškintinas plačiau negu konkurencijos teisėje – konkurencinis santykis čia apima tiek konkrečius, tiek abstrakčius konkurencijos santykius. Teigiama, kad apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos paskirtis yra užtikrinti kiekvienam rinkos dalyviui galimybę efektyviai konkuruoti, dėl ko daroma išvada, kad teisinė apsauga negali priklausyti vien nuo to, ar sąžiningai konkurencijai priešingus veiksmus atlieka asmuo, veikiantis toje pačioje verslo srityje, ar ne. Nurodoma, kad pastarajam pažeidimui konstatuoti tiesioginis konkurencinis santykis nebūtinai, pakanka ir netiesioginio¹¹⁵.

Kaip nurodo dr. M. Jakutavičius, Lietuvos teismai pernelyg griežtai aiškina konkurencinio santykio buvimą apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos kontekste, ko kitų valstybių (Vokietijos ir Šveicarijos) teismai yra atsisakę, pažymint, kad šių valstybių doktrinoje tai siejama su apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos tikslu – saugoti konkurenciją kaip institutą, o ne vien konkurentus¹¹⁶. Su tokiu aiškinimu galima būtų visiškai sutikti, tačiau visgi šio teiginio nevertėtų suprasti pažodžiui. Šio darbo prasme ginčytinas būtų nurodymas, kad apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos tikslas yra konkurencijos, kaip tam tikro teigiamo rinkoje susiklosčiusio dėsnio, apsauga. Taip teigtina dėl to, kadangi šio darbo kontekste būtų pagrįsta manyti, kad konkurencija, kaip visuma, yra konkurencijos teisės objektas, o apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos yra nukreipta į verslo (o tiksliau - jo vykdymo) sąžiningumo (etikos) rinkoje reguliavimą. Kitaip tariant, bendrąja prasme apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos saugo konkurenciją kaip visumą, užtikrindama sąžiningą verslo subjekto elgesį rinkoje, tuo pačiu apsaugant ir visos visuomenės interesus. Taigi šio darbo temos nagrinėjimui būtų labiau pagrįsta linkti prie jau minėto R. Vrey pasiūlyto apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos išskyrimo, patikslinant apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos instituto kitokią nei konkurencijos teisės tikslą¹¹⁷.

Visgi atsisakius konkurencinio santykio reikalavimo, nesąžiningu elgesiu gali būti pripažintas tik toks elgesys, kurį galima kvalifikuoti kaip konkurencijai reikšmingą elgesį bei

¹¹⁵ JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p. 134, 137.

¹¹⁶ JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p. 141-142.

¹¹⁷ VREY, R. W. *Towards a European Unfair Competition: a Clash Between Legal Families*. The Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers, 2006, p. 2-3.

turintį ekonominę reikšmę. Pavyzdžiui, Vokietijos NKĮ 4 str. 9 d. įtvirtina konkurencinio santykio reikalavimą kaip berndrąją sąlygą produktų imitavimo nesąžiningumui konstatuoti. Šveicarijoje toks santykis yra svarbus ieškovo reikalavimo teisės pagrindimui ir kaip prielaida numatytam klaidinimui kilti. Prancūzijoje – nustatant, ar yra klaidinimas dėl produkto kilmės¹¹⁸.

Verta dėmesio Prancūzijos Kasacinio Teismo pozicija, jog „užtikrinti apsaugą to, kuris negali pasinaudoti intelektinės nuosavybės teisėmis“ (kaip ieškinio dėl nesąžiningos konkurencijos tikslas) reiškia tai, kad ieškinio dėl intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo pareiškimas užkerta kelią ieškiniui dėl nesąžiningos konkurencijos. Tą patvirtina ir aplinkybė, kad ieškinio dėl nesąžiningos konkurencijos sąlygos dažniausiai aiškinamos taip, kad būtų išvengta Prancūzijos CK 1382 ir 1383 str. besiremiančios apsaugos persidengimo su apsauga, suteikiama intelektinės nuosavybės teisės. Toks ieškinys turėtų būti pagrindžiamas kitomis aplinkybėmis, nei tos, kurios buvo nurodomos pagrindiniame ieškinyje dėl intelektinės nuosavybės teisės gynimo. Taigi ieškinys dėl nesąžiningos konkurencijos yra leidžiamas, jeigu veiksmai, kurie skiriasi nuo intelektinės nuosavybės teisės pažeidžiančių veiksmų, *inter alia*, apima ir tokio pažeidimo požymius – pakanka, jog intelektinės nuosavybės teisės pažeidimą papildytų kitos, išskirtinės, nesąžiningumą įrodančios aplinkybės.¹¹⁹

Kalbant apie Lietuvoje susiklosčiusią situaciją, paminėtinas prof. V. Mizaro teiginys, kad „ne kiekvienas nesąžiningos konkurencijos veiksmas gali reikšti kitų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimą ir, atvirkščiai, ne kiekvienas intelektinės nuosavybės teisių pažeidimas reikš nesąžiningą konkurenciją, kadangi kiekvieną deliktą reikės vertinti atskirai ir tik nustačius sąlygas, būdingas atitinkamam deliktui, bus galima konstatuoti, kokios normos taikytinos ginant atitinkamu deliktu pažeistas asmens teises.“ Pastebima, jog prof. V. Mizaras laikosi nuomonės, teigdamas, kad intelektinės nuosavybės teisė ir apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos skiriasi savo reguliojamų santykių specifika, tikslais, apsaugos sąlygomis,

¹¹⁸ JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p. 138-140.

¹¹⁹ JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p. 258-259, 261.

Remiantis dr. M. Jakutavičiaus nuomone, labiau pagrįstas atrodo kitų autorių pastebėjimas, kad minėtas teismo išaiškinimas reikštų tik tai, kad ieškinys dėl nesąžiningos konkurencijos turėtų būti priemonė apsisaugoti tiems, kurie negali įgyti išimtinių teisių pagal intelektinės nuosavybės apsaugos įstatymus. Reikėtų pabrėžti tai, jog abu ieškiniai yra nepriklausomi vienas kito atžvilgiu. Ieškinys dėl nesąžiningos konkurencijos gali būti pareiškiamas ir tuo atveju, kai apsauga pagal intelektinės nuosavybės teisę yra negalima. Visgi tai nereiškia, kad pareiškėjas, kuris galėjo atlikti veiksmus, reikalingus intelektinės nuosavybės teisės gynimui, bet to nepadarė, negali gintis nuo nesąžiningos konkurencijos veiksmų. Minėtas „autonomiškumas“ nereiškia, kad remiantis tomis pačiomis aplinkybėmis, galima pareikšti ieškinį tiek dėl pažeidimo, tiek ieškinį dėl nesąžiningos konkurencijos.

numatomais gynimo būdais. Dėl to jos visiškai pagrįstai literatūroje įvardijamos kaip autonomiškos, savarankiškos, lygiavertės viena kitos atžvilgiu¹²⁰.

Dauguma vokiečių teisės mokslininkų, kaip pabrėžia dr. M. Jakutavičius, intelektinės nuosavybės teisei teikia pirmenybę nesąžiningos konkurencijos teisės atžvilgiu, ir pastaroji taikoma tik subsidiariai (panašiai Prancūzijoje ir Šveicarijoje). Visgi visiško šių institutų autonomiškumo vienas nuo kito pripažinti nebūtų labai pagrįsta, kadangi būtų sunku teoriškai paaiškinti, ar LR KĮ 15 str. 1 d. įtvirtintas bendrosios nuostatos taikymas produktų imitavimo atvejais turi kokias nors ribas¹²¹. Remiantis tuo, pažymėtina, kad apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos nėra ir negali būti visiškai nepriklausoma nuo intelektinės nuosavybės teisės. Tačiau šio darbo kontekste, siekiant apsibrėžti aiškias nesąžiningos konkurencijos teisės veikimo ribas, jos sąsajos su intelektinės nuosavybės teise nederėtų suvokti absoliučiai, kadangi, kaip pažymi dr. M. Jakutavičius, subsidiarumo ir pirmenybės koncepcijų trūkumas yra tas, kad jos ne visiškai paaškina, kuo remiantis intelektinės nuosavybės teisei suteikiamas prioritetas.

Taigi prieinama išvados, kad pagrindinis subsidiarumo koncepcijos tikslas yra, anaipol, neužkirsti kelią kumuliatyviu apsaugos taikymui, kas vis tik reikštų ne dvigubą nubaudimą, o abiejų teisės normų įtvirtintų padarinių sukėlimą¹²². Kaip antai, Lietuvos apeliacinio teismo praktikoje yra pripažįstama, kad tais atvejais, kuomet įregistruoto prekių ženklo savininko teisių gynyba galima tiek pagal prekių ženklų teisę, tiek pagal nesąžiningos konkurencijos teisę, nesąžiningos konkurencijos teisė yra išimtinė priemonė, taikoma subsidiariai, kai remtis vien prekių ženklų teise pažeistoms teisėms ginti nėra pakankama. Nesąžiningos konkurencijos teisė prekių ženklų savininko teisėms ginti gali būti taikoma tada, kai konkretaus atvejo prekių

¹²⁰ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. Vilnius: Justitia, 2008, p. 79. In JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p. 262.

¹²¹ JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009.

Kaip pastebi dr. M. Jakutavičius, Lietuvos Respublikos Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo (toliau – ATGTĮ) 34 str. 1 d. nustato autorių turtinių teisių senatį (visą autoriaus gyvenimą ir 70 metų po autoriaus mirties) ir netgi viso kūrinio identiškas atgaminimas, pasibaigus šiam terminui, nebūtų laikomas autorių teisių pažeidimu. Jeigu remiantis šiais KĮ 15 str. 1 d. įtvirtintais kriterijais būtų konstatuota, kad kūrinio kopijavimas ir platinimas yra nesąžininga konkurencija, būtų galima, kad tokiu būdu tam tikra prasme apeinamos intelektinės nuosavybės teisės nustatytos apsaugos sąlygos. Dr. M. Jakutavičius taip pat pateikia dar akivaizdesnį autonomiškumo nebuvimo pavyzdį, nurodydamas, kad pagal KĮ 15 str. 5 d., produktų imitavimas, siekiant funkcinių sąvybių nėra nesąžininga konkurencija. Autoriaus nuomone, akivaizdu, jog šis apribojimas yra įtvirtintas atsižvelgiant į tai, kad, jeigu apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos nustatytų draudimą imituoti patentų teisės nesaugomus objektus, toks draudimas būtų nesuderinamas su patentų teisės nuostatomis.

¹²² JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p. 268-270.

ženklų teisė neapima arba padarytas pažeidimas peržengia prekių ženklų teisės reguliavimo ribas¹²³.

Remiantis tuo, kas išdėstyta, pažymėtina tai, kad tiek nesąžininga konkurencija, tiek nesąžininga komercinė veikla yra pripažįstami verslo subjekto veiksmai, kuriais iš esmės yra siekiama pasinaudoti (ar/ir pakenkti) tam tikra kito ūkio subjekto rinkoje užimama padėtimi (kitais variantais - tam tikru pastarojo ūkio subjekto vertinimu visuomenėje). Pripažįstant tai, kad nuosavybę, kurios vertė iš esmės yra kildinama būtent iš tam tikro skiriamąjo požymio, siejamo su ūkio subjekto vardu, vykdoma veikla ar produktu kilme, vertinimu visuomenėje (reputacija), saugo intelektinės nuosavybės teisę - pažymėtina, kad nesąžiningos konkurencijos reguliavimo dalykas turi sąsają su pastarąja teisės šaka, Lietuvos teismų praktikoje pripažįstant subsidiarų abiejų teisių apsaugos priemonių taikymą. Visgi, nagrinėjamos temos kontekste, lyginant NKVVDĮ ir KĮ nuostatas, pasakytina tai, jog nesąžiningos komercinės veiklos kontrolė, kaip teisių gynimo priemonė, NKVVDĮ įstatymo reguliavimo kontekste, yra labiau nukreipta į vartotoją, kaip suklaidinto asmens, apsaugą. Tuo tarpu KĮ nuostatos iš esmės to paties pobūdžio veiksmus draudžia iš konkurento, kaip neigiamus padarinius patiriančio (ar tam tikrą reputaciją prarandančio) asmens interesus.

3.1.2. Nesąžininga konkurencija kaip konkurentų interesus pažeidžianti kategorija

Be aptartųjų veiksmų, kuriais viena ar kita apimtimi pažeidžiami tiek vartotojų, tiek konkurentų interesai, KĮ 15 str., kaip nesąžininga konkurencija, įvardijami ir tie veiksmai, kurie pažeidžia pirmiausia verslo subjektų interesus (dėl tokių nuostatų nebuvimo pro-vartotojiškoje NKV direktyvoje, jos nebuvo perkeltos į NKVVDĮ ir Lietuvos teisėje nėra įvardijamos kaip nesąžininga komercinė veikla). Tokiais veiksmais yra laikomas kitoks pakenkimas ūkio subjektui, kaip antai, komercinės paslapties atskleidimas, įtvirtintas minėtojo straipsnio 1 d. 3 p.

Verta pažymėti, kad, pavyzdžiui, Šveicarijos NKĮ, be kitą ko, įtvirtinta ir komercinių bei gamybinių paslapčių apsauga. Pastarojo akto 4 str. c) punktas numato civilinę atsakomybę už paskatinimą išduoti paslaptis, o 6 str. atskirai reglamentuoja atsakomybę už gamybinių ir komercinių paslapčių panaudojimą ir perdavimą be leidimo. Tuo tarpu, kaip yra pažymima M. Jakutavičiaus daktaro disertacijoje, Vokietijos NKĮ 17 str. numato baudžiamąją atsakomybę už

¹²³ Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 4 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje Nr. e2A-389-585/2020.

komercinių ir gamybinių paslapčių atskleidimą (kartais minėtas straipsnis gali persidengti su šio įstatymo 4 str. 9 p., tačiau tokiu atveju jie taikomi kartu)¹²⁴. Verta pastebėti, kad 2019 m. Vokietijos NKĮ redakcijoje minėtoji 17 str. norma yra pašalinta, o nesąžiningas informacijos gavimas yra minimas 4 str. (įvardijamo, kaip „konkurentų apsauga“) 3 d. c) punkte.

Lietuvoje komercinių paslapčių apsauga yra įtvirtinta Civilinio kodekso 1.116 str.¹²⁵. Į minėtą straipsnį nuorodą pateikia Lietuvos Respublikos komercinių paslapčių teisinės apsaugos įstatymas¹²⁶, įgyvendinantis Lietuvoje 2016 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2016/943 dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto jų gavimo, naudojimo ir atskleidimo¹²⁷. Komercinių paslapčių teisinės apsaugos įstatyme yra nustatyti atvejai, kada komercinės paslapties gavimas yra laikomas teisėtu bei kokiais atvejais tokios informacijos gavimas yra laikomas neteisėtu. Visgi šio darbo kontekste pernelyg nesigilinant į komercinių paslapčių saugojimui skirtų teisės aktų reguliavimą, reikėtų pabrėžti, kad be KĮ 16 str. įtvirtintų gynybos priemonių, skirtų ūkio subjektų gynybai nuo nesąžiningos konkurencijos, teisiškai įtvirtinta ūkio subjektų galimybė gintis nuo pažeidimų, susijusių su komercinės paslapties neteisėtu rinkimu ar atskleidimu, yra numatyta kitų teisės aktų. Šio darbo kontekste nekvestionuojama aplinkybė, kad komercinės paslapties atskleidimas yra vienas iš nesąžiningo konkuravimo (arba nesąžiningo verslo vedimo) būdų, kuriuo yra siekiama pakenkti kito ūkio subjekto galimybėms konkuruoti, tuo pačiu galimai sukeliant teisinius padarinius, kurių vertinimo klausimas, priklausomai nuo aplinkybių, yra priskirtinas atitinkamų teisės šakų reguliavimo sferai.

Kaip dar vienas nesąžiningos konkurencijos atvejis, pažeidžiantis išimtinai konkurento interesus yra paminėtinas KĮ 15 str. 1 d. 4 p. įtvirtintas siūlymas konkuruojančio ūkio subjekto darbuotojams nutraukti darbo sutartį. Pastarojo įstatymo kontekste, pažeidimas būtų konstatuotinas santykiuose tarp konkuruojančių įmonių, vienai iš jų siekiant pervilioti kvalifikuotą specialistą, pasiūlant jam sudaryti darbo ar kitokio pobūdžio sutartį. Tai būtų

¹²⁴ JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p. 209, 217.

¹²⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios, 2000-09-06, Nr. 74-2262. Suvestinė redakcija nuo 2020-06-15.

¹²⁶ Lietuvos Respublikos komercinių paslapčių teisinės apsaugos įstatymas. TAR, 2018-05-08, Nr. 7477. 2 str. 3 d.

¹²⁷ Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. birželio 8 d. direktyva 2016/943/ES dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto jų gavimo, naudojimo ir atskleidimo // Europos Sąjungos oficialusis leidinys. L 157/1.

akivaizdus gerų verslo papročių pažeidimas. Be to, verta pastebėti, kad net nėra svarbu, kas atlieka šiuos veiksmus – pati konkuruojanti įmonė, ar kita įmonė (pavyzdžiui, darbuotojų paieškos įmonė, kuri veikia konkuruojančios įmonės nurodymu), ar fizinis asmuo. Šiuo atveju, KĮ pažeidimo konstatavimui pakankama įrodyti faktą, kad buvo siūlyta nutraukti darbo santykius ir įsidarbinti konkuruojančioje įmonėje. Gali būti siūloma nutraukti darbo sutartį ne tik tiesiogiai, bet ir paslėpta forma, pavyzdžiui, pateikiant kitokio pobūdžio patrauklų pasiūlymą (paskolą įsidarbinančiam konkurento darbuotojui, kitokią naudą suteikiantį pasiūlymą). Svarbu pažymėti, jog tai, kad darbuotojas nutraukė darbo santykius vienoje įmonėje ir įsidarbino konkuruojančiame subjekte, dar nesudaro pagrindo daryti išvadą dėl nesąžiningos konkurencijos buvimo. Nesąžininga konkurencija, kaip pažeidimas, nustatoma, kai yra daugiau įrodymų, patvirtinančių kryptingą darbuotojų skatinimą pereiti dirbti pas konkurentą, kai darbo sutartis nutraukiama be svarbių priežasčių, o po jos pasibaigimo iš karto įsidarbinama kitoje (konkuruojančio verslo subjekto) darbovietėje (ypač kai tokius veiksmus atlieka keli darbuotojai)¹²⁸. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) yra išaiškinęs, jog yra būtinas visų aplinkybių kompleksiškas vertinimas, t. y. pasiūlymo pereiti dirbti į kitą įmonę faktą ir jo konkretumą bei intensyvumą, darbuotojų elgesį iki ir po darbo sutarčių nutraukimo, darbo sutarčių nutraukimo priežastis, darbuotojų motyvaciją dirbti buvusioje ir naujoje darbovietėje ir kt., kai tokie veiksmai gali pakenkti kito ūkio subjekto galimybėms konkuruoti¹²⁹.

Taip pat kaip nesąžininga konkurencija yra įvardijamas ir neteisingos ar nepagrįstos informacijos apie savo ar kito ūkio subjekto vadovaujančius asmenis, darbuotojų kvalifikaciją, teisinę finansinę ar kitokią padėtį skleidimas, jeigu dėl to gali būti padaryta žalos kitam ūkio subjektui¹³⁰. Vertinant pastarosios nuostatos esmę, pažymėtina, kad, atsižvelgiant į galimą tokios informacijos (patenkančios į šios nuostatos taikymo sritį) pateikimo formą, ją galima būtų sugretinti su lyginamąja reklama, įtvirtintą NKVVDĮ ir Lietuvos Respublikos reklamos įstatyme (toliau – RĮ)¹³¹. Konkrečiai šiuo aspektu paminėtinas RĮ 6 str. 5 p., kaip draudžiamą įvardijantis reklama, kuri diskredituoja ir kitaip menkina konkurento prekių ženklus,

¹²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 25 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-472/2011.

¹²⁹ Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-873-459/2020.

¹³⁰ Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-856. Suvestinė redakcija nuo 2019-07-02. 15 str. 1 d. 6 p.

¹³¹ Lietuvos Respublikos Reklamos įstatymas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1937. Suvestinė redakcija nuo 2000-07-31. 6 str.

pavadinimus, kitus žymenis su skiriamaisiais požymiais, jo prekes, paslaugas, veiklą, finansinę ar kitokią padėtį. Verta pažymėti, kad skirtingai nuo jau aptartų pažeidimų, įtvirtintų NKVVDĮ (susijusių su vartotojų klaidinimu dėl prekių ar paslaugų kainos, kiekio, geografinės ar komercinės kilmės bei kitų savybių, jei kitomis aplinkybėmis vartotojas nebūtų priėmęs sprendimo dėl sandorio sudarymo), lyginamoji reklama daro kiek kitokį poveikį vartotojui, o būtent siekia tam tikro vartotojo nuomonės ar nusistatymo pastarąją informaciją skleidžiančio asmens ar kito ūkio subjekto atžvilgiu.

Kaip pažymi Teisingumo Teismas, lyginamoji reklama padeda objektyviai parodyti skirtingų palyginamų prekių privalumus ir taip skatinti prekių tiekėjų ir paslaugų teikėjų konkurenciją vartotojų naudai. Tokiai reklamai nustatyti reikalavimai turi būti aiškinami verslui palankiausiu būdu, kartu užtikrinant, kad lyginamoji reklama nebūtų naudojama antikonkurenciniais ir nesąžiningais tikslais arba pažeidžiant vartotojų interesus. Remiantis Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/114/EB¹³² (toliau – Direktyva 2006/114/EB), nėra reikalaujama, kad parduotuvių, kuriose parduodamos prekės, kurių kainos lyginamos, formatas ar dydis būtų panašūs. Taip pat pažymėtina, kad skirtingo formato ar dydžio parduotuvėse parduodamų panašių prekių kainų palyginimas gali pats savaime padėti siekti nurodytų lyginamosios reklamos tikslų ir nepažeidžia sąžiningos konkurencijos reikalavimo ar vartotojų interesų. Konkrečiai tokioje reklamoje turi būti objektyviai lyginamos kainos ir ji neturi būti klaidinanti¹³³. Taip pat Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nacionaliniai teismai, remdamiesi kiekvieno atvejo aplinkybėmis, turi patikrinti, ar atsižvelgiant į vartotojus, kuriems skirta reklama, jos pobūdis gali būti laikomas klaidinamu. Siekdami tai padaryti jie turi, viena vertus, atsižvelgti į tai, kaip pakankamai informuotas, protingai pastabus ir nuovokus vidutinis vartotojas suvokia atitinkamoje reklamoje pateikiamas prekes ar paslaugas, ir, kita vertus, atsižvelgti į visas svarbias bylos aplinkybes, remdamiesi, kaip matyti iš Direktyvos 2006/114 3 str., reklamoje esančia informacija ir apskritai visais tos reklamos elementais¹³⁴.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, galima pabrėžti tai, jog KĮ nuostatos įtvirtina tam tikrus nesąžiningo konkuravimo būdus, kurie, kaip pripažįstama, tiesiogiai nepažeidžia vartotojų

¹³² Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/114/EB dėl klaidinančios ir lyginamosios reklamos (kodifikuota redakcija) (Tekstas svarbus EEE). Europos Sąjungos oficialusis leidinys L 376, 27/12/2006. 4 str.

¹³³ Direktyva 2006/114/EB nustato, kad lyginamoji reklama yra klaidinanti, jeigu ji koku nors būdu, veiksmu ar neveikimu gali suklaidinti vartotojus, kuriems ji skirta, ir daryti poveikį jų ekonominiam elgesiui arba dėl tų pačių priežasčių pakenkti konkurentui.

¹³⁴ 2017 m. vasario 8 d. sprendimas Carrefour Hypermarchés SAS prieš ITM Alimentaire International SASU (C-562/15).

teisių, dėl ko nebuvo perkeltos į vėliau priimtą tam tikrą vartotojų apsaugos nuo nesąžiningos verslo apraiškų mechanizmą numatantį NKVVDĮ, pastarąsias veikas įvardijant nesąžininga komercine veikla. Visgi dar labiau linkstant prie išvados, kad nesąžininga konkurencija yra saugoma tam tikra verslo etika, kone bet koks tokio konkuravimo būdas netiesiogiai pažeistų ir vartotojų, kaip rinkos dalyvių, interesus. Pastarąją nuomonę pagrindžia ir faktas, kad tam tikros veikos, įtvirtintos KĮ, kaip pažeidžiančios, pirmiausia, vartotojų teises, turi savo atmainas, reguliuojamas iš vartotojų interesų perspektyvos (pvz., lyginamoji reklama).

3.1.3. Agresyvi komercinė veikla, kaip vartotojo teises pažeidžianti nesąžiningo verslo apraiška

Kaip atskira kategorija, pažeidžianti išimtinai vartotojo, kaip silpnesnės šalies interesus, yra paminėtina agresyvi komercinė veikla, kuri yra įtvirtinta NKVVDĮ 8 str. bei yra kildinama iš NKV direktyvos. Remiantis ta aplinkybe, kad agresyvią komercinę veiklą, įtvirtina vartotojų interesams prioritetą teikianti NKV direktyva, sprendžiant, kad agresyvia komercine veikla, pirmiausia, yra padaroma žala vartotojams. Visgi pažymėtina, kad agresyvios komercinės veiklos draudimas yra įtvirtintas, pavyzdžiui, Vokietijos¹³⁵ ir Šveicarijos¹³⁶ nesąžiningos konkurencijos įstatymuose, kurių paskirtis yra visų rinkos dalyvių apsauga.

Aiškinant šio pažeidimo esmę, paminėtinas ETT išaiškinimas pažymint, jog Direktyvos 5 str. 4 d. apibrėžiamos dvi aiškios nesąžiningos komercinės veiklos kategorijos, t. y. „klaidinanti veikla“ ir „agresyvi veikla“, kurios atitinka specialius atitinkamai Direktyvos 6 ir 7 bei 8 ir 9 str. nustatytus kriterijus¹³⁷. Būtina pažymėti, kad kaip įtvirtinta Direktyvos 8 str. (NKVVDĮ 8 str. 1 d.), tam, kad konkreti komercinė veikla būtų kvalifikuojama kaip agresyvi, ji turi žymiai apriboti arba galėti žymiai apriboti vidutinio vartotojo pasirinkimo laisvę arba elgesį priimamo komercinio sprendimo atžvilgiu. Taigi galima daryti pagrįstą išvadą, jog ES įstatymų leidėjas nustatė, jog Direktyvos 8 str. įtvirtintos agresyvios komercinės veiklos

¹³⁵ Vokietijos nesąžiningos konkurencijos įstatymas (Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb, UWG) 4a str. [interaktyvus; žiūrėta 2020-10-05]. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_uwg/englisch_uwg.html>

¹³⁶ Šveicarijos nesąžiningos komercinės veiklos įstatymas (RS 241 Loi fédérale du 19 décembre 1986 contre la concurrence déloyale (LCD)) 3 str. h punktas. [interaktyvus; žiūrėta 2020-10-08]. Prieiga per internetą: <<https://www.global-regulation.com/translation/switzerland/2974976/sr-241-federal-law-of-december-19%252c-1986-against-unfair-competition-%2528lcd%2529.html>>

¹³⁷ 2010 m. lapkričio 9 d. EBTT sprendimas byloje Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag GmbH & Co. KG prieš „Österreich“-Zeitungsverlag GmbH, C-540/08, Rink. p. I – 10974.

konstatavimui nepakanka vien agresijos vartotojo atžvilgiu, o minėta nuostata taikoma tik komercinės veiklos, kuri kartu žymiai apriboja (neigiamai paveikia) vidutinio vartotojo sprendimų priėmimo laisvę, atvejais¹³⁸.

Verta pažymėti, kad VVTAT praktikoje agresyvi komercinė veikla yra kvalifikuojama įvertinus skundžiamų veiksmų sistemiškumą (tam tikrą veiklos modelį)¹³⁹. Kaip neretas agresyvios komercinės veiklos pavyzdys VVTAT praktikoje paminėtini atvejai, kuomet atitinkamas pirkimo-pardavimo ar paslaugų teikimo sutartys yra sudaromos telefonu ar kitais būdais, ribojančiais vidutinio vartotojo galimybes priimti apgalvotą sprendimą dėl sandorio sudarymo, po to siunčiant sąskaitas už prekes ir paslaugas, kurių vartotojai iš tikrųjų nepageidavo¹⁴⁰.

Visgi, atsižvelgiant į agresyvios komercinės veiklos (kokia ji yra įtvirtinama NKV direktyvoje bei ją įgyvendinančiame NKVVDĮ) esmę bei jos galimą poveikį rinkai, galima teigti, jog agresyviai (t. y. pasinaudojant savo, kaip stipresnės šalies padėtimi, sudarant tam tikrus trukdžius ar spaudimą silpnesniajai šaliai dėl apgalvoto sprendimo priėmimo) vykdomas verslas pažeidžia, pirmiausia, vartotojų interesus. Tačiau tam tikra prasme aptariamais būdais potencialūs kitų ūkio subjektų klientai yra „pririšami“ prie agresyvią komercinę veiklą vykdančio ūkio subjekto, dėl ko vartotojų reagavimas (pranešant apie aptariamą veiklos atvejus) yra svarbus apskritai sąžiningam elgesiui rinkoje. Visgi pažymėtina, kad pranešimai (ar skundai) dėl vykdomos agresyvios komercinės veiklos, kaip teisių gynimo būdas, yra labiau

¹³⁸ NAVICKAITĖ - SAKALAUŠKIENĖ, I. Agresyvios komercinės veiklos draudimas pagal Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvą // ISSN 2029–2244. Socialinių mokslų studijos. 2015, 7(2), p. 361.

¹³⁹ Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2018-12-13 nutarimas Nr. 12NKV-186 Dėl MB "Saugiausias rajonas" Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo pažeidimo.

Nagrinėjamoje byloje Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisija, įvertinusi MB „Saugiausias rajonas“ veiklos modelį, nustatė, kad kai bendrovės atstovas vyksta pas vartotojus į namus, bei informuoja juos apie bendrovės vykdomą projektą bei prašo pasirašyti anketinėje apklausoje, tačiau varotojams pasirašius anketinėje apklausoje, ši yra prilyginama kolektyvinės sutarties priedui, laikytina, jog MB „Saugiausias rajonas“ komercinė veikla yra agresyvi, kadangi panaudojant pernelyg didelę įtaką, labai apriboja arba gali apriboti vidutinio vartotojo pasirinkimo laisvę arba elgesį produkto atžvilgiu ir tokiu būdu skatina arba gali paskatinti vidutinį vartotoją priimti tokį sprendimą dėl sandorio, kurio jis kitomis aplinkybėmis nepriimtų.

¹⁴⁰ Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2018-05-17 nutarimas Nr. 12NKV-78 Dėl UAB "Acta iuventus" Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo pažeidimo.

Nagrinėjamoje byloje Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisija pažymi, jog vartotojams UAB „Acta iuventus“ siuntė sąskaitas už paslaugas, kurių vartotojas neužsisakė. Taip pat Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisija pažymi, jog vartotojai prašymuose nurodė, kad UAB „Acta iuventus“ atstovas parašų rinkimo metu padaršino vartotojus pasirašyti ir tikino, jog parašai renkami tik įvertinti vartotojų susidomėjimą vykdomu bendrovės projektu. Kaip, remiantis byloje nustatytais aplinkybėmis, nurodė Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisija, kad nagrinėjamo atveju vartotojai nebuvo tinkamai informuoti, priešingai suklaidinti, jog pasirašo ne kolektyvinėje sutartyje o tik anketinėje apklausoje, kas, Komisijos vertinimu, atitinka Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo 8 straipsnio 3 dalyje nustatytas sąlygas.

tinkantis vartotojams, dėl ko pastaroji veikla yra įtvirtinta būtent NKV direktyvoje bei NKVVDĮ (nors agresyvią komercinę veiklą reglamentuoja ir jau minėti visų rinkos dalyvių apsaugą nustatantys Vokietijos ir Šveicarijos nesąžiningos konkurencijos įstatymai). Apibendrinant, vertėtų pabrėžti, kad agresyvi komercinė veikla yra tik vienas iš nesąžiningos komercinės veiklos (arba nesąžiningos konkurencijos) vykdymo būdų.

3.2. Nesąžiningos konkurencijos ir nesąžiningos komercinės veiklos kontrolių kaip teisių gynimo priemonių apibendrinimas

Aptariant darbe nagrinėjamų institutų veikimą, kaip atitinkamų subjektų teisių gynimo priemonės, paminėtinas dr. I. Navickaitės-Sakalauskienės teiginys, jog kiekvieną teisinio reguliavimo priemonę svarbu susieti su tinkamu vykdymo mechanizmu, užtikrinančiu nuoseklų ir aiškų jo nuostatų taikymą praktikoje¹⁴¹. Vertinant tai, pabrėžtina, kad turint omenyje, jog nesąžiningos komercinės veiklos bei nesąžiningos konkurencijos kontrolė istoriškai susiklostė, kaip vienas institutas, Lietuvoje vartotojų bei ūkio subjektų apsauga nuo pastarųjų veiksmų pasireiškimo yra atskiriamos. Todėl, atsakius į šiame darbe keliamą klausimą dėl pačių institutų bendrumo, siekiant tam tikro nagrinėjamo instituto veikimo nuoseklumo, kitas reikalaujantis aptarimo aspektas yra nagrinėjamos teisės srities įtvirtinimo NKV Direktyvą perkėlusiam NKVVDĮ (skirtame kolektyvinių vartotojų interesų gynimui) bei KĮ 15 ir 16 str. suderinamumas su aptariamą teisės srities esme.

Kaip kiek kitokio reguliavimo pavyzdį, galima paminėti jau šiame darbe aptartą Vokietijos NKĮ, įtvirtinantį apsaugą nuo visų veiksmų, pažeidžiančių konkurentų bei vartotojų ir visos visuomenės interesus. Galima teigti, kad priimant specialias nuostatas dėl apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos, Lietuvoje galiojusios bendrosios civilinės teisės normos netrukdė, skirtingai negu Vokietijoje ar Šveicarijoje, remtis jomis ginantis nuo nesąžiningos konkurencijos. Tai iš dalies paaiškinama tuo, kad tiek Vokietijoje, tiek Šveicarijoje ši apsauga (dėl šių valstybių civilinių kodeksų konstrukcijos) negalėjo būti užtikrinta kitais būdais, kaip tik įtvirtinant apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos nuostatas specialiuose įstatymuose. Tokiose valstybėse NKV direktyvos įgyvendinimas yra labiau sietinas su jau esančiu nesąžiningą konkurenciją reglamentuojančių įstatymų pakeitimu. Tuo tarpu Lietuvoje net ir

¹⁴¹ NAVICKAITĖ - SAKALAUŠKIENĖ, I. *Vartotojų apsauga nuo nesąžiningos komercinės veiklos Europos Sąjungoje ir Lietuvos teisėje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016., p. 184.

esant galiojančiam Konkurencijos įstatymui Direktyvos nuostatos buvo perkeltos, priimant naują atskirą įstatymą, NKVVDĮ¹⁴².

Toks įstatymų leidėjo sprendimas vertintinas gana prieštaringai. Iš vienos pusės NKVVDĮ priėmimas įnešė teisinio aiškumo vartotojų gynimo srityje. Tačiau kaip neigiama to aspektą galima būtų pažymėti tai, kad nėra pakankamai aišku, kurį iš šių dviejų teisės aktų reikėtų taikyti tais atvejais, kai nesąžiningi veiksmai pažeidžia daugelio rinkos dalyvių interesus. Vertėtų pažymėti, kad, kaip jau ir buvo minėta, NKV direktyvos perkėlimas priimant NKVVDĮ jau turint nuostatą dėl nesąžiningos konkurencijos draudimo, gali atrodyti ne visai pagrįstas. Tačiau tai yra suprantama, kadangi, kaip galima teigti, logiškesnio pasirinkimo Lietuvos įstatymų leidėjas tuo metu (t. y. NKVVDĮ priėmimo metu) neturėjo. Siekiant nuoseklesnio verslo sąžiningumo reguliavimo (ypač vartotojų apsaugos srityje), KĮ 15 str. ir 16 str. nuostatos reikalavo tam tikro patikslinimo (papildymo). Tačiau NKV direktyvos nuostatų perkėlimas į konkurencijos teisei skirtą teisės aktą ne visai atitiktų pastarųjų teisės sričių paskirtį bei esmę. Šiuo atžvilgiu aptartoji Vokietijos ir Šveicarijos pozicija (t. y. šiose valstybėse susiklostęs nagrinėjamos teisės srities reguliavimas) galėtų būti vertinama kaip artimiausia darbe tiriamų institutų esmei.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta bei į jau aptartų nagrinėjamų institutų reguliuojamų veikų specifiką, šio darbo temos kontekste yra pripažintina, kad nagrinėjamoji verslo sąžiningumo ir sąžiningo konkuravimo užtikrinimo sritis (nors ir būdama skirta visų rinkos dalyvių teisėtų interesų užtikrinimui) negina vartotojų konkrečių teisių tą apimtimi, kiek tai susiję su vartotojų patirtos žalos kompensavimu ar kitų turtinio pobūdžio reikalavimų tenkinimu¹⁴³. Tai galima būtų pagrįsti aplinkybe, kad NKV direktyva bei Lietuvoje ją įgyvendinantis NKVVDĮ, kaip į vartotojus orientuoti teisės aktai, nenumato vartotojų teisės į patirtų nuostolių ar neturtinės žalos kompensavimą¹⁴⁴, ar galimybės to reikalauti ieškiniu

¹⁴² JAKUTAVIČIUS, M. *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009., p. 105.

¹⁴³ VVTAT praktikoje tarp vartotojų ir verslininkų kilę ginčai (vartotojams turint tam tikrą nepatenkintą turtinio pobūdžio reikalavimą paprastai yra sprendžiami atitinkamas sritis (kaip antai prievolių teisė) reguliuojančių teisės aktų normų pagrindu

¹⁴⁴ Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2020-01-08 nutarimas UAB „Ermitažas“ dėl pinigų gražinimo, (bylos Nr. 10-42);

Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2020-01-06 nutarimas UAB „Kesko Senukai Lithuania“ dėl kaitlentės kokybės, (bylos Nr. 10-19);

Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2020-01-28 nutarimas UAB „Varlė“ dėl sutarties nutraukimo, (bylos Nr. 10E-151).

Pateiktuose (kaip pavyzdys) atvejuose VVTAT savo nutarimus dėl vartotojų turtinių reikalavimų (gražinti sumokėtus pinigus, nutraukti pirkimo-pardavimo sutartį, kompensacijos reikalavimas už pristatymo paslaugas bei

teismui, ar kitais būdais. Savo ruožtu minėti teisės aktai vartotojų teisėtus interesus užtikrina, įtvirtindami vartotojų galimybę inicijuoti nesąžiningos verslo praktikos tyrimą (atitinkamai pranešant apie verslininko atliekamus veiksmus kompetentingai institucijai)¹⁴⁵. Tuo tarpu, kaip jau minėta, KĮ 16 str. numato ūkio subjektų, kurių teisės buvo pažeistos atitinkamais nesąžiningos konkurencijos veiksmais, teisę kreiptis į teismą¹⁴⁶ su tam tikrais konkrečiu turinio pobūdžio reikalavimais. Šiuo atžvilgiu panašus yra ir Vokietijos nesąžiningos konkurencijos teisės reguliavimas. Pažymėtina, kad Vokietijos NKĮ tiesiogiai nereferuoja į vartotojų turinio pobūdžio ar panašius reikalavimus, o patys nesąžiningos konkurencijos atvejai (kiek skirtingai nei Lietuvoje) yra nagrinėjami federacinių vienetų teismų pramonės ir komercijos rūmuose (ang. *Chambers of Industry and Commerce*) sudaromose taikinimo tarybose (ang. *conciliation boards*)¹⁴⁷.

Darant tam tikrą apibendrinimą, vertėtų pažymėti, kad nesąžiningos konkurencijos (arba nesąžiningos komercinės veiklos) reguliavimas yra tam tikra teisės sritis, skirta atitinkamo (etiško) elgesio rinkoje užtikrinimui, tokiu būdu užtikrinant visų jos dalyvių interesų apsaugą. Kaip istoriškai konkurentų padėties rinkoje apsaugai suformuota priemonė, šis teisės institutas savo esme yra taikomas konkurentų tiesiogiai pažeidžiamoms teisėms ginti tais atvejais, kai gynyba kitomis teisės priemonėmis nėra suteikiama. Vertinant nagrinėjamos teisės srities veikimą vartotojų atžvilgiu, prieinama išvados, kad vartotojų interesai yra užtikrinami kompetentingoms institucijoms taikant tam tikras sankcijas nesąžiningai besielgiantiems ūkio subjektams.

klaidos ištaisymas elektroninėje parduotuvėje) tenkinimo (ar netenkinimo) buvo grindžiami prievolių teisės normomis, kaip antai CK 6.228⁷ str., CK 6.333 str. 3 d., CK 6.363 str. 2 d. ir 7 d.

¹⁴⁵ Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas. Valstybės žinios, 2007, Nr. X-1409. Suvestinė redakcija nuo 2019-09-01. 15 str.

¹⁴⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 27 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. E2A-440-790/2019. Teismas nurodo, kad deliktinė atsakomybė už nesąžiningos konkurencijos veiksmus galima tik nustatius visas civilinės atsakomybės būtinausias sąlygas: neteisėtus veiksmus (CK 6.246 str.), žalą (CK 6.249 str.), kaltę (CK 6.248 str.) ir priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų bei žalos (CK 6.247 str.). Taigi, reikalavimas atlyginti nesąžiningos konkurencijos veiksmais padarytą žalą gali būti tenkinamas tik nustatius, jog atitinkamoje rinkoje ieškovo atžvilgiu kitas subjektas atliko tyčinius ūkinės veiklos sąžiningai praktikai ir geriems papročiams prieštaraujančius veiksmus, o šie veiksmai tiesiogiai paveikė ieškovą ir padarė jam žalą.

¹⁴⁷ Vokietijos nesąžiningos konkurencijos įstatymas (Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb, UWG). [interaktyvus; žiūrėta 2020-10-05]. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_uwg/englisch_uwg.html>

Pastarojo įstatymo 15 str. nustato, kad taikinimo tarybos sudėtis yra tvirtinama tarybos pirmininko, jam pasirenkant ekspertus (vertintojus) (angl. *Assesors*) iš tam tikro kasmet atnaujinamo sąrašo.

3.3. Verslo sąžiningumo priežiūros institucijos ir kompetencijos pasidalijimo tarp jų problematika

Priėjus tam tikrų minėtų išvadų dėl nesąžiningos konkurencijos ir nesąžiningos komercinės veiklos kontrolių institutų esmės ir jų vietos teisės sistemoje, taip pat svarbu yra aptarti ir institucijų, įgyvendinančių šiame darbe aptariamą verslo sąžiningumo priežiūrą, funkcijų specifiką. Nagrinėjamos temos kontekste šios institucijos yra būtent VVTAT bei Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba (toliau – KT). Atsižvelgiant į tai, kad KĮ įstatymo nuostatų laikymosi priežiūrą atlieka KT, o NKVVDĮ bei Reklamos įstatymo nuostatų laikymąsi prižiūri VVTAT, bei į pastarųjų įstatymų saugotinių subjektų specifiką, tam tikrais atvejais yra pastebimas tam tikras teisinis neaiškumas.

Kitaip tariant, yra galimos situacijos, kuomet esant tam tikram ūkio subjekto elgesiui (tarkime, tam tikro žymens imitavimui), tam tikrus teisėtus interesus turintis konkurentas turi teisę kreiptis į Konkurencijos tarybą, reikalaujantis iširti tokio elgesio atitiktį KĮ 15 str. 1 d. 1 p.. Savo ruožtu Konkurencijos taryba, pripažinusi pastarosios normos pažeidimą, skiria ūkio subjektui atitinkamas turtines sankcijas kaip atgrasymo priemonę. Pasiėkus minėtųjų sankcijų taikymo tikslą, t. y. neteisėtų veiksmų nutraukimą bei atgrasymo nuo atitinkamo elgesio ateityje, yra apginami tiek konkurentų turtiniai interesai, tiek ir vartotojų lūkesčiai gauti tai, ko tikimasi iš atitinkamų paslaugų. Ko gero, galima įžvelgti ir atvirkštinį minėtos situacijos išsprendimo variantą, jeigu galima neatitiktį gero verslo papročiams būtų pastebėjęs vartotojas, pavyzdžiui, nupirkęs prekę, neatitinkančią jo lūkesčių dėl geografinės kilmės. Tokiu atveju tikėtina, kad vartotojas pasikreiptų į VVTAT, kaip vartotojų teises ginančią instituciją¹⁴⁸. VVTAT Nesąžiningos komercinės veiklos ir reklamos skyriui tokiu atveju nustačius NKVVDĮ 5 str. 1 d. 2 p. pažeidimą, ūkio subjektui galėtų būti taikomos NKVVDĮ numatytos sankcijos, kas analogiškai galėtų reikšti tiek vartotojų, tiek ir konkurentų interesų apgynimą.

Analizuojant pastarąjį klausimą, taip pat būtų tikslinga paminėti Vokietijos reguliavimo pavyzdį. Kaip jau buvo pabrėžta praeitoje šio darbo dalyje, visi ginčai, kylantys iš veiksmų, patenkančių į Vokietijos NKĮ taikymo sritį, yra sprendžiami federacinių vienetų teismų pramonės ir komercijos rūmuose specialiai sudaromose taikinimo tarybose. Vertinant tai,

¹⁴⁸ Šiuo atžvilgiu pažymėtina, kad vartotojas, paduodamas skundą VVTAT galės išreikšti konkretų turtinį reikalavimą, kartu pranešant apie galimą NKVVDĮ pažeidimą. Tokiu atveju verslininko elgesio vertinimą, atskirai nuo pagrindinio ginčo sprendimo neteismina tvarka, atliks VVTAT nesąžiningos komercinės veiklos ir reklamos skyrius.

reikėtų sutikti, kad nagrinėjamo instituto veikimo užtikrinimas vieno pagrindinio teisės instrumento (akto) pagrindu, kelia mažiau neišskumų dėl institucijų kompetencijos pasidalijimo bei jų tiriamų sričių persipynimo.

Grįžtant prie Lietuvoje nustatyto reguliavimo, verta pažymėti tam tikrą aplinkybę, susijusią su pagrindinių šiame darbe nagrinėjamos srities priežiūrą atliekančių institucijų (KT bei VVTAT) funkcijų įgyvendinimo. Minėtosios institucijos, turėdamos tam tikrą teisės aktų suteiktą diskreciją dėl sankcijų taikymo, į daromus atitinkamus pažeidimus reaguoja (skirdamos tam tikras atgrasymo priemones) tais atvejais, kuomet pažeidimas yra tam tikro masto, dėl kurio galėtų būti daromas neigiamas poveikis rinkai. Tuo tarpu asmeniniai reikalavimai dažnai yra tenkinami teismų pagalba (išskyrus tam tikrus vartotojų reikalavimus, nagrinėjamus VVTAT neteisminio proceso tvarka).

Atskirai paminėtina yra reklamos sąžiningumo (nagrinėjamo instituto kontekste) priežiūra. Kaip pastebi ir dr. I. Navickaitė-Sakaluskienė, su reklama susiję atvejai, kurie pirmiausia pažeidžia konkurentų interesus yra patikėti KT kompetencijai, tuo tarpu vartotojus klaidinančios reklamos atvejai pagal RĮ yra priskirtini VVTAT kompetencijai. Visgi vertėtų pažymėti, kad tokia situacija buvo iki RĮ pataisų įsigaliojimo 2019 m. gegužės 1 d.¹⁴⁹, todėl šio darbo gynimo metu, visi su reklamos sąžiningumu susiję atvejai yra tiriami VVTAT. Vertinant pastarąją aplinkybę, galima būtų teigti, kad įstatymo leidėjas jautė poreikį įnešti daugiau aiškumo minėtos srities teisinio reguliavimo srityje, todėl, galimai, visai pagrįsta būtų tikėtis daugiau pokyčių ateityje. Pažymima, kad konsoliduojant funkcijas turėtų būti užtikrinamas operatyvesnis galimų pažeidimų nagrinėjimas, vienodas įstatymų nuostatų taikymas, vienodai formuojama praktika, sumažėtų administracinė našta verslui, būtų greičiau nagrinėjami skundai, efektyviau naudojami priežiūros institucijų finansiniai ir žmogiškieji ištekliai (išvengta priežiūros funkcijų dubliavimo).

Tęsiant mintį, visgi reikėtų pažymėti, kad šio darbo kontekste nėra rimto pagrindo teigti, kad funkcinė prasme Lietuvoje nustatytas verslo sąžiningumo kontrolės mechanizmas yra ydingas bei turintis pastebimų spragų, dėl kurių tam tikri subjektai negalėtų ginti savo teisių nuo nesąžiningo verslo apraiškų, tuo pačiu netiesiogiai prisidedant prie pačios rinkos saugojimo. Tačiau aptarus darbe nagrinėjamų institutų raidą bei specifiką, galima būtų teigti, kad koncepcine prasme institutų esmę labiausiai atitinka vokiškasis klasikinis nesąžiningos

¹⁴⁹ [interaktyvus; žiūrėta 2020-10-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.kt.gov.lt/lt/naujienos/konkurencijos-taryba-nebevykdys-klaidinančios-ir-lyginamosios-reklamos-prieziuros-funkciju>>

konkurencijos modelis, remiantis kuriuo tiek konkurentų, tiek vartotojų ir visos visuomenės apsauga yra įgyvendinama vienu teisės aktu.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, pažymėtina, kad šiame darbe nagrinėjamos teisės srities veikimą užtikrinančių teisės aktų įgyvendinimo, o taip pat ir pačių kompetentingų institucijų funkcijų galimo persipynimo problema Lietuvoje išlieka aktuali. Nors Lietuvoje galiojantis verslo sąžiningumo užtikrinimo reguliavimo modelis yra pakankamai išsamus bei numatantis eilę teisinių instrumentų, galimų pasinaudoti atitinkamiems rinkos dalyviams, tam tikra problema išvelgiama būtent pačių teisės aktų pertekliuje (o tiksliau – pačių teisės aktų suponuojamame nagrinėjamų teisės sričių atskyrimo). Siekiant šiame darbe nagrinėjamų nesąžiningos komercinės veiklos ir nesąžiningo konkurencijos kontrolių (kaip vientiso verslo etikos užtikrinimui skirto instituto) nuoseklaus veikimo, atsižvelgiant į pastarosios teisės srities istorines ištakas ir esmę, kaip tam tikrą etaloną galimiems pokyčiams ateityje, būtų pagrįsta pripažinti klasikinį (vokiškąjį) nesąžiningos konkurencijos teisės reglamentavimo modelį.

IŠVADOS

1. Pripažįstant pagrįsta nuomonę dėl nesąžiningos konkurencijos teisės savarankiškumo, pažymėtina, kad pastaroji teisės sritis yra skirta tam tikros verslo etikos užtikrinimui. Atsižvelgiant tiek į Lietuvą, tiek ir į užsienio valstybių teisinio reguliavimo pavyzdžius, nesąžiningos konkurencijos teisė nustato tam tikrą bendro pobūdžio verslininko nesąžiningo elgesio draudimą bei savo esmę yra skirta tiek konkurentų, tiek ir vartotojų ir kitų rinkos dalyvių apsaugai. Svarbu pabrėžti ir tai, kad nesąžiningos konkurencijos teisėje, kuri neretai įvardijama kaip konkurentų gynimui skirta teisės apsaugos priemonė, ilgainiui vartotojo subjektiškumą verslo sąžiningumo reguliavime įtvirtino Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva, tam tikra apimtimi suderinusi Europos valstybėse suformuotas nesąžiningos konkurencijos teisės pozicijas.
2. Nesąžiningos konkurencijos ir nesąžiningos komercinės veiklos institutų reglamentavimo problematika siejama su istorine šių institutų formavimosi raida. Didžiosiose Europos valstybėse ši teisės sritis vystėsi savarankiškai, suformuojant tris skirtingus apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos modelius. Pačiu esmingiausiu šio instituto susiformavimui tapo „vokiškasis“ modelis, kurio įtaka pastebima ir Lietuvos apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos reguliavime. Klasikinio nesąžiningos konkurencijos teisės modelio kūrėjo Vokietijos įstatyme prieš nesąžiningą konkurenciją yra vartojama nesąžiningos komercinės praktikos sąvoka, kas veda prie išvados dėl abiejų institutų vieningumo. Remiantis nagrinėjamų institutų reguliavimo srities panašumu bei istorinės kilmės bendrumu, daroma išvada, kad nesąžiningos konkurencijos ir nesąžiningos komercinės veiklos kontrolė savo esme yra ta pati teisės reguliavimo sritis, kurios pavadinimo dvilypumą galima būtų vertinti tik kaip teisės moksle paplitusios terminologijos ypatumą. Taigi darbe nagrinėjamą teisės sritį, tuo pačiu pritariant ir tam tikrų autorių išsakytoms nuomonėms, būtų pagrįsta laikyti tam tikra specifine civilinės teisės dalimi, kuri savo esme papildo konkurencijos teisės reguliuojamą sferą.
3. Nesąžiningos konkurencijos ir nesąžiningos komercinės veiklos kontrolių veikimą užtikrinančių skirtingų teisės aktų įgyvendinimo, o taip pat ir pačių kompetentingų institucijų funkcijų galimo persipynimo problema Lietuvoje išlieka aktuali. Nors Lietuvoje galiojantis verslo sąžiningumo užtikrinimo reguliavimo modelis yra pakankamai išsamus bei numatantis eilę teisinių instrumentų, galimų pasinaudoti atitinkamiems rinkos

dalyviams, tam tikra problema išvelgiama būtent pačių teisės aktų tam tikroje nubrėžtoje riboje tarp nesąžiningos konkurencijos ir nesąžiningos komercinės veiklos. Siekiant šiame darbe nagrinėjamų nesąžiningos komercinės veiklos ir nesąžiningos konkurencijos kontrolių (kaip vientiso verslo etikos užtikrinimui skirto instituto) nuoseklaus veikimo, kaip tam tikrą etaloną galimiems pokyčiams ateityje, būtų pagrįsta pripažinti klasikinį (vokiškąjį) nesąžiningos konkurencijos teisės reglamentavimo modelį.

SANTRAUKA

Nesąžiningos konkurencijos ir nesąžiningos komercinės veiklos kontrolės kaip teisių gynimo priemonės panašumai ir skirtumai

Jevgenij Danilov

Magistro darbe analizuojama nesąžiningos konkurencijos ir nesąžiningos komercinės veiklos kontrolės kaip teisių gynimo priemonių panašumų ir skirtumų tema, nagrinėjant tam tikras teisės doktrinoje suformuotas įžvalgas, nacionalinių ir užsienio teisės aktų nuostatas bei nacionalinių teismų ir neteisminių institucijų praktiką. Atsižvelgiant į tam tikrus nagrinėjamų institutų reguliavimo ypatumus, ši tema atskleidžiama ne lyginant pastaruosius institutus, o gilinantis į nagrinėjamų institutų raidą, esmę, pabrėžiant jų tarpusavio ryšį bei koegzistavimą teisės sistemoje, jų galimo persipynimo problematika, siejant tai su skirtingu įvairių Europos valstybių teisiniu reguliavimu.

Darbe analizuojamas abiejų institutų, kaip teisių gynimo priemonių, reguliavimo Lietuvoje pokyčių poreikis, o būtent nagrinėjamų institutų bendrumo (įtvirtinimo bendrame teisės akte) pagrindumas, atsižvelgiant į koncepcinę jų esmę. Kaip vienos svarbiausių valstybių nesąžiningos konkurencijos kontrolės raidai buvo akcentuojamas Vokietijos reguliavimas, pažymint tai, kad šioje valstybėje suformuotas bendras nesąžiningo verslo apraiškų prevencijos modelis, suteikiantis apsaugą visiems rinkos dalyviams. Darbe nagrinėjamų istorinių šaltinių bei kai kurių užsienio valstybių galiojančių teisės aktų analizė leido tvirčiau prieiti prie išvados dėl nesąžiningos komercinės veiklos ir nesąžiningos konkurencijos kontrolės vieningumo, skirtingų sąvokų naudojimą laikant tam tikro patogumo dėlei išlikusiu formalumu. Nors Lietuvoje galiojantis verslo sąžiningumo užtikrinimo reguliavimo modelis yra pakankamai išsamus bei numatantis eilę teisinių instrumentų, galimų pasinaudoti atitinkamiems rinkos dalyviams, tam tikra problema išvelgiama būtent pačių teisės aktų tam tikroje nubrėžtoje riboje tarp nesąžiningos konkurencijos ir nesąžiningos komercinės veiklos. Siekiant šiame darbe nagrinėjamų teisės sričių (kaip vientiso verslo etikos užtikrinimui skirto instituto) nuoseklaus veikimo, atsižvelgiant į pastarosios teisės srities istorines ištakas ir esmę, kaip tam tikrą etaloną galimiems pokyčiams ateityje, būtų pagrįsta pripažinti klasikinį (vokiškąjį) nesąžiningos konkurencijos teisės reglamentavimo modelį.

SUMMARY

Similarities and Differences Between Control of Unfair Competition and Unfair Commercial Practices as a Remedy of Rights Protection

Jevgenij Danilov

The master 's thesis analyzes the similarities and differences between Control of Unfair Competition and Unfair Commercial Practices as remedies of Rights Protection, by examining certain statements formulated by various authors, studying the provisions of national and foreign legal acts, case law of national courts and decisions out - of - court bodies. In view of certain regulatory features of the areas of law examined, the thesis' main topic had been analysed not by comparing the latter areas, but by delving into it's essence and historical development, emphasizing their interrelation and coexistence in the legal system.

The Thesis disscuses the need for changes in the regulation of the areas of law analysed, namely the consolidation of latter areas into a single legal act, regarding it's conceptional essence. The emphasis was on the Germany's (as one of the most importan countries' in the development of unfair competition law) regulatory peculiarities, noting it's particular model of legal regulation, providing protection for all of the market participants. The analysis of historical sources and the legislation of some foreign countries has led to a firmer conclusion on the unity between the control of unfair commercial practices and the unfair competition law, considering the use of aforementioned different concepts only as a formality. Although the current legal regulation on ensuring business integrity in Lithuania is sufficiently comprehensive and provides for a number of legal remedies available to the market participants, a certain problem is seen in the demarcation between unfair competition law and control of unfair commercial practices. In order to ensure the consistent operation of the areas of law examined, taking into account the historical origins and essence of the latter area, it would be reasonable to use the classical (German) model of unfair competition law regulation as a certain benchmark for possible future developments.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

I. Norminiai teisės aktai

1.1. Tarptautiniai teisės aktai

- 1) 1883 -03-20 Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės apsaugos. Valstybės žinios, 1996, Nr. 75-1796

1.2. Europos Sąjungos teisės aktai

- 1) Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis. Valstybės žinios, 2004, Nr. 2-2 376, 27/12/2006.
- 2) 1993-04-05 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys* (L 095 , 21/04/1993 p. 0029 – 0034);
- 3) 2005-05-11 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 // *Official Journal* (L 2005, Nr. 148-22);
- 4) 2006-12-12 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/114/EB dėl klaidinančios ir lyginamosios reklamos (kodifikuota redakcija) (Tekstas svarbus EEE). *Europos Sąjungos oficialusis leidinys* L 376/21)
- 5) 2016-06-08 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2016/943/ES dėl neatskleistos praktinės patirties ir verslo informacijos (komercinių paslapčių) apsaugos nuo neteisėto jų gavimo, naudojimo ir atskleidimo // *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. (L 157/1)

1.3. Lietuvos Respublikos teisės aktai

- 1) Lietuvos Respublikos Konstitucija . Valstybės žinios, 1992-10-25, Nr. 33-1014.
- 2) Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios, 2000-09-06, Nr. 74-2262. Suvestinė redakcija nuo 2020-06-15.
- 3) 1994-11-10 Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas. Valstybės žinios, 1994, Nr. 94-1833. Suvestinė redakcija nuo 2020-07-01.

- 4) 1999-03-23 Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-856. Suvestinė redakcija nuo 2019-07-02.
- 5) 2000-07-18 Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1937. Suvestinė redakcija nuo 2020-05-26.
- 6) 2007-12-21 Lietuvos Respublikos nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymas. Valstybės žinios, 2007, Nr. X-1409. Suvestinė redakcija nuo 2019-09-01.
- 7) 2018-05-08 Lietuvos Respublikos Komercinių paslapčių teisinės apsaugos įstatymas. TAR, 2018, Nr. 7477.

1.4. Užsienio valstybių teisės aktai

- 1) Vokietijos nesąžiningos konkurencijos įstatymas. [interaktyvus; žiūrėta 2020-09-10]. Prieiga per internetą: <<https://germanlawarchive.iuscomp.org/?p=822>>
- 2) Šveicarijos nesąžiningos konkurencijos įstatymas. [interaktyvus; žiūrėta 2020-09-10]. Prieiga per internetą: <<https://www.globalregulation.com/translation/switzerland/2974976/sr-241-federal-law-of-december-19%252c-1986-against-unfair-competition-%2528lcd%2529.html>>
- 3) The Council Resolution of 14 April 1975 on a preliminary programme of the European Economic Community for a consumer protection and information policy. OJ 25 04 1975, C 92/1 [C 092]. [interaktyvus; žiūrėta 2020-09-11]. Prieiga per internetą: <<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/26d73eca-e878-4d14-8d1b-0c6fdc73b323/language-en>>
- 4) Commission Staff Working Document. Guidance on the Implementation/Application of Directive 2005/29/EC on Unfair Commercial Practices. Brussels, 3 December 2009. p. 25. [interaktyvus; žiūrėta 2020-09-18]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/consumers/rights/docs/Guidance_UCP_Directive_en.pdf>
- 5) Vokietijos civilinis kodeksas (vok. Bürgerliches Gesetzbuch). [interaktyvus; žiūrėta 2020-09-08]. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/>
- 6) 1909 m. birželio 7 d. Vokietijos nesąžiningos konkurencijos įstatymas. [interaktyvus; žiūrėta 2020-10-05]. Prieiga per internetą: <<http://www.wangjinglvshi.com/wp-content/uploads/2018/04/Act-Against-Unfair-Competition-as-amended-June-22-1998.pdf>>

- 7) Vokietijos nesąžiningos konkurencijos įstatymas (Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb, UWG). [interaktyvus; žiūrėta 2020-10-05]. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_uwg/englisch_uwg.html>
- 8) Šveicarijos Federacijos Konstitucija. [interaktyvus; žiūrėta 2020-10-05]. Prieiga per internetą: <<https://www.servat.unibe.ch/icl/sz01000.html>>
- 9) Šveicarijos prievolių kodeksas. [interaktyvus; žiūrėta 2020-10-08]. Prieiga per internetą: <<https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19110009/index.html#a50>>
- 10) Šveicarijos nesąžiningos komercinės veiklos įstatymas (RS 241 Loi fédérale du 19 décembre 1986 contre la concurrence déloyale (LCD)) 3 str. h punktas. [interaktyvus; žiūrėta 2020-10-08]. Prieiga per internetą: <<https://www.globalregulation.com/translation/switzerland/2974976/sr-241-federal-law-of-december-19%252c-1986-against-unfair-competition-%2528lcd%2529.html.>>>

II. Specialioji literatūra

- 1) BUBLIENĖ, D. (2009). *Vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolė*. Vilnius: Registrų centras.
- 2) HENNING-BODEWIG, F. (2006). *Unfair Competition Law: European Union and Member States*. The Hague: Kluwer Law International. [interaktyvus; žiūrėta 2020-10-15]. Prieiga per internetą: <<https://books.google.lt/books?id=J7Xie0tNztUC&pg=PA2&lpg=PA2&dq=BEIER+the+development+and+present+status+of+unfair+competition+law+in+germany&source=bl&ots=yil4FSyXaQ&sig=ACfU3U0i2Wq0mb2Pfo8oUPAvXANFMeuW6A&hl=lt&sa=X&ved=2ahUKEwi2u73fo7bnAhUHwMQBHa2fBTIQ6AEwAHoECAyQAOQ#v=onepage&q=BEIER%20the%20development%20and%20present%20status%20of%20unfair%20competition%20law%20in%20germany&f=false>>
- 3) JAKUTAVIČIUS, M. (2009). *Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos: produktų imitavimo atvejai*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 s), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- 4) JAKUTAVIČIUS, M. (2008). *Nesąžiningos konkurencijos teisė: koncepcijų ir doktrinos įvairovė užsienio valstybėse*. Mokslo darbai. Teisė. 66 (2), 44-58.
- 5) JAKUTAVIČIUS, M. (2008). *Tarptautinis nesąžiningos konkurencijos teisės vienodinimas* // ISSN 1392-1274. Teisė. 67, 76-90.

- 6) KŪRIS, E. (2005). *Ūkinės veiklos laisvė, sąžininga konkurencija ir bendra tautos gerovė (Konstitucijos 46 straipsnio jurisprudencinis komentaras)*. Jurisprudencija, t. 64(56), 56-73.
- 7) NAVICKAITĖ – SAKALAUŠKIENĖ, I. (2015). *Agresyvos komercinės veiklos draudimas pagal nesąžiningos komercinės veiklos direktyvą // ISSN 2029-2244. Socialinių mokslų studijos*. 7 (2), 351–374.
- 8) NAVICKAITĖ - SAKALAUŠKIENĖ, I. (2016). *Vartotojų apsauga nuo nesąžiningos komercinės veiklos Europos Sąjungoje ir Lietuvos teisėje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 s), Mykolo Romerio universitetas. Vilnius: Mykolo Romerio leidykla.
- 9) RIMKEVIČIUS, M. (2012). *Klaidinančios reklamos vertinimo kriterijai Europos Sąjungoje ir Lietuvoje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 s). Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- 10) TRUSKAITĖ, J. (2009). *Komercinių žymenų teisinės apsaugos problemos*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilniaus universitetas, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- 11) VREY, R. W. (2006). *Towards a European Unfair Competition: a Clash Between Legal Families*. The Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers.

III. Lietuvos Respublikos teismų sprendimai

- 1) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-203/2008. in Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gegužės 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-328-553/2019.
- 2) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis bylose 3K-3-475/2001 ir 3K-3-536/2008
- 3) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 25 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-472/2011.
- 4) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 25 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. E3K-3-5-684/2020.
- 5) Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 4 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje Nr. e2A-389-585/2020.
- 6) Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 27 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. E2A-440-790/2019.

- 7) Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-873-459/2020.

VI. Europos Teisingumo Teismo sprendimai

- 1) 1995 m. liepos 6 d. EBTT sprendimas byloje Verein gegen Unwesen in Handel und Gewerbe Köln e.V. prieš Mars GmbH, C-470/93, Rink. p. I-1923.
- 2) 1996 m. lapkričio 26 d. EBTT sprendimas byloje F.lli Graffione SNC prieš Ditta Fransa, C-313/94, Rink. p. I-6039.
- 3) 1998 m. liepos 16 d. EBTT sprendimas Gut Springenheide GmbH ir Rudolf Tusky prieš Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt - Amt für Lebensmittelüberwachung, C-210/96, Rink. p. I-4657.
- 4) 2010 m. lapkričio 9 d. EBTT sprendimas byloje Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag GmbH & Co. KG prieš „Österreich“- Zeitungsverlag GmbH, C-540/08, Rink.
- 5) 2017 m. vasario 8 d. EBTT sprendimas Carrefour Hypermarchés SAS prieš ITM Alimentaire International SASU (C-562/15).

IV. Nacionalinių neteisminių institucijų praktika

- 1) Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2018-01-11 nutarimas dėl UAB "RIMI LIETUVA" Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo pažeidimo, (bylos Nr. 12NKV-4);
- 2) Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2018-02-22 nutarimas dėl UAB "PALINK", (bylos Nr. 12NKV-23);
- 3) Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2018-05-17 nutarimas dėl UAB "Acta iuventus" Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo pažeidimo, (bylos Nr. 12NKV-78);
- 4) Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2018-12-13 nutarimas dėl MB "Saugiausias rajonas" Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo pažeidimo, (bylos Nr. 12NKV-186);
- 5) Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2020-01-06 nutarimas UAB „Kesko Senukai Lithuania“ dėl kaitlentės kokybės, (bylos Nr. 10-19);

- 6) Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2020-01-08 nutarimas UAB „Ermitažas“ dėl pinigų gražinimo, (bylos Nr. 10-42);
- 7) Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2020-01-28 nutarimas UAB „Varlė“ dėl sutarties nutraukimo, (bylos Nr. 10E-151);
- 8) Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2020-07-29 nutarimas dėl MAXIMA LT, UAB Nesąžiningos komercinės veiklos vartotojams draudimo įstatymo pažeidimo, (bylos Nr. 12NKV-37).

V. Nenorminio pobūdžio dokumentai

- 1) Komisijos tarnybų darbinis dokumentas. Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvos 2005/29/EB įgyvendinimo ir taikymo gairės. [interaktyvus; žiūrėta 2020-10-15].
Prieiga per internetą: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016SC0163>>
- 2) Lietuvos Respublikos Konkurencijos Tarybos Klaidinančios ir neleidžiamos lyginamosios reklamos vertinimo gairės 2013 m. (2015 metų sausio mėn. redakcija). Vilnius.
- 3) Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos veiklos metinės ataskaitos per 2016, 2017, 2018, 2019 metus. [interaktyvus; žiūrėta 2020-10-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.vvtat.lt/administracine-informacija/veiklos-ataskaitos/metines-veiklos-ataskaitos/226>>